

TALLINNA KRISTIINE LASTEAED

ÕPPEKAVA

UUENDATUD ÕPPEKAVA 31.08.2015

Koostas: Kaie Hein

TALLINN 2015

Sisukord

SISSEJUHATUS.....	4
1.LASTEASUTUSE LIIK JA ERIPÄRA.....	4
1.1 Lasteasutuse liik.....	4
1.2 Eripära.....	5
2.LASTEAI A MOTO, MISSIOON, VISIOON JA VÄÄRTUSED.....	5
3.ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUS.....	8
3.1Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid:.....	8
3.1.1Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja läbiviimisel lapse eripäraga arvestamine.....	9
3.1.2Õppe- ja kasvatustegevuse tingimuste loomine lapse suutlikkuse arendamisel.....	10
3.1.3Eesmärkide realiseerumine lapsest lähtuvatel printsiipidel.....	10
3.2Lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse korraldamise põhimõtted.....	11
3.3Lasteaia õppe- ja kasvatustegevuse prioriteedid.....	13
4.ÕPIKÄSITLUS.....	14
4.1Õppe- ja kasvatustegevus läbi mängu.....	15
5.ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KORRALDUS.....	16
5.1Õppeaasta.....	16
5.2Rühma õppe- ja kasvatustegevuse korraldamine.....	16
5.2.1Päevakava.....	16
5.3Erivajadusega laps.....	21
5.3.1Lapse arengu hindamine ja toetamine.....	21
5.3.2Erivajaduste väljaselgitamine.....	22
5.3.3Töö erivajadustega lastega.....	23
5.3.3.1Laste kõneravi.....	23
5.3.3.2Erivajadustega lastega tegelemine rühmatasandil.....	23
5.4Eesti keele kui teise keele õpe.....	23
5.5Koostöö lapsevanemaga.....	24
5.5.1Koostöö põhimõtted.....	24
5.5.2Koostöö valdkonnad.....	25
6.ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSTE VALDKONNAD.....	26
6.1Valdkond: MINA JA KESKKOND.....	30
6.2Valdkond: TERVISEDENDUS.....	32
6.3Valdkond: LIIKLUSKASVATUS.....	33

6.4Valdkond: VÄÄRTUSKASVATUS.....	35
6.5Valdkond KEEL JA KÕNE.....	38
6.6Valdkond: EESTI KEEL KUI TEINE KEEL.....	41
6.7Valdkond: MATEMAATIKA.....	42
6.8Valdkond: KUNST.....	44
6.9Valdkond: MUUSIKA.....	45
6.10Valdkond: LIIKUMINE.....	45
7.ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE SISU.....	47
7.1LAPSE ÜLDOSKUSTE ARENG.....	47
7.2MÄNGUOSKUSED.....	52
7.3VÄÄRTUSKASVATUS- seos teiste õppevaldkondadega.....	53
7.4MINA JA KESKKOND- eeldatavad oskused.....	60
7.5LIIKLUSKASVATUS – eeldatavad oskused.....	71
7.6KEEL JA KÕNE- eeldatavad oskused.....	74
7.7EESTI KEELE KUI TEINE KEEL- eeldatavad oskused.....	79
7.8MATEMAATIKA- eeldatavad oskused.....	82
7.9KUNST- eeldatavad oskused.....	85
7.10MUUSIKA- eeldatavad oskused.....	91
7.11LIIKUMINE- eeldatavad oskused.....	93

SISSEJUHATUS.

Tallinna Kristiine Lasteaia – õppekava on lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse alusdokument. Lasteasutus on koostanud oma õppekava Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava ja Koolieelse lasteasutuse seaduse alusel, võttes arvesse riiklikke ja Tallinna linna hariduslikke prioriteete. Lasteasutuse õppekava koostamisest ja arendamisest võtavad osa lasteasutuse pedagoogid kaasates lapsevanemaid (küsitlused) - hoolekogu.

Tallinna Kristiine Lasteaia õppekava on täienev ja arenev dokument, mille koostamisel on arvestatud õpetajate ning vanemate ettepanekuid ning mis on lasteaiaõpetajale rühma tegevuste (rühma tegevuskava koostamise) planeerimise ja rühmas toimuvate tegevuste läbiviimise aluseks. Lasteasutuse õppekava on kinnitatud lasteasutuse direktori poolt, arvestades pedagoogilise nõukogu ja hoolekogu ettepanekuid.

Lasteasutuse õppekavas on esitatud:

- lasteasutuse liik ja eripära;
- õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid, põhimõtted, sisu ja lapse eeldatavad arengutulemused õppekava läbimisel vanuseti;
- õppe- ja kasvatustegevuse korraldus (päevakava koostamise põhimõtted, õppe- ja kasvatustegevuste kavandamise perioodi pikkus) sh suveperioodil;
- lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted sh korraldus;
- erivajadustega lapse arengu toetamise põhimõtted sh korraldus;
- lapsevanematega koostöö põhimõtted sh korraldus;
- õppekava uuendamise ja täiendamise kord.

1. LASTEASUTUSE LIIK JA ERIPÄRA

1.1 Lasteasutuse liik

Tallinn Kristiine Lasteaed – on Tallinna linna munitsipaalasutus.

3. novembril 1964. aastal avati Tallinna 104. Lastepäevakodu.

1. septembril 1996 reorganiseeriti Tallinna 104. Lastepäevakodu Tallinna Kristiine Lasteaed-Algkooliks, kus 2008 – 2009 õppeaastal töötas 1 klass (3 klass – 13 lapsega) ja 10 rühma (3 sõimerühma ja 7 aiarühma) 195 lapsega.

1 sept 2009.a. kannab lasteaed nime Tallinna Kristiine Lasteaed.

2008.a. sügisest avati lasteaias täiendavalt 1 sõimerühm 16 sõimelapsele. 2011. veebruaris avati lasteaias lisaks veel üks aiarühm 24 lapsele – Pokud.

Sept. 2013 avati veel üks rühm 24 lasteaia lapsele- Naksitrallid. Alates sept. 2013 on lasteaias avatud 12 rühma- 7 aiarühma ja 3 sõimerühma.

Õppe- ja kasvatuskorralduse aluseks on lasteaia õppekava, mis on koostatud Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava alusel, lähtudes Koolieelse Lasteasutuse seadusest.

Pedagoogiline tegevus lasteaias tuleneb lasteaia missioonist, lasteaia õppekavast, arengukavas püstitatud prioriteetidest, nende realiseerimise plaanist ja sisehindamise tulemustest. Lähtudes sisehindamise analüüsist planeeritakse uued eesmärgid ja abistavad tegevused, mis viivad lasteaia tegevuse kõrgemale kvalitatiivsele tasandile. Lasteaiaõpetajate poolt planeeritud tegevused on suunatud lapse loova mõtlemise arenemisele.

Alates 01.09.2013.a. tegutsevad lasteaias järgmised 12 rühma.

MESIMUMMUD,
MÜRAKARUD,
SIPSIKUD,
PÄIKESEJÄNKUD,
SELLID,
RÕÕMUPALLID,
VIKERKARUD,
POKUD,
KRÕLLID,
MUUMID,
LOTTE,
NAKSITRALLID

Lasteaia rühmad komplekteeritakse „Koolieelse lasteasutuste seaduse“, Tallinna linnavalituse määruse alusel.

Lasteaia aiarühmadele säilib rühma nimi, kuni lasteaia lõpuni (3-7aastani), erandjuhtudel sõimest lasteaia lõpetamiseni.

1.2 Eripära

- Tallinna Kristiine Lasteaia tugevus on avatud ja paindlik;
- toimub lapse vajadustest lähtuv õppe-ja kasvatustegevus;
- tähtsustame tunnetustegevusi, mille kaudu laps ümbritsevate asjade, nähtuste, tegevuste ja nendevaheliste seoste kohta teavet kogub, kogutud teavet korrastab ning oma suhtumisi kujundab;
- õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja läbiviimisel arvestatakse laste eripära: võimeid, kultuurilist tausta, vanust, sugu, tervislikku seisundit jms. Pedagoogid on laste arengu suunajad ning arengut toetava keskkonna loojad.
- laps on õppe- ja kasvatustegevuses aktiivne osaleja ning tunneb rõõmu tegutsemisest.
- lasteaias töötavad kvalifitseeritud ja arenemisvõimelised lasteaiaõpetajad
- toimib usaldusel põhinev koostöö eri tasanditel ja järjepidev meeskonnatöö.
- liiklusalase kasvatustegevuse, tervisedenduse ja väärtuskasvatuse suurem osakaal – lõimimine teiste tegevustega,
- traditsioonid – kanname edasi rahvatraditsioone, et säiliks järjepidevus, et ei kaoks vanade eestlaste laulud; tantsud ja kombed.

2. LASTEAIA MOTO, MISSIOON, VISIOON JA VÄÄRTUSED

MOTO

„MÄNGI ÕPPIMISE JA ÕPI MÄNGIMISE TARVIS“

MISSIOON

„Kristiine lasteaed on usaldusväärne, põhiväärtusi kandev, tervisedendusele orienteeritud, turvalise õpi, -kasvu-ja arengukeskkonnaga lasteasutus.“

Selleks on lasteaias:

- loodud lapsele arengut soodustav kasvukeskkond, tagatud turvatunne ja eduelamused ning igapäevatoos toetame lapse loomulikku huvi hankida teadmisi ja saada kogemusi ümbritseva elu, looduse ja ühiskonna nähtuste kohta;
- soodustame lapse kasvamist aktiivseks vastutus-, otsustus- ja valikuvõimeliseks, oma otsusele ja tunnustatud käitumisharjumistele vastavalt käituvaks ning vajadusel oma käitumist korrigeerivaks, teiste suhtes avatuks, teisi arvestavaks, tundlikuks, koostöövalmis inimeseks;
- toetame last ümbritseva maailma mõistmisel ja tervikliku maailmatunnetuse kujunemisel;
- toetame ja abistame last tervise ja liiklusalaste algteadmiste omandamisel;
- toetame ja abistame vanemaid õppe- ja kasvatusküsimuste lahendamisel, vajadusel nõustame.

Lasteaed, usalduslikus ja tihedas koostöös koduga, annab oma parima, et igast lapsest kujuneks kodanik, kelle kõrval kaaslased end hästi tunnevad.

KRISTIINE LASTEAIJA TULEVIKUVISIOON

„Kristiine lasteaed on koht, kus naudivad koostegutsemist rõõmsameelsed lapsed, rahulolevad lapsevanemad ja motiveeritud personal.“

PÕHIMÕTTED VISIOONI JA MISSIOONI TÄITMISEL

Missioon ja visioon annavad lasteaia tulevikunägemuse, eesmärgi, milleni liikuda, ja põhjuse, miks üldse lasteaed eksisteerib. Kuna mõlemad kannavad eesmärki, siis on loomulik, et need on natuke suuremad ja võimsamad kui meie praegune status quo. Põhiväärtused aga on sellel tasandil, mis suunavad meie tegevust täna.

- lasteaias on kesksel kohal laps (iga lapsetoetamine, märkamine, julgustamine ja tunnustamine, eduelamuse tagamine);
- lasteaed on avatud ja paindlik ning ühiskonna vajadusi ning eripära arvestav;
- laste koolivalmiduse kujunemise ja lasteaiast kooli ülemineku igakülgne toetamine koostöös lapsevanemaga;

Õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise kvaliteedi tagavad:

- pädevad pedagoogid;
- lapsest lähtuv õpiprotsess, õppematerjalid ja -meetodid;
- eetiline, esteetiline, turvaline mängu-, arengu- ja õpikeskkond
- linna teadus- ja kultuurivaramu aktiivne kasutamine;
- sisehindamise (enesehindamine) süsteemi rakendumine.
- lapsele/lastele ja lapsevanematele mõeldud info- ja nõustamissüsteemide toimimine.
- ressursside oskuslik planeerimine, eraldatud ressursside otstarbekas ja põhjendatud kasutamine
- lapse mitmekülgne ja järjepidev areng kodu ja lasteasutuse koostöös.

Kristiine lasteaed on loovmängul, loomingulisel tegevusel, muinasjutul, loodushoiul ja elamuslikul õppimisel põhinev turvalise kasvukeskkonnaga koolieelne lasteasutus. Lasteaias on lapsest lähtuv – soodus mängu-, arengu-, kasvu- ja õpikeskkond, toimib usalduslik koostöö- ja partnerlussuhe lapsevanematega, mis tagavad lapse igakülgse, harmoonilise

arengu, rahulolu ja rõõmu, toimetuleku iseendaga ja last ümbritseva keskkonnaga, tema individuaalseid omadusi ja võimeid arvestades.

Tulemiks:

- lapsekeskne, lapsest lähtuv õpiprotsess – kus laps aktiivse osalejana tunneb end hästi - armastatuna ja turvaliselt tundev rõõmus laps;
- rahulolev lapsevanem;
- tervete eluhoiakute kujunemine – lõimitud tegevustes;
- laps teab kuidas oma tervist hoida, teab tüüpilisi liiklussituatsioone, mis võivad põhjustada õnnetusi ja õpib neid vältima;
- perede kaasamine - üritused, peod, koosolekud, küsitlused, hoolekogu jms.;
- õpikeskkonna järjepidev parendamine – mängu- ja õppevahendite uuendamine, ruumide remont;
- lasteaia järjepidev ja kavakindel muutumine lastele parimaid mängu-, arenemis- ja kasvutingimusi pakkuvaks, lapsevanemaid abistavaks, avatud, kaasaegsete mängu- ja õppevahenditega varustatud, rahvakultuuri edasikandvaks, paindlikuks, õppivaks ning järjepidevas arengus olevaks lasteasutuseks;
- rahulolev pedagoog - end kindlalt tundev õpetaja, kes on nähtamatuks kaaslaseks lapsele tema imelisel arenemise teel;
- kvaliteetset alushariduse omandamist pakkuv, hea mainega lasteaed, kuhu lapsed meelsasti tulla tahavad ja lapsevanemad usaldavad lasteaia personali;
- töötajad omavad sisemist motivatsiooni töötada Tallinna Kristiine Lasteaias;
- tulemuslikule koostööle orienteeritud meeskond;
- juhtimise eesmärgipärasus, läbipaistvus, selgus ja loogilisus;
- töötaja enesehindamisel ja analüüsil põhinev sisehindamine - teades, et tulevik kuulub nendele, kes teistest paremini õpivad juhtima oma arengut. Väärtustel põhinev organisatsioon, kus tähtsustame suhteid ning nende kontrollimise asemel on rõhuasetus koondunud väärtuste vahetamisele. Omavahel on tihedasti seotud muudatuste taotlused ja ühised väärtused, visioonid ja eesmärgid.

VÄÄRTUSED

Kristiine Lasteaia põhiväärtused on meie tavareeglid, millest tegutsemisel lähtume:

Avatus – suhtleme lastevanemate ja kolleegidega avatult ja ausalt. Oleme uuendustele avatud haridusasutus, kus mängu-, õpi-, ja töökeskkond loob tingimused arendavaks, loovaks ja tulemuslikuks õppe-ja kasvatustegevuseks.

Loovus – toetame lapse loovat enesealgatust ja tegutsemise soovi.

Sallivus – väärtustame lasterühmas mitmekesisust ning kohtleme üksteist võrdsena.

Austus – suhtume jaatavalt ja hoolivalt lasteaia kõigisse lastesse, meeskonna igasse liikmesse.

Hoolivus – märkame ja näitame üles huvi, osavõtlikkust, muret ja abivalmidust laste, lastevanemate ja personali vastu .

Julgus – julgeme olla ”mina ise”, oskama märgata ja tõstma esile ise teiste väärtusi.

Omavahel on tihedasti seotud muudatuste taotlused ja ühised väärtused, visioon ja eesmärgid. Varem määratletud väärtused olid sarnased olemasolevatega, kuid lahti kirjutamata.

- aktiivne ja rõõmus laps;
- hoolimine ja varajane märkamine;
- avatus ja paindlikkus;
- loovus ja innovaatus;
- koostöö ja meeskonnatöö;
- õpiprotsessi kvaliteetsus;
- loodus ja säästlik suhtumine;
- sujuva ülemineku lasteaiast kooli toetamine.

Meie lasteaias ei kuulu vaidlustamisele järgmised algtõed:

- lasteaed on alusharidust andev asutus, mitte pelgalt laste hoiupaik,
- lasteaed, nagu ka kõik teised haridusasutused, peab käima ajast ees,
- lapse arengu põhikeskkonnaks on kodu, lasteaias ülesandeks on kodu toetada,
- lasteaed aktsepteerib ja toetab iga lapse eripära,
- lapse edukuse näitajaks on areng tema endaga võrreldes,
- õpetaja on lapse arengu saatja, talle suuna ja tee juhataja,
- lapse areng on loomingu funktsioon,
- loomingu ja sellega kaasneva arengu eelduseks on kord.

3. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUS

Kristiine lasteaias toimub tasakaalustatud õppe-kasvatustegevus:

- lapse vajadustest lähtuvalt – toetume õppe- ja kasvatustegevuses lapse omaalgatusele ja aktiivsusele, innustame last aktiivselt tegutsema;
- loovmõtlemine ja loovalt tegutsemine võimaldab plaane täiendada ja muuta, kui lastel tekib soov või loomingulisem idee. Toetame lapse loovat enesealgatust ja aktiivselt tegutsemise soovi.
- individuaalsusega arvestamine – eripära, võimed, anne, huvid, teadmised, silmaring, tervis;
- õppimine läbi mängu – laps õpib mängulistest tegevustest
- turvalisus - turvatunne - laps tunneb, et teda armastatakse ja oodatakse lasteaeda
- loovuse arenemine/arendamine
- oleme abistavad, heasoovlikud, hoolivad ja hoidvad;
- oleme lapsele rõõmu ja eduelamust pakkuvad;
- õpetajad ja lapsevanemad on õppe- ja kasvatusprotsessis koostööpartnerid, lapsele parima võimaliku õpi- ja kasvukeskkonna kujundajad.

3.1 Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid:

- Õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärk on lapse mitmekülgne ja järjepidev areng kodu ja lasteasutuse koostöös.

Üldeesmärgist lähtuvalt toetab lasteaias õppe- ja kasvatustegevus lapse

- kehalist,
- vaimset,

- sotsiaalsed
- ja emotsionaalsed arengut,

mille tulemusel kujuneb lapsel

- terviklik ja positiivne minapilt,
- ümbritseva keskkonna mõistmine,
- eetiline käitumine ning algatusvõime,
- esmased tööharjumused,
- kehaline aktiivsus ja
- arusaam tervise hoidmise tähtsusest

ning arenevad

- mänguoskused,
- õpioskused,
- sotsiaalsed oskused
- ja enesekohased oskused.

Selleks :

- toetame last ümbritseva maailma mõistmisel ja tervikliku maailmapildi kujunemisel; märgatakse – varajane märkamine;
- lapsele on loodud arengut soodustav mängu-, kasvu-, ja õpikeskkond, tagatud turvatunne ja eduelamused ning toetame lapse loomulikku huvi hankida teadmisi ja saada kogemusi ümbritseva elu, looduse ja ühiskonna nähtuste kohta;
- soodustatakse lapse kasvamist aktiivseks vastutus-, otsustus- ja valikuvõimeliseks, oma otsusele ja tunnustatud käitumisnormidele vastavalt käituvaks ning vajadusel oma käitumist korrigeerivaks, teiste suhtes avatuks, teisi arvestavaks, tundlikuks, koostöövalmis inimeseks;
- toetatakse ja abistatakse vanemaid õppe- ja kasvatusküsimuste lahendamisel, vajadusel nõustatakse neid.

3.1.1 Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja läbiviimisel lapse eripäraga arvestamine

Arvestatakse lapse:

- võimeid;
- keelelist
- ja kultuurilist tausta;
- vanust;
- sugu;
- terviseseisundit;
- arengulist erivajadust jms.

Kristiine Lasteaia pedagoogid on laste arengu suunajad ning arengut toetava keskkonna loojad.

Laps on õppe- ja kasvatustegevuses aktiivne osaleja ning tunneb rõõmu tegutsemisest. Last kaasatakse tegevuste kavandamisse, suunatakse tegema valikuid ning tehtut analüüsima.

3.1.2 Õppe- ja kasvatustegevuse tingimuste loomine lapse suutlikkuse arendamisel

Laps suudab:

- kavandada oma tegevust, teha valikuid;
- seostada uusi teadmisi varasemate kogemustega;
- kasutada omandatud teadmisi erinevates olukordades ja tegevustes;
- arutleda omandatud teadmiste ja oskuste üle;
- hinnata oma tegevuse tulemuslikkust;
- tunda rõõmu oma ja teiste õnnestumistest ning tulla toime ebaõnnestumistega.

Õppe-kasvatustegevuse eesmärgid tulenevad lasteaia missioonist ja toetavad lapse igakülgset arengut ja eesmärgid esitame lapsest lähtuvalt (laps õpib, harjub, harjutab, tutvub, teab, oskab jne).

Lapsel arenevad omadused, mille tunnusteks on:

- lapse mõttetegevuse arenemine;
- areneb paindlik mõtlemine;
- individuaalne arenemine – individuaalsusega arvestamine lasteaias;
- areneb loov kujutlusvõime;
- areneb probleemitaju, teise lapsega – eakaaslase vajadustega arvestamise oskus;
- areneb kombineerimisvõime ja konstrueerimisoskus;
- areneb koostööoskus;
- tunneb rõõmu ühistevõimetest;
- tunneb rahulolu enesega toimetulekust – sotsialiseerumine;
- tugevneb lapse positiivne mina-pilt ja suurenevad õpioskused;
- laps õpib loovalt mõtlema ja omandab teadmisi eakohasel tasemel, põhiliselt läbi mängu;
- tugevneb lapse eneseväljendusoskus ja esinemisjulgus;
- lapsel säilib õpirõõm ja õpihuvi;
- laps õpib toime tulema erinevate emotsioonidega ja säilitab positiivsed suhted;
- toimub usalduslik koostöö lapsevanematega;
- lasteaia tegevus on kodule avatud.
- Lasteaed on kodule ja koolile koostööpartneriks lapsele parima võimaliku arengukeskkonna loomisel ja loovalt mõtleva tulevikuühiskonna isiksuse ettevalmistamisel.

3.1.3 Eesmärkide realiseerumine lapsest lähtuvaltel printsiipidel

- Laps on tervik. Maailm on tervik. Õppimist ei killustata osadeks
- Laps on võimeline suhtlema sajas keeles: matkides, vigu tehes, neid parandades, uurides, joonistades, suheldes jne
- Laps on subjekt, kes on suhetes teiste subjektidega (teiste laste, täiskasvanutega) ning oma arengus sõltub neist
- Laps kasutab nii oma kui teiste nägemusi maailmast
- Laps on terve, andekas, ta on omandanud eakohased oskused; tal on olemas oma sisemine jõud, et areneda ja kasvada aktiivselt tegutsejaks.

- Laps õpib “ahhaa-elamuste” kaudu
- Laps areneb aste-astmelt
- Iga laps on ainulaadne, kes kasvab ja areneb erineva kiirusega – omas rütmis.
- Laps vajab näitlikustamist - mida noorem on laps, seda enam näitlikustatakse! Näitliku õpetamise printsiip:
  - kõik, mis on silmale nähtav, see olgu lapsele nägemiseks;
  - kõik, mis on kõrvale kuuldav, olgu lapsele kuulamiseks;
  - kõik, mis on maitstav, see olgu lapsele maitsemiseks;
  - kõik, mis on kombitav, see olgu lapsele katsumiseks;
  - kõik, mis on haistmiseks, see olgu lapsele nuusutamiseks.

3.2 Lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse korraldamise põhimõtted

Lasteasutuse tegevus on korraldatud selliselt, et õppe- ja kasvatustegevus toimub õppeaastati.

Õppeaasta algab 1. septembril ning kestab 31. augustini.

Tegevused toimuvad lõimitult (varem kasutati väljendit integreeritult).

Õppimine Tallinna Kristiine Lasteaias põhineb:

- konkreetsetel-kujundilistel mõtlemisel;
- mõtlemisel läbi aistingute;
- oma kogemustel, õpitu kasutamisel mängudes.

Tallinna Kristiine Lasteaia õppe- ja kasvatuskorralduse põhimõtted tulenevad õppe- ja kasvatustegevuse eesmärkidest ning on arendava ja kasvatava tegevuse aluseks lasteasutuses. Lasteaed toetab lapse kehalist, vaimset ja sotsiaalset arengut, soodustab kodu ja lasteasutuse koostööd, mis lähtub lapsest ja on suunatud tervikliku arengukeskkonna kujundamisele. Lasteaia tegevus on lapse perekonna kasvatuspõhimõtteid toetav ja perekonnale avatud.

Lasteaias arvestatakse kasvatus- ja arendustegevuses lapse/laste

- individuaalseid,
- vanuselisi,
- soolisi,
- rahvuslikke ja
- piirkondlikke iseärasusi,
- soodustatakse humaansete ja demokraatlike suhete kujunemist ning püsimist täiskasvanute ja eakaaslastega suhtlemisel.

Kasvamisel ja arenemisel väärtustame eesti kultuuritraditsioone ning arvestame teistest rahvustest laste kultuuri eripära. Õpiprotsess toetub lapse loomulikule huvile ümbritseva vastu, lähtub konkreetsest, lapsele ajas ja ruumis tuttavast. Lapse kasvades ja arenedes liigume lähemalt kaugemale, üksikult üldisemale.

Kristiine Lasteaia õppe- ja kasvatustegevuse korraldus võimaldab lasteasutuse õpetajal töötada lapsega individuaalselt (õhtul, kui lapsi on vähem ja vajadusel tegeleb lapsega ka eripedagoog). Individuaalses töös arvestame lapse/laste iseloomu, võimeid, oskusi, kodust olukorda, arengupotentsiaali.

Õppe- ja kasvatustegevus lasteasutuses toimub rühma päevakava alusel, mis määrab laste eale vastava päevarütm, une- ja ärkvelolekuaja, kus vahelduvad igapäevatoimingud (söömine,

riietumine, pesemine, ruumi korrastamine jm), laste poolt vabalt valitud tegevused (mäng, loominguline tegevus, liikumine jm) ning lasteasutuse õpetaja kavandatud õppe- ja kasvatustegevused.

Laste kasvades ja arenedes väheneb päevakavas igapäevatoimingutele kulutatav aeg ning suureneb

lasteasutuse õpetaja kavandatud õppe- ja kasvatustegevuste osakaal.

Laste igapäevatoimingud ja vabalt valitud tegevused võtavad olulise osa päevakavast, kuid annavad palju võimalusi ka lapse omaalgatuslikkuse ja loovuse arengule, oma teadmiste ja oskuste loovaks kasutamiseks erinevates mängudes ja tegevustes, õpitu kinnistumiseks.

Lapse arengus on suur tähtsus mängul. Mängudes omandatakse sotsiaalseid kogemusi, kujunevad

eneseteenindamisoskused ja tööharjumused ning kinnistub õpitu ning omandatu.

Lapse arengut lasteaias soodustab aktiivset liikumist stimuleeriv, mitmekesiseid liikumisvõimalusi ja -kogemusi ning positiivseid eeskujusid pakkuv mängu-, arengu-, kasvaja õpikeskkond. Tervise seisukohalt on olulised tervisedenduslikud tegevused. Oluline on, et laps viibiks võimalikult palju värskes õhus. Selleks toimub õuesõppe sagedasem planeerimine ja väärtustamine. Lasteasutuses toimub laste järjepidev ja eesmärgistatud arenemine ja harjumuste kujunemine läbi mängulistest õppe- ja kasvatustegevuste.

Rühma ja saali õppe- ja kasvatustegevuste ajaline planeerimine

Tulenevalt Riiklikust õppekavast ja seal kajastuvast õppe- ja kasvatustegevuse soovitatavast kestusest planeeritakse rühma õppetevused järgmise tabeli alusel. Õppevaldkondade tegevuste arvu planeerimisel arvestatakse rühma eripära ja vajadusi arvestades integreeritult lähtudes lasteaias õppekavast ning järgitakse tegevuste arvu kokku nädalas mitte ületades ajakulu, et lastele jääks mängimise aega.

Arvestatakse, et lapse lasteaiapäev sisaldab erinevaid mängulisi tegevusi. Tegevused kavandatakse tegevusliikidest lähtudes. Nende valiku üle otsustab pedagoog õppe- ja kasvatustegevustele seatud eesmärkide põhjal. Tegevused toimuvad integreeritult ja nende kavandamisel arvestab pedagoog, et laps saab õppida nii individuaalselt, väiksemas grupis kui koos kogu rühmaga, nii toas kui õues.

	Õppe- ja kasvatustegevuse ajaline kestus				
	-3a	3-4a	4-5a	5-6a	6-7a
Pedagoogi kavandatud õppe- ja kasvatustegevused	10-15 min	15-20 min	20-25min	25-30 min	30-35min
Tegevuste aeg nädalas kokku	2h30min	3h20min	5h	7h30min	10h50min
Tegevuste aeg keskmiselt päevas	10-30min	30-40min	40-50min	50-1h30min	1h45min-2h10min
Teg.arv	2	2	2 – 3	3	3 – 4

päevas					
Nädala jooksul kajastuvad õppetegevuses kõik valdkonnad (soovitavalt integreeritud tegevused). Alljärgnev loetelu on soovituslik ja võib muuta vastavalt rühma vajadusele lapse vanust, huve arvestades järgides lasteaia õppekava õppevaldkondade sisu.					
Mina keskkond	2	2	2	3	3
Kuulamine ja kõne	2	2	2	3	3
Matemaatika	1	1	2	3	3
Kunst	1	1	2	2	3
Muusika	2	2	2	2	2
Liikumine	2	2	2	2	3
Kokku õppetegevusi nädalas	10	10	12	15	17
Ajakulu	-150min	-200min	-300min	-450min	-650min

3.3 Lasteaia õppe- ja kasvatustegevuse prioriteetid

- Lasteaia tegevus on kodule avatud – vestlused – küsitlused, võimalus tegevusi külastada.
- Arvestatakse lapse individuaalsusega ja tema arengupotentsiaaliga – individuaalne tegelemine
- Õppe- ja kasvatustegevus toetub lapse loomulikule huvile ümbritseva vastu
- Mängu kaudu õppimine – laps õpib eneselegi märkamatult – mängides.
- Toetatakse apse loovvõimete arengut eriliigilistes tegevustes
- Väärtuskasvatus - väärtustatakse humaanseid ja demokraatlikke suhteid, heade kommete õppimine, oluline on eeskuju, järjepidevad selgitused, reeglid). Väärtustatakse kultuuri- ja rahvatraditsioone – peod, rühmades ja ühiselt tähtpäevade tähistamine, rahvatraditsioonide,
- erinevate teemade (erinevad rahvad) käsitlemine rühmades.
- Töökorraldus võimaldab arvestada lapse individuaalsust – individuaalne tegelemine
- Päevarütm - päevakava ja tegevuskeskkond tagab lapsele turvatunde.
- Lasteaias soodustatakse lapse hea füüsilise tervise püsimist liikumistegevuste ja õuesõppe läbi - õues viibimise tähtsus lapse tervise säilimisel - väärtustamine. Oluliseks ja tervisedenduslikult tähtsaks peame on lapse tervise hoidmist ja edendamist.
- Lasteaias mõjustatakse - suunatakse positiivses suunas (oodatavate tulemuste suunas) lapse füüsilist, vaimset, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut erinevates tegevustes osalemisega.
- Lapse arengut ja sotsialiseerumist toetava keskkonna loomine pedagoogide meeskonna poolt.
- Lapsele turvatunde, eduelamuste ja rõõmu tagamine igapäevategevustes.
- Üldõpetusliku (tegevuste lõimimine) tööviisi rakendamine;

- Kodu ja lasteasutuse koostöö – lapse arengu toetamine, jälgimine ja lapsevanemale edastamine.
- Eesti kultuuritraditsioonide väärtustamine ning teiste kultuuride eripäraga arvestamine – muust rahvusest lapse kultuuri käsitlemine.

Lapse arengu toetamine Tallinna Kristiine Lasteaias on meeskonnatöö, mille toimimise eest vastutab Tallinna Kristiine Lasteaia direktor.

4. ÕPIKÄSITLUS

Laps õpib

- matkimise,
- vaatlemise,
- uurimise,
- katsetamise,
- suhtlemise,
- mängu, harjutamise jms kaudu.

Õppimine on elukestev protsess, mille tulemusel toimuvad muutused

- käitumises,
- teadmistes,
- hoiakutes,
- oskustes jms ning nendevahelistes seostes.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja läbiviimisel arvestatakse Tallinna Kristiine Lasteaias

- lapse/laste eripära
- võimeid,
- kultuurilist tausta,
- vanust,
- sugu,
- tervislikku seisundit jms.

Pedagoogid on laste arengu suunajad ning arengut toetava keskkonna loojad.

Laps on õppe- ja kasvatustegevuses aktiivne osaleja ning tunneb rõõmu tegutsemisest. Last kaasatakse tegevuste kavandamisse, suunatakse tegema valikuid ning tehtut analüüsima.

Õppe- ja kasvatustegevuses on loodud tingimused, et areneb lapse suutlikkus:

- kavandada oma tegevust, teha valikuid;
- seostada uusi teadmisi varasemate kogemustega;
- kasutada omandatud teadmisi erinevates olukordades ja tegevustes;
- arutleda omandatud teadmiste ja oskuste üle;
- hinnata oma tegevuse tulemuslikkust;
- tunda rõõmu oma ja teiste õnnestumistest ning tulla toime ebaõnnestumistega.

4.1 Õppe- ja kasvatustegevus läbi mängu.

- Mängides omandab laps teadmisi, oskusi, kogemusi,
- kujunevad ja arenevad sotsiaalsed oskused,
- areneb lapse fantaasia, tahe, loovus,
- arenevad kõlbelised omadused,
- kujunevad eneseteenindamisoskused ja tööharjumused.

Lasteaias on lapse põhitegevuseks mäng ja läbi mänguliste tegevuste õppimine. Mängu kaudu (olukordi ja situatsioone läbi mängides) õpib laps märkamatu ja areneb lapse loovus. Lasteaias areneb lapses olev potentsiaal, tema teadmised, oskused ja vilumused. Laps kogeb erinevatest tegevustest ja situatsioonidest saadud kogemuste kaudu erinevaid emotsioone ja oskab edaspidi neid valitseda ja juhtida. Lapse mängu vaatleme mitte ainult kui vahendit, mis valmistab lapsi eluks ette, vaid ka kui laste elu ja tegevuse organiseerimise vormi, mis on laste huvidele kõige lähedasem. Viimati nimetatud funktsiooni täites rahuldab mäng laste vajadusi, rikastab nende kogemusi ja tundeelu, täidab lapse päeva tähtsa ja huvipakkuva õppekasvatustliku sisuga.

Lapsele/lastele varutakse ruumi ja võimalikult palju aega mängimiseks nii ruumis kui ka väljas (õuealal) värskes õhus – õueõpe. Luuakse tingimused innukaks mänguks ja aktiivseks osalemiseks mitmesuguste laste eale vastavate mänguvahenditega. Igasuguste valmismängude kõrval antakse lapsele/lastele sellist mängu- materjali, millest nad ise mänguks vajalikku saavad kombineerida. Erilist tähelepanu osutatakse mängudele loodusliku materjaliga (vee, liiva ja lume, kivikeste, kädide, puu-lehtedega jne) ning suunatakse last/lapsi neid kasutama. Lasteaiaõpetajad hoolitsevad selle eest, et mängude temaatika pidevalt laieneb ja sisu rikastub.

Teame, et laste mängud on sisutud ja muutuvad sihituks, lärmakaks hullamiseks, kui lastel on vähe teadmisi ja muljeid ümbritsevast elust ning kui nende aktiivsus ei leia õpetaja või täiskasvanu poolt oskuslikku juhendamist. Eelpool nimetatut püütakse lasteaias vältida.

Laste fantaasia ja ilmeka kõne arendamisel suunatakse laps/lapsi mängima kirjanduspalade ainetel –

lavastusmängud. Laste mänguind, nende mängude sisukus ja arenduslik väärtus olenevad suurel määral lasteaiasõpetaja ja vanema oskustest mängu suunata. Laste mängu juhtimisel ja suunamisel arvestatakse, et mäng jääb mänguks ja mängumaailm laste endi loodud mängumaailmaks, kus lapsed tunnevad end vabana ja iseseisvana, kogevad isetegemisrõõmu ja hakkamasaamise tunnet. Lasteaiaõpetajad jätavad lapsele/lastele mängu valiku võimaluse, kuid vajaduse korral ja arendavatest eesmärkidest lähtudes annavad lapsele nõu, suunavad leidma mänguks vajalikku vahendeid, seejuures areneb ja rikastub lapse/laste mängu sisu.

Lapsele/lastele luuakse võimalusi tajuda, et täiskasvanu suhtub nende mängusse niisama tõsiselt nagu nad ise ja et täiskasvanu on valmis neid vajaduse korral toetama ja abistama.

Mäng, eriti õppemäng, pakub palju võimalusi laste taju arenemiseks/arendamiseks, saest see suunab täpsemalt ja üksikasjalikumalt jälgima ümbritseva maailma, esemeid ja nähtusi.

Mida noorem on laps:

- seda enam toimub alusoskuste õppimine igapäevatoimingute kaudu ja mängulisi võtteid kasutades,
- seda enam on omavahel seotud kehaline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne arenemine – areng,
- seda enam arvestame tegevuste planeerimisel ja läbiviimisel:
  - aega, mis sõltub laste east ja arengutasemest;
  - individuaalsust – laste areng on väga erinev;
  - lapse turvalisust ja heaolu;
  - elulähedust ja lähimat ümbrust.

Loovus on tähtis märksõna Tallinna Kristiine Lasteaia õppekavas ja sellest lähtuvalt planeeritakse ka mängulised tegevused – loodud kasvukeskkond, et laps saab õpitut loovalt mängudes rakendada (valikuvõimalused, erinevad materjalid ja vahendid).

Õpetajate loovmõtlemine ja loovalt tegutsemine võimaldab plaane täiendada ja muuta, kui lastel tekib soov või loomingulisem idee. Õpetajad toetavad lapse loovat enesealgatust ja aktiivselt tegutsemise soovi.

Rühmade õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine on paindlik ja võimaldab pedagoogil teha vajadusel muudatusi.

5. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KORRALDUS

5.1 Õppeaasta

Lasteasutus korraldab õppe- ja kasvatustegevust õppeaastati. Õppeaasta algab 1. septembril ning kestab 31. augustini.

5.2 Rühma õppe- ja kasvatustegevuse korraldamine

5.2.1 Päevakava

Õppe- ja kasvatustegevus tugineb rühma päevakavale, mis määrab vastavalt laste eale

päevarütmi, kus vahelduvad

- igapäevatoimingud,
- laste mäng,
- vabalt valitud tegevused
- ja pedagoogi kavandatud õppe- ja kasvatustegevused.
- paindlikkust – lapsed võivad/soovivad mõnda asja korduvalt läbi teha/mängida - korrata.

07.00 - 07.30 Laste vastuvõtt valverühmades (koolieelsed rühmad)

07.30 - 08.30 Laste vastuvõtt, tegevused laste vabal valikul, mängimine, individuaalne tegelemine

08.40 - 09.10 Hommikusöök

09.10 - 12.00 Ettevalmistus õppetegevuseks, mängulised, lõimitud õppe- ja kasvatustegevused toas ja õues -sõim

09.10 - 12.10 Ettevalmistus õppetegevuseks, mängulised, lõimitud õppe- ja kasvatustegevused toas ja õues - nooremad aiarühmad

09.10 - 12.30 Ettevalmistus õppetegevuseks, mängulised, lõimitud õppe- ja kasvatustegevused toas ja õues - vanemad aiarühmad

12.00 - 12.10 Ettevalmistus lõunasöögiks - sõim

12.10 - 12.20 Ettevalmistus lõunasöögiks - noorem aiarühm

12.30 - 12.40 Ettevalmistus lõunasöögiks - vanem aiarühm

12.10 - 12.40 Lõunasöök – sõimed

12.20 - 12.50 Lõunasöök- noorem aiarühma

12.40 - 13.10 Lõunasöök- vanem aiarühma

- 12.40 - 13.10 Ettevalmistused lõunaseks uinakuks, unejutt
- 13.00 - 15.00 Puhkeaeg – kosutav uni lapsele
- 15.00 - 15.30 Riietumine, mängimine, individuaalne tegelemine
- 15.40 - 16.10 Õhtuode – sõimed
- 15.50 - 16.20 Õhtuode – aiarühmad
- 16.00 - 18.00 Mängud ja tegevused laste vabal valikul, planeeritud tegevused, huviringid, individuaalne tegelemine, koostöö vanematega.
- 08.00 – 19.00 Mängimine valverühmades.

Rühmiti ja vanuseti on päevakavad erinevad.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel arvestab pedagoog

- lapse arengutaset,
- vanust,
- ning lapse huve.

Lapse kasvades ja arenedes lähtutakse õppesisu valikul üldjuhul põhimõttest – lähemalt kaugemale, üksikult üldisemale.

Rühma õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel koostatakse (nädala) perioodiplaan e-päevikus

Mis sisaldab:

- eesmärgid,
- temaatika,
- õppesisu ja –tegevused,
- tegevuse koht,
- valdkonnad,
- tegevusplaani koostajaid.

Rühmade õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine on paindlik ja võimaldab pedagoogil teha vajadusel muudatusi. Õppe- ja kasvatustegevusi viiakse läbi (toimuvad) mänguliselt ja lõimitult. Muusikategevused, liikumistegevused ja söömine toimuvad lähtuvalt päevakavale kindlatel kellaaegadele.

Rühma õppe- ja kasvatustegevus viiakse läbi

- esteetilises
- ja turvalises
- ning üksi ja ühistegevusi võimaldavas keskkonnas.

Õppe- ja kasvatustegevus seotakse eelkõige

- kodukoha inimeste,
- looduse
- ja asutustega.

Õpitavaga (objektid, nähtused) tutvutakse loomulikus keskkonnas.

Tegevuskoha valikul arvestatakse nii üldisi kui ka valdkondade õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgi, eri valdkondade sisude ja tegevuste lõimimist, tegevusteks vajalikke vahendeid ning pedagoogide ja personali kaasamist:

- Tegevusi kavandame nii, et lapsel on võimalus teha valikuid. Selliselt õpib laps iseseisvalt tegutsema, oma tegevust korrigeerima ja tegevuse tulemuste eest vastutama.
- Kuue- kuni seitsmeaastaste laste päevakavas on tegevusi, mis soodustavad sujuvat sisseelamist kooliellu. Enam tähelepanu pööratakse psüühiliste protsesside – taju, mälu, kujutluste, mõtlemise arendamisele ja õppimise alusoskuste – vaatlus- ja kuulamisoskuse, võrdlemis-, järjestamis-, loendamis-, mõõtmis- ja rühmitamisoskuse ning modelleerimisoskuse kujunemisele.

Õppe- ja kasvatustegevus tugineb rühma päevakavale, mis määrab vastavalt laste eale päevarütmi, kus vahelduvad igapäevatoimingud (söömine, riietumine, pesemine, ruumi korrastamine), laste vabalt valitud mäng ja pedagoogi kavandatud mängulised õppe- ja kasvatustegevused. Päevakavasse kuulub ka une- või puhkeaeg. Igapäevatoimingud, mäng ja vabalt valitud tegevused võtavad olulise osa päevakavast, kuid annavad palju võimalusi ka õpiprotsessis omandatu loovalt tegutsemisel kasutamiseks - kinnistumiseks.

Lapse teadmised, oskused ja harjumused kujunevad peamiselt mängulistes lõimitud tegevustes ja

õppemängudes. Oskuste – teadmiste kinnistumisel ja sotsiaalsete kogemuste omandamisel on lapsele väga oluline mäng. Mängides ja igapäevatoimingutes kujunevad lapsel üldoskused, enesekohased oskused ja tööharjumused.

Tervisedenduse seisukohalt peame oluliseks, et laps viibib võimalikult palju värskes õhus ja püüame

tegevusi läbi viia õuealal – õuesõppe võimaluste pakkumine.

6 – 7 aastaste laste päevakavasse on lõimitud koolilikke elemente.

Rühmade õppeaasta tegevuskavade – töökavade koostamisel võetakse aluseks Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava alusel koostatud lasteaija õppekava, lasteaija õppeaasta eesmärgid ja ülesanded, planeerimisel arvestatakse rühma laste arengutaset, vanuselist ja soolist koosseisu, laste ning vanemate soove ja ettepanekuid.

Õppe- ja kasvatustegevuse printsiibid rühmade tegevuste läbiviimisel:

- **Turvalisus**

Tagada lapsele turvaline kasvukeskkond (koht) koosmängimiseks, luua võimalused uurimiseks, katsetamiseks, eneseteostamiseks, teha vigu ja neid parandada, väljendada tundeid.

- **Lõimitus.**

Pakkuda võimalust õppida erinevate mooduste kaudu: mängimine, näitlemine, ehitamine, lugemine, kirjutamine, katsetamine, käeline tegevus, kunst jpm.

- **Järjepidevus.**

Õpitegevustes – õpiprotsessis kehtib põhimõte kergemalt raskemale; lihtsamalt keerulisemale; lähemalt kaugemale. Harjutamiseks varume piisavalt aega

- **Ühistöö.**

Õppimine on vastastikune interaktiivne protsess lapse ja täiskasvanu vahel, teiste laste ja keskkondade vahel, millega lapsed kokku puutuvad.

- **Individaalsus**

Kõik pakutav on lapsele huvitav, eakohane ja lapse loovust toetav.

Tööviisid ja meetodid

Tööviiside ja meetodite valikul arvestatakse pedagoogilisi (J. Käis) printsiipe:

- terviklikkus – õpitegevus annab lapsele tervikliku pildi ümbritsevast elust;
- lapsepärusus – kõige aluses on lapsepärusus ja huvi äratamine lapses;
- elulähedus – õppitegevus toetub lapsele tuttavale ja arusaadavale;
- iseseisvus ja aktiivsus – uusi teadmisi ja oskusi hangitakse uurides, katsetades, mitmete meelte abil tajudes, ning lapse teadmised ja oskused kinnistuvad praktilistes tegevustes;
- üldõpetuslik – lõimitud tegevused
- koduloolisus – väljendub teemade valikus;
- individuaalsus – arvestades iga lapse individuaalsust on õppe- ja kasvatustegevus korraldatud vastavalt lapse võimetele (lähtume lapsest) ja arengutasemele.

Õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimisel ja eesmärkide elluviimisel kasutame erinevaid meetodeid:

- vaatlemine,
- uurimine,
- vestlemine, jutustamine,
- õppemängud
- õppekäigud,
- uurimised, katsed,
- avastusõpe, õuesõpe,
- iseseisvat tööd, rühmatööd,
- ehitusmängud,
- lavastusmängud.

Õppe- ja kasvatustegevuse temaatika jälgib aastaegade vaheldumist, rahvuslikke tähtpäevi ja päevakorda kerkinud olulisi ning lapsele/lastele huvipakkuvaid teemasid.

Lugema ja kirjutama õppimisel ning matemaatika algteadmiste omandamine toimub lõimitud ja lapsepäraste mänguliste elementidega tegevustes.

Oluliseks peame järjepidevat harjutamist, kordamist ning uute teadmiste ja oskuste kasutamist igapäevastes toimingutes. Tegevuste eesmärgiks on, et laps areneb mitmekülgseks ning tagatud on lapse intellektuaalne, emotsionaalne, sotsiaalne ja füüsiline areng. Areneb oskus kuulata, vaadelda, uusi teadmisi olemasolevaga seostada ja neid praktiliselt kasutada.

Õpetaja – täiskasvanu osaleb õpiprotsessis juhendajana ja suunajana. Laps võib/saab ise anda hinnangu oma tegevusele, võrrelda sada teiste omaga ja teha järeldused. Kuna lapse areng sõltub suuresti teda ümbritsevast keskkonnast, siis on oluline, kuidas täiskasvanu on seadnud eesmärgid suunamaks tema arengut. Iga lapse areng on individuaalne ning kulgeb oma ajas ja ruumis.

Õppe- ja kasvatustegevus lasteaias toimub igal tööpäeval ja läbiviidavad õppe- ja kasvatustegevused ja päeva analüüs kajastuvad rühma (de) õppe- ja kasvatustegevuse päevikutes. Õppe- ja kasvatustegevuse päevikud esitatakse õppealajuhatajale kuu viimasel esmaspäeval.

Tegevuste läbiviimise aluseks on igas rühmas õppeaasta tegevuskava, mis lähtub lasteaia õppekavast,

lasteaia õppeaastaaasta tegevuskavast ja Tallinna hariduslikest prioriteetidest. Rühma õppeaasta tegevuskava koostatakse koostöös rühma õpetajate, õpetaja abide, liikumis- ja

muusikaõpetajaga, tervishoiu-töötajaga, arvestades vanemate ettepanekuid ja soove ning soovitusi.

Tulemuseks:

- rühma õppeaasta tegevuskava ja
- rühma nädalakava.

Kõikide rühmade päevakava, tegevuste kava ja õppeaastaaasta tegevuskavad kinnitab lasteasutuse direktor 31. august. Rühmade perioodiplaani kinnitab õppealajuhataja e-päevikus reedel.

Aasta- ja nädala- või kuuplaane hoitakse e-päevikus ning need on soovi korral tutvumiseks kättesaadavad igale lastevanemale e-lasteaia keskkonnas.

Igapäevaseid õppe- ja kasvatustegevusi kajastab konkreetsemalt rühma õppe- ja kasvatustegevuste

e- päevik. Kokkuvõtte õpiprotsessi kohta kannab rühma õpetaja päevikusse iga päev ja kinnitab oma

allkirjaga. Päevikuid ei anta lugemiseks kolmandatele isikutele.

Päeviku täitmist kontrollib õppealajuhataja vastavalt vajadusele või vähemalt 1 kord iga kuu lõpul.

Õppe- ja kasvatustemaatika jälgib:

- loodusrütme ja aastaegade vaheldumist,
- traditsioone,
- rahvuslikke ja muid tähtpäevi,
- lastele huvipakkuvaid teemasid,
- päevakorda kerkivaid olulisi teemasid.

Terviklikkuse taotlusel toimuvad tegevused mänguliselt ja lõimituna. Seetõttu on õpitegevuse läbiviimise tegevusliigiks lõimitud tegevus, kus ühes tegevuses areneb lapse kõne, matemaatilised kujutlused, liikumisoskused, muusika kuulamisoskus, musitseerimisoskus, tekib tahe end kunstiliselt väljendada, kujunevad laste kõlbelised omadused, tekib arusaam temalt oodatavast käitumisest, kujunevad väärtushinnangud.

Loovus on tähtis märksõna Tallinna Kristiine Lasteaia õppekavas ja sellest lähtuvalt ka planeeritud

tegevustes. Loovmõtlemine ja loovalt tegutsemine võimaldab plaane täiendada ja muuta, kui lastel tekib soov või loomingulisem idee. Toetame lapse loovat enesealgatust ja aktiivselt tegutsemise soovi.

Lasteaiaõpetaja:

- loob uuriva, kogeva, leiutava õppimisviisi ja -keskkonna, mis põhineb lastele otsustus- ning valikuvabaduse andmisel, kuid vabadusega kaasneb vastutus nagu põhjusele järgneb tagajärg;
- pakub võimalikult palju laste meeltele: nähtavat silmailu, kuuldavat kõrvale, lõhnavat ninale, maitsvat keelele, kombitavat sõrmedele;
- võimaldab lapsele igat liiki mängu (laua-, situatsiooni-, õppe-, rolli-, loov-, lavastus-, ehitus-, süžeelisi ja liikumismänge);
- ei tee laste eest ära seda, millega laps ise on suuteline hakkama saama;

- on innustaja ning laste ja maailma-vaheliste asjade vahendaja;
- arvestab lapse eripära;
- pakub lapsele sobiva õpistiili;
- kasutab võimalikult palju erinevaid meetodeid lapse arengu toetamiseks,
- manipuleerib vahendite ja keskkonnaga, mitte kunagi aga lapsega;
- on tolerantne ja aktsepteerib vanemate eriarvamusi;
- teavitab vanemaid lasteaia õppekasvatustegevuse korraldusest, põhjendab;
- vajadusel nõustab vanemaid kasvatusküsimustes.

5.3 Erivajadusega laps

5.3.1 Lapse arengu hindamine ja toetamine

Lapse arengu analüüsimine ja hindamine on oluline lapse eripära mõistmiseks, erivajaduste väljaselgitamiseks, positiivse enesehinnangu ja arengu toetamiseks ning õppe- ja kasvatustegevuse kavandamiseks koostöös lapsevanemaga.

Lapse arengu hindamine on osa igapäevasest õppe- ja kasvatusprotsessist. Pedagoogid viivad vaatlusi läbi kindla plaani alusel ning lapsi jälgitakse nii igapäevatoimingutes, vabamängus kui ka pedagoogi suunatud tegevustes.

Lapse arengu hindamise aluseks on eeldatavad üldoskused ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade tulemused.

Lapse arengut kirjeldatakse lapsest lähtuvalt, väärtustades saavutatut ning tunnustades lapse toimetulekut, arenemist, positiivseid hoiakuid ja huvi.

Lasteasutuse pedagoogiline nõukogu otsustab, milliseid meetodeid kasutada lapse arengu hindamisel.

Rühmaõpetaja tutvustab lapsevanemale lapse arengu hindamise põhimõtteid ja korraldust.

Vähemalt üks kord õppeaastas viib pedagoog lapse arengu hindamiseks ja toetamiseks lapsevanemaga läbi arenguveestluse, mis:

- annab tagasisidet lapse arengust ja õppimise tulemustest;
- selgitab lapsevanema seisukohad ja ootused lapse arengu suhtes.

Lapse arengu hindamise ja arenguveestluse tulemus dokumenteeritakse «Isikuandmete kaitse seaduses» sätestatud tingimustel.

Pedagoogid toetavad last, kaasavad tegevustesse, julgustavad ja tunnustavad lapse edusamme. Iga lapse vajadustega ja individuaalsusega arvestatakse ja püütakse leida just konkreetsele lapsele sobivaid õpiülesandeid koostöös lapse perekonnaga.

Eesmärgid:

- lapse enesega toimetuleku suunamine – suurendamine, lähtuvalt tema individuaalsest arengust;
- lapse igapäevatoimingutes, arendustegevustes ning õppe- ja kasvatustegevustes ilmnunud raskuste ületamiseks teede otsimine, leidmine ja rakendamine;

- lapse perekonna toetamine lapse arengu suunamisel (vestlused pereliikmetega);
- lapse õpi- ja igapäevatoimingute võrdse osalemise printsiibi saavutamine rühmas.

5.3.2 Erivajaduste väljaselgitamine.

Pedagoog järgib ja märkab lapse erivajadusi, mis avalduvad arenguga seotud tegevuste käigus. Kui laps ei suuda omandada õpioskusi rühma keskmisel tasemel, toetatakse teda individuaalselt.

Pedagoog kohandab õppekorralduse ja –vahendid vastavalt laste vajadustele ning loob usaldusliku koostöö lapsevanematega, et leppida kokku lapse arendamise põhimõtetes.

Vajaduse tekkides tegeleb eritoetust vajavate lastega logopeed - lastega individuaalselt tegeledes.

Töö erivajadusega lapsega toimub igapäevaselt, lähtuvalt konkreetse lapse erivajadusest. Vajadusel viiakse sisse muudatusi rühma õppe- ja kasvaukeskkonna kujundamisel, rakendatakse individuaalset lähenemist ja –õpet, meetodeid ning õppevahendeid.

Harilik erivajadus on lapse võimetest, taustast, isiksuseomadustest jms tulenevad erinevused, mistõttu on õppimisvajadused igapäevases kasvukeskkonnas ja harjumuspärasel viisil raskendatud. Kasvukeskkonna tavasuutlikkust ületavaid vajadusi nimetatakse hariduslikeks erivajadusteks.

Erivajaduste väljaselgitamine toimub koostöös lapsevanemaga, vajadusel konsulteeritakse teiste spetsialistidega, nõustamiskeskusega tagamaks lapsele võimalik parim õppimisvõimalus lasteaias või suunamine erivajadustega laste lasteaeda. Lapse sobitus- või erirühma suunamiseks on lapsevanemal vaja pöörduda elukohajärgse maakondliku nõustamiskomisjoni poole.

Koolieelses eas avalduvaid erivajadusi nimetatakse arengulisteks erivajadusteks, mis on:

Lapsearengutase erineb eakohasest tasemest järgmiste puuete esinemise korral:

1. Kõnepuuded.
2. Spetsiifilised arenguhäired.
3. Füüsilised puuded.
4. Vaimne alaareng.
5. Nägemispuuded.
6. Kuulmispuuded.
7. Isiksuse arengu hälbed.

Andekate laste puhul on edasimineku ühes või mitmes arenguvaldkonnas tavapärasest kiirem, see tähendab 1-2 aasta võrra eakohasest tasemest ees. Enne kooli võib eristada andekust järgmistes valdkondades:

- 1) vaimsed võimed ja õpistiil,
- 2) kõne areng ja suhtlemisoskus, sh teiste keelte õppimine,
- 3) kehalis-kinesteetilised võimed,
- 4) muusikalised võimed,
- 5) emotsionaal-käitumuslik valdkond

Tallinna Kristiine Lasteaias toimib peamiselt lapse järele aitamine järgnevates vajadustes:

- muukeelne laps;
- arengutasemest mahajäämus;
- andekus;
- kõnehäirega laps;
- käitumishäirega laps;

Erivajadustega lapsega tegelemisel on Tallinna Kristiine Lasteaias õpetajatele abiks lasteaia logopeed 01.01.2013. Raskemat lapse erivajadust märgates püüame lapse peret toetada nõustamise teel, olles perele abiks lapsele sobiliku lasteaia või võimaluse leidmisel.

5.3.3 Töö erivajadustega lastega

5.3.3.1 Laste kõneravi

- 1.-30. September selgitab logopeed välja kõneravi vajavad lapsed
- Koostab erivajadusest ja esmasest abivajadusest kõneravi lastest nimekirja
- Koostab kõneraviplaanid – ja tegevuste graafiku
- Planeerib koostöö laste vanematega
- Õppe-aasta lõpus koostab aruande

5.3.3.2 Erivajadustega lastega tegelemine rühmatasandil

- Erivajadustega laste väljaselgitamine;
- Tegevuskava koostamine (rühma tegevuskavas „töö erivajadustega lastega“);
- Individuaalse töö kavandamine õppetegevuse- ja laste päevategevuste ajal integreeritud tegevusena.
- Füüsilise puudega lapse toetamine õppe- ja igapäevategevustes.
- Nõustamiskomisjoni otsuse alusel individuaalse õppekava rakendamine.
- Andekatele lastele võimete kohase tegevuse võimaldamine (lisa ülesanded jms)
- Koostöö logopeediga.

5.4 Eesti keele kui teise keele õpe

Lapsele, kelle kodune keel ei ole eesti keel, tagatakse eesti keele õpe.

Rühmas, kus õppe- ja kasvatustegevus toimub eesti keeles, omandavad mitte-eesti kodukeelega lapsed eesti keele lõimitud tegevuste kaudu, millele võib lisanduda eesti keele tugiõpe;

Eesti keele õppe eeldatavate tulemuste kavandamisel arvestatakse nii laste arengutaset, vanust kui ka eesti keele õppe mahtu ning metoodikat.

Õppe- ja kasvatuseesmärgiks on, et laps:

- tunneb huvi eesti keele ja kultuuri vastu;
- soovib ja julgeb eesti keeles suhelda nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega;
- tunneb ära ja saab aru eestikeelsetest sõnadest ning lihtsamatest väljenditest;
- kasutab lihtsamaid eestikeelseid sõnu ja väljendeid igapäevases suhtlemises.

Valdkonna Eesti keel kui teine keel sisu:

- kuulamine;
- kõnelemine;
- Eesti kultuuri tutvustamine.

Õppe- ja kasvatustegevuste kavandamisel ja korraldamisel:

- peetakse oluliseks eesti keelt kuulata ja omandada keeleoskus tegevuste käigus, kus sõnalist suhtlemist toetab kontekst (nt ümbritsevad esemed jmt);
- pööratakse erilist tähelepanu erinevate meelte kaasamisele ja näitlikustamisele: kasutatakse miimikat, kehakeelt, žeste, intonatsiooni, muusikat, rütmi ja mitmesuguseid näitlikke vahendeid;
- suunatakse last õpitavat keelt kasutama igapäeva tegevustes ning suhtlemisel, luuakse selleks lapsi huvitavaid olukordi, sh väljaspool lasteaeda (kauplus, teater, spordivõistlus, õppekäik jm);
- korratakse õpitud erinevates kontekstides ja suhtlussituatsioonides, keeleõpet seotakse teiste tegevustega – liikumine, laulmine, käeline tegevus, vaatlemine jm;
- vestlusteemade valimisel lähtutakse lapse kogemustest, samateemalistest vestlustest rühmas või kodus (emakeeles);
- valitakse mitmekesiseid pildirikkaid ja lihtsama keelega raamatuid ettelugemiseks ja ühiseks lugemiseks;
- pedagoog rõhutab õige kõne mudelite kasutamist ning osutab vigadele delikaatselt, sõna või fraasi korrektsena korrates.

Eesti keele õppimine/õpetamine toimub lõimitud tegevuste kaudu. Algul püüavad õpetajad end lapsele mõistetavaks – arusaadavaks teha suurel määral mittesõnalise suhtlemise – žestide, näitvahendite ja ühiste tegevuste kaudu. Õpetajad kasutavad kohandatud kõnet, mis on aeglasem, enam kontekstiga seotud, grammatiliselt lihtsustatud. Juhul kui lapsed kasutavad eesti keelt keelekõnelejast erineval viisil, siis neid eriti ei parandata (liigne parandamine vähendab lapse julgust keelt kasutada), vaid õpetaja leiab võimaluse öelda lause uuesti, korrektses eesti keeles. Juhuslikku keeleõpetust annavad ka lasteaia töötajad, kui nad märkavad, et lapsel on raskusi mõne tundmatu keelekõnemelega. Lapse sõnavara rikastub ka eakaaslastega mängides ja aktiivselt tegutsedes ning teiste lastega ja täiskasvanutega suheldes.

Eesti keele õppimine toimub mänguliselt, vaheldusrikkalt ja köitvalt. Eesti keele õppimisel arvestame seda, milliseid eesti keele õppimise ja kasutamise võimalusi pakub igapäevane ümbrus, kus ja kellega laps eesti keeles suhelda saab. Lasteaias kasutame paindlikke, olukorrale vastavaid lahendusi (näiteks igapäevatoimingud, laulmine, liikumine, käelised tegevused) või eestikeelsed perioodid (planeeritud tegevus, päev).

5.5 Koostöö lapsevanemaga

5.5.1 Koostöö põhimõtted

Lapse kasvamise ja arenemise eest vastutab perekond ning Tallinna Kristiine Lasteaia töötajad austavad ja toetavad lapsevanemate kasvatuspõhimõtteid.

Lasteasutuse pedagoogid teevad lapsevanemaga lapse arengu toetamiseks koostööd, mis põhineb:

- dialoogil,
- vastastikusel usaldusel ja

- lugupidamisel.

Pedagoog teavitab regulaarselt lapsevanemat lapse

- arengust ja
- õppimisest
- ning õppe- ja kasvatustegevuse korraldusest.

Pedagoog loob lapsevanemale võimalused saada tuge ja nõu õppe- ja kasvatusküsimustes.

Lapsevanemal võimaldatakse osaleda

- õppe- ja kasvatusprotsessi kavandamises ja läbiviimises ning
- anda tagasisidet lasteasutuse tegevusele.

Tallinna Kristiine Lasteaia tegevus on perekonnale avatud ja taotlused avalikud. Koostöö põhineb partnerlusel. Suhtlemine lapsevanematega lähtub võrdsest tasandist ja põhineb partnerlusel. Lasteaed on vanemat toetav ja nõustav haridusasutus. Koostöö organiseerimisel lähtub lasteaed eelkõige lapsest ja on suunatud lapse toetamisele ja igakülgsel arenemisele ja tema silmaringi avardamisele.

5.5.2 Koostöö valdkonnad.

- Lapse lasteaeda tulles “Tere siin mina” – lapsevanem täidab infoks õpetajale.
- Lapse ja lapsevanema lasteaia koolemi esimesel 2 nädalal (uute laste puhul).
- Igapäevased individuaalsed vestlused lastevanematega - info vahetus lasteaia toimuvates tegevustes.
- Teadetetahvlid rühmades ja lasteaias.
- Ühised peod vanemate, õdede-vendade või vanavanematega.
- Väljasõidud rühma lastega ja vanematega, mida aitavad organiseerida lapsevanemad
- Rühmakoosolekud (vähemalt 2 korda õppeaastas).
- Üldkoosolekud lastevanematele.
- Koolitused lastevanematele.
- Lahtiste tegevuste külastamise võimaldamine.
- Lahtiste uste päevad
- Ankeetküsitlused vanematele – rahulolu-uuring
- Lapse arengu toetamine, jälgimine, hindamine (lapse arengu edenemise tabelid 2 x õppeaasta: sügisel ja kevadel kõikides rühmades ; edastamine lapsevanemale kevadel – koostöö).
- Lapse rahulolu-uuring (vanemates rühmades).
- Infomapid vanematele kõikides rühmades (roheline mapp esikus igapäevaselt saadaval).
- Interneti kodulehekülge, kus üleval ka kodukord.
- E-maili teel teadete edastamine ja teabe saamine.
- Telefonitsi teadete ja info edastamine ja saamine.
- Lasteaia tutvustav voldik.
- Hoolekogu toetav ja aktiivne tegutsemine.
- Huviringide tegutsemine lasteaias - vastavalt võimalustele ja vanemate soovidele.

Peredega koostöö – suhtlemine lapse toetamise ja arengu suunamise eesmärgil.

Peredega suhtlemine on olulisim ülesanne. Pered on huvitatud oma lapse arengu edenemisest ning soovivad, et lapsed on edukad, rõõmsameelsed ja õnnelikud. Nii pedagoogid kui vanemad vastutavad vastastikuste suhete arendamise eest. Usaldusel ja vastastikusel lugupidamisel põhinev intensiivne suhtlemine lapsevanema ja õpetajate vahel, lapse huvide ja erinevustega arvestamine on aluseks lapse igakülgsel arengule.

Koostöös – vestlustes lastevanematega arutame läbi nii lasteaia kui rühma õppe- ja kasvatustöö eesmärgid ja põhimõtted. Iga õppeaasta algul septembris koostame rühma tegevuskavad, mille arutame läbi koostöös lapsevanematega (õpetajate ootused ning vanemate ootused).

6. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSTE VALDKONNAD

Planeeritud õppe- ja kasvatustegevusi on rühmade nädala tegevuskavas alljärgnevalt:

- **Mina ja keskkond** (kuulamine, kõnelemine, vaatlemine, uurimine, võrdlemine, õppekäigud, jalutuskäigud, tervisedendus, liikluskasvatus, väärtuskasvatus sh kiusamisest vabaks jms.);
- **Keel ja kõne** (kuulamine ja kõnelemine; lugemine ja kirjutamine; vaatlemine ja uurimine – ümbritsev elu ja keskkond; lastekirjandus, õppekäigud);
- **Eesti keele kui teise keele õpe** - mitte-eesti kodukeelega lapsed omandavad eesti keele lõimitud tegevuste kaudu. Vajadusel toetab last individuaalselt logopeed alates 04.02.2013.
- **Matemaatika** (võrdlemine ja arvutamine; vaatlemine ja uurimine, kuulamine ja kõnelemine, katsetamine jms.);
- **Kunst** - kunstitegevused (maalimine, joonistamine, kleebetöö, meisterdamine, uurimine, vaatlemine, kuulamine, kõnelemine);
- **Muusika** - muusikategevused (laulmine, muusika kuulamine, rütmiline liikumine; lastepillidel mängimine)
- **Liikumine** – liikumistegevused, ohutu liikumine - tervisedendus

Õppe- ja kasvatustegevuse seob tervikuks lapse elust ja ümbritsevast keskkonnast tuleneva temaatika käsitlemine:

Sotsiaalne keskkond:

- **Mina:** nimi, laps, poiss, tüdruk; tunne iseennast; lapsepõlv: laps kasvab, sünnipäev; lapse õigused;
- **Perekond ja sugulased:** ema, isa, õde, vend, vanavanemad; erinevad põlvkonnad, eluviisid ja kombed; inimese eluring: sünd ja surm; noored ja vanad; lapsed ja täiskasvanud;
- **Kodu:** kodukoht: linn, tänav; kodumaja, koduõu, kodused tegevused, koduloomad;
- **Lasteaed:** lapsed, kasvatajad, suhted; sõber; mänguasjad, tegevused;
- **Kool:** lapsed, õpetajad; õppimine, õppevahendid;

- Täiskasvanute tegevus kodus ja tööl. Ametid, elukutsed, tööd; töö: vastutus ja kohustused, tasu.
- Kodumaa: rahvus ja emakeel; rahvushümn, -lipp, -lill, -lind; teised rahvused Eestis;
- Teised maad ja rahvad: lähemad naabrid, nende tavalisemad nimed, tavad; lapsed mujal maailmas;
- Tähtpäevad, pühad ja kombed;
- Üldnimelikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid - väärtuskasvatus
- Sõprus ja abivalmidus: tunded, abivalmidus;
- Hoolivus, turvalisus ja tähelepanelikkus. Suhtumine erinevustesse. “Kui näed viga laita, tule ja aita!”

Tehiskeskkond:

- ehitised,
- kodumasinad ja seadmed (tehnika) – keerukad ja lihtsad, abilised ja
- ohuallikad;
- sõidukid;
- jäätmed,

Tervisedendus

- Tervise väärtustamine
- Hammaste tervishoid
- Tervislik toitumin
- Inimkeha tundmine
- Ohutus ja turvalisus; kasulik ja kahjulik.

Looduskeskkond – kus me elame ja vajame puhast loodust, puhast õhku ja puhast vett.

- Kodukoha loodus: veekogud, kodupaiga mets- ja koduloomad; taimed, seened ja putukad.
- Loomad: erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv ja areng.
- Linnud: välimus ja käitumine erinevatel aastaegadel, väliskuju, värvus, toitumine; pesa ehitamine; järglaste kasv ja areng;
- Putukad: erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv ja areng.
- Taimed: erinevad kasvukohad ja vajadused, välimus, kasv ja areng.
- Kalad ja kahepaiksed: elupaigad, eluviisid, välimus, kasv ja areng.
- Põhja- ja lõunamaa loomad ning linnud, öö- ja päevaloomad ning -linnud;
- Öö ja päev: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses.
- Aastaajad nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses ning loomade ja inimeste tegevused.
- Ilmastik: erinevad ilmastikunähtused: tuul, sademed, temperatuuri muutumine;
- Inimese mõju loodusele: loodushoid, säästev suhtumine.
- Valguse, temperatuuri, vee, õhu ja toitainete tähtsus taimedele ning loomadele.

Liiklus:

- Valgusfoor ja tänava ületamine;
- Liiklusmärgid;
- Sõidukid;
- Helkur, turvatool ja turvavöö.

Kõiki planeeritud tegevusi seovad tervikuks lapse elu ja ümbritsevat keskkonda käsitlevad teemad, on püstitatud selliselt, et täituksid järgmised eesmärgid:

- Tugevneb lapse positiivne mina-pilt
- Lapsel kujuneb keele ja kultuuri identiteet
- Toimub lapse sotsialiseerimisprotsess
- Laps teab rahvakalendri tähtpäevi ja riiklikke pühi, nende sisu ja tähtsust
- Laps armastab kodu ja kodumaad, tunneb rahvussümboolikat
- Laps teab Eesti lähemaid naaberriike, õpib tundma, kuidas elavad lapsed mujal maailmas
- Laps huvitub loodusest, saab ettekujutuse looduse seaduspärasustest ja rütmidest, teab lihtsamaid
- loodusnähtusi, suhtub säästlikult ümbritsevasse,
- Laps teab tuntumaid kodu- ja metsloomi, linde, puid ja põõsaid, taimi ning seeni
- Laps eristab mõningaid põhja- ja lõunamaa loomi ja linde.
- Laps teab ümbritsevas keskkonnas varitsevaid ohte, oskab vastavalt olukorrale käituda
- Laps teadvustab tervislike eluviiside tähtsuse, käitub üldtunnustatud normide kohaselt
- Laps mõistab õppimise vajalikkust, omab ettekujutust koolis toimuvast
- Laps omab ettekujutust täiskasvanute tegevusest nii kodus kui ka tool
- Laps teab tuntumaid elukutseid
- Laps väärtustab tööd, tunneb raha ja töö seost
- Laps orienteerub tehismaailmas, tunneb turvalise liiklemise põhimõtteid

Iga rühm koostab vastavalt vanuserühmale ja laste eripärale õppe- ja kasvatustegevuste kava ja nende sisulise kirjelduse üheks tegevusaastaks - konkreetse rühma õppeaasta tegevuskava. Õppe- ja kasvatustegevuse seovad tervikuks lapse elu ja ümbritsevat keskkonda käsitlevad teemad.

Arenemine ja kasvamine toimub lapse elu ja ümbritsevat keskkonda käsitlevate teemade kaudu.

Õpisisu:

- Mina ja keskkond - ümbritseva elu ja maailma tundmaõppimine
- asjad – kehade omadused, nende rühmitamine
- aeg ja aja mõõtmine
- elus ja eluta loodus
- ilmastikunähtused
- elukeskkonnad
- loodushoid ja -kaitse
- keskkond ja keskkonnakaitse
- loomad
- taimed
- inimene kui looduse osa
- toitumine – tervislik toit
- tervisedendus - tervishoid – tervise eest hoolitsemine
- hea tervise väärtustamine
- liikumine ja puhkus

- ohutus, esmaabi
- kahjulikud harjumused
- omavahelised suhted; sõprus, emotsioonid jne
- perekond, sugulased, sõbrad
- ained, nende omadused ja olekud
- maa – gloobus kui Maa mudel;
- Eesti minu kodumaa
- teised maad ja rahvad: kliima, loodus, loomad
- tehnika, masinad ja seadmed
- liiklusvahendid

Tegevuste kavandamisel peetakse oluliseks:

- liikuda läbi õigesti valitud teemade ja tegevusmeetodite püstitatud eesmärgi suunas;
- lapsel kujuneb terviklik maailmapilt,
- lapsel tekib huvi erinevate tegevusliikide vastu, kogeb rõõmu ja eduelamust.

Õppe- ja kasvatustegevusi lõimivad tegevused

Valdkondade kaupa esitatud õppesisu ja tegevuste lõimimisel lähtutakse üldõpetuslikust põhimõttest. Õppe- ja kasvatustegevuste kavandamisel ja korraldamisel lõimitakse järgmisi tegevusi:

- kuulamine,
- kõnelemine,
- lugemine ja kirjutamine,
- vaatlemine, uurimine,
- võrdlemine, arvutamine
- ning mitmesugused liikumis-,
- muusika- ja
- kunstitegevused.

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid, sisu, kavandamine ja korraldus ning lapse arengu eeldatavad

tulemused on esitatud seitsmes valdkonnas:

- 1) mina ja keskkond sh tervisedendus ja väärtuskasvatus;
- 2) keel ja kõne;
- 3) eesti keel kui teine keel;
- 4) matemaatika;
- 5) kunst;
- 6) muusika;
- 7) liikumine;

6.1 Valdkond: MINA JA KESKKOND

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- mõistab ja tunnetab ümbritsevat maailma terviklikult;
- omab ettekujutust oma minast ning enda ja teiste rollidest elukeskkonnas;
- väärtustab nii eesti kultuuritraditsioone kui ka oma rahvuse kultuuritraditsioone;
- väärtustab enda ja teiste tervist ning püüab käituda tervislikult ning ohutult;
- väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi;
- märkab nähtusi ja muutusi looduses.

Laps õpib:

- nautima loodust, kui väga rikast esteetiliste elamuste allikat ja looduse rahu.
- käituma looduses nii nagu oleks külas,
- pöörama tähelepanu kõige elava vastu,
- tähele panema looduse ilu ja keerulisust,
- mängima ja liikuma tallamata ja lõhkumata,
- õpib tähelepanelikult kuulama,
- kogeb ja saab elamusi loodusest,
- areneb koostööoskus, väldime võistlust,
- laps õpib looduses vaatlema ja loodust nägema, tema ilu märkama,
- teadmine, et loodus tuleb toime ilma inimeseta, kuid kas inimene tuleb toime looduseta.

Valdkonna Mina ja keskkond sisu:

- **sotsiaalne keskkond:** mina, perekond ja sugulased, kodu, lasteaed, kool, ametid, kodumaa, eesti rahva tähtpäevad, kombed, teised rahvused Eestis, lapsed mujal maailmas, üldnimelikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid; tervise väärtustamine, tervislik toitumine, inimkeha; ohuallikad ning ohutu käitumine;
- **looduskeskkond:** kodukoha loodus, muutused looduses, elukeskkond, inimese mõju loodusele;
- **tehiskeskkond:** ehitised, kodutehnika, jäätmed, transpordivahendid, jalakäija ohutu liiklemine, turvavarustus, virtuaalkeskkond.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- valitakse valdkonna temaatika lapse igapäevaelust ja teda ümbritsevast keskkonnast, mis hõlmab sotsiaalset keskkonda, loodus- ja tehiskeskkonda, sealhulgas tervise- ja liikluskasvatust;
- suunatakse last ümbritsevat maailma märkama, uurima ning kogema mängu ja igapäevatoimingute kaudu, võimaldades lapsel ümbritsevat tajuda erinevate meelte ning aistingute abil: vaadeldes, nuusutades ja maitstes, kompides, kuulates helisid;
- lõimitakse erinevaid tegevusi: võrdlemist, modelleerimist, mõõtmist, arutamist, vestlemist, ettelugemist, kehalist liikumist, kunstilist ja muusikalist tegevust;

- suunatakse last mängudes, ümbritsevas looduses, liikluses, oma tervise seisundis jm märgatu kohta küsimusi esitama (probleemi püstitama), küsimustele vastuseid leidma (oletama ja oletusi kontrollima) ja märgatust ning kogetust järeltõlge tegema;
- suunatakse last materjale ja vahendeid säästlikult kasutama, hoolivalt ja heaperemehelikult käituma.

Õpetaja meelepea:

- viin lapsed loodusesse võimalikult sageli,
- täiskasvanuna üritan näha loodust lapse silmadega,
- innustun ja innustan,
- julgustan lapse fantaasiat ja loovust,
- suunan looduses lapse tähelepanu kõigele, mis on nähtav ja kuuldav,
- juhin last kasutama kõiki aistinguid,
- seletan ja selgitan lapsele/lastele, kuidas loodusest võetakse materjali säästlikult – säästev suhtumine
- julgustan last/lapsi koostööle,
- tulemuseks avastamisrõõm, paljud küsimused ja sära laste silmades.

Keskkonda säästva suhtumise omandamisel peame oluliseks:

- omandamist läbi isikliku eeskuju – keskkonnateadlikku käitumist,
- sõbralikku, turvalist ja tervislikku mikrokliimat,
- materjalide ja vahendite säästlikku tarbimist,
- vee ja elektri säästlikku tarbimist,
- korduvkasutusega materjalide kasutamist,
- püüame vähem tarbida ja toota vähem jäätmeid,
- vähem reostavate ja saastavate vahendite tarbimise väärtustamine – selgitused lastele,
- vastupidavamate toodete eelistamine,
- õppimist soodustava ja arendava kasvukeskkond loomine – vahendite muretsemine,
- õppe- ja kasvatustegevuste läbimõeldud planeerimine ja organiseerimine,
- päevakavast kinnipidamise organiseerimine – turvatunne,
- motivatsiooni tekkimine- teadmised ning oskused keskkonnasäästlikkusest.

Laps omandab teadmisi ja oskusi:

- vaatlustes osaledes
- õppekäikudel osaledes
- arutledes, vesteldes,
- mudelite, plaanide, kutsete valmistamisel,
- näitliku materjali uurides ja vaadeldes: esemed, asjad, mänguvahendid, pildid, ka topised, CD, DVD,
- õppeotstarbelised filmid – vaatamine, millele järgneb kindlasti vestlus.
- Ehitus- ja konstrueerimismänge mängides
- laste teatmeteoseid kasutades – uurides

6.2 Valdkond: TERVISEDENDUS

Eesmärgid:

- Tugevneb lapse füüsiline ja vaimne tervis, ergutab psühhomotoorne (tegevuslikku), sotsiaalne (k.a kõlbeline ja emotsionaalne) ja tunnetuslik areng;
- toetame lapse tervelt kasvamist ja igakülgset arenemist;
- äratame huvi aktiivse liikumise ja sportimise, spordi kui kultuurinähtuse vastu;
- laps omandab teadmisi-oskusi liikumisest ning liikumisohutusest;
- loome eeldused tervislike eluviiside kujunemiseks;
- on loodud igapäevased kehalise-, sotsiaalse- ja vaimse heaolu tingimused lapse arenemiseks.

eelnimetatud eesmärkide kaudu toetatakse lapse :

- arengut ja kasvamist, lapse vaimse, füüsilise, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise arengut;
- füüsiline tervis on seotud lapse kehalise arenguga ja aktiivse liikumisega;
- vaimne tervis väljendub lapse positiivses eneseväärtustamises ja tema kindlustundes tulla toime;
- emotsionaalne tervis tähendab võimet väljendada oma tundeid, arendada suhteid teistega, tunda heasoovlikkust ja armastust ning vastata samaga;
- sotsiaalne tervis avaldub tundes ja teadmises, et last toetavad vanemad, sõbrad, et ta on kaasa haaratud tegevustesse ja mängudesse.

Käsitletavad valdkonnad:

- Inimese keha ja selle tegevus.
- Tervisele kasulik ja kahjulik (toitumine, puhtus, terved hambad, jne);
- Ohutus ja tervis, esmaabi.
- Aktiivse liikumise ja tervise seos.

Käsitletavad teemad , millised toetavad laste tervisekasvatust - tervisedendust

- Inimene kui looduse osa
- Toitumine ja tervishoid
- Liikumine ja puhkus
- Tervislik toit
- Ohutus, esmaabi
- Kahjulikud harjumused
- Tervise teadvustamine ja juhtimine
- Omavahelised suhted; sõprus, emotsioonid jne
- Eluring, perekond, sugulased

Tervisedendus on tihedalt seotud liikumistegevustega ja sportlike tegevustega.

Aktiivne liikumine on lapse tegevuste ja mängude loomulik osa. Laps õpib suhtlema ja ümbritsevat

maailma tunnetama aktiivselt tegutsedes. Tema loomulik liikumisaktiivsus (tegevusaktiivsus) kasvab alates kolmandast-neljandast eluaastast, saavutades maksimumi nooremas koolieas.

Lapse igapäevastes tegevustes, mängudes ja õpiprotsessis on erinevaid:

- **liikumisviise:** kõnd, jooksmine, ronimine jm;
- **liigutusi:** käte tõstmine-langetamine, keha kallutamine-painutamine-pööramine jm;
- **asendeid:** seismine, istumine, lamamine selili-kõhuli jm;
- **esemete-vahendite käsitsemisviise:** kandmine, vedamine, veeretamine, viskamine jm

Laste tervisekasvatuse seisukohalt on olulised valdkonnad:

- koostöö usalduslik sujumine –
  - kodu ja lasteaed
  - õpetajad ja lasteaia tervishoiutöötaja
  - lasteaed ja kool
  - lasteaed ja linnavalitsus
- soodsate tingimuste loomine-
    - personali kompetentsus, vastutustunne, arenguvõimelisus, tervislik eluviis, isiklik eeskuju
    - esteetiline, turvaline ja hügieeniline sisekeskkond, kus valitseb positiivne õhkkond
    - turvaline ja erinevaid tegevusvõimalusi pakkuv õueala
    - tasakaalustatud ja tervislike toitumisharjumuste kujundamine
    - erivajadustega laste toetamine
  - tervisliku eluviisi kujunemine/kujundamine
    - tagatud lapse kehaline aktiivsus (aktiivne tegutsemine) ja turvalisus
    - lapsevanemate ja koostööpartnerite huvi, teadmised, oskused tõstmine ja osalus
    - koostöö tervishoiutöötajaga
    - tervislike eluviiside propageerimine
    - algteadmised tervise säilimise, ohutu liikumise ja liiklemise tähtsusest
    - sotsiaalsed oskused
    - areng läbi mängulise tegevuse
    - eetiline ja säästev mõtteviis – väärtuskasvatus.

6.3 Valdkond: LIIKLUSKASVATUS

Laste liikluskasvatus on laste ettevalmistamine ohutuks ja kaasliiklejaid arvestavaks liiklemiseks.

Liikluskasvatuse eesmärk on kujundada üksteisega arvestavaid liiklejaid:

- kellel on ohutu liiklemise harjumused ja kes tajuvad liikluskeskkonda;
- kellel on teadmised ja oskused, mis toetavad nende endi ja teiste liiklejate toimetulekut ja ohutust
- erinevates liiklusolukordades nii jalakäija, sõitja kui ka juhina;
- kes hoiduvad käitumast inimesi ohustavalt ning liiklust takistavalt.

Liikluskasvatuse läbiviimine

Liikluskasvatust viivad läbi lapsevanemad (eestkostja) (edaspidi lapsevanem), lasteasutused ja koolid.

Õpetajad juhendavad ning informeerivad lapsevanemaid, kuidas lastele ohutu liiklemise põhitõdesid selgitada.

Liikluskasvatuse sisu lasteasutuses

Liikluskasvatus on lasteasutuse õppe- ning kasvatustegevuse osa, mille käigus lapsed omandavad üldised teadmised ja oskused ohutuks liiklemiseks.

Eesmärgid:

- laps õpib mõistma, kuidas tekivad ohtlikud olukorrad ja kuidas saab neid vältida .
- laps õpib liikuma turvaliselt, õpib suhtuma liiklusse vaba sundimatusena;
- laps õpib ja omandab, tänaval ohutu käitumise põhitõdesid;
- lapsel kujunevad välja õiged harjumused liiklemiseks tänaval;
- laps õpib aru saama, kuidas tekivad ohtlikud olukorrad;
- laps õpib valima ohutut mängupaika;
- laps õpib valima tee ületamise jaoks ohutu koha- ülekaigurajaga koha;
- laps õpib tee ületamisel ohutult käituma;
- laps teab tüüpilisi liiklussituatsioone, mis võivad põhjustada õnnetusi ja õpib neid vältima;
- laps suudab liikluses võimalikult riskivabalt käituda ning tuleb toime ka hilisemas elus.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel kujunevad lapsed üksteist arvestavateks liiklejateks, kellel on ohutud liiklemisharjumused ja tajuvad liikluskeskkonda, kellel on teadmised ja oskused, mis toetavad toimetulekut ja ohutust erinevates liiklusolukordades.

Õpiprotsessis käsitletav teemadering:

- Parema ja vasaku poole tundmaõppimine.
- Õpetada peatuma, kuulama, vaatama.
- Liiklus- ja käitumisreeglite vajalikkus.
- Lihtsamad liiklusemärgid kodu- ja lasteaia ümbruses, nende vajalikkus.
- Liiklemine erinevatel aastaegadel.
- Liiklus kodu ja lasteaia ümbruses.
- Kes on liiklejad, nende õigused ja kohustused.
- Mis on sõidukid, erinevad sõidukiirused, peatumis- ja pidurdusteedkonnad.
- Foori värvuste tundmine – tähendused.

Raamatud:

- Metoodiline juhend õpetajale
- Raamat: Jete ja Jasperi käigud (liiklusest kõige noorematele);
- Liikluskasvatus enne kooli.
- Liiklusaabits L. Tungal; U. Sellenberg
- Liiklusaabits U. Sellenberg; R. Rom
- Lugusid lõvi Leost

Lugemispalad:

- Värvused ja värvid liikluses
- Näe ja ole nähtav
- Tulede kasutamine liikluses
- Helkivad ööpilved ja helkur

- Helkurmaterjalid
- Tali väljas, tore jää, uisutada ülihää!
- Kas sõita või lennata?
- Möödasõit on ajavõit! Võidad minuti kaotad elu!
- Oh aeg, miks nii kiirelt kaod?
- Kiirus ja keskkond
- Mis võib juhtuda, kui turvavöö ei ole kinnitatud?
- Aastaajad liikluses
- Valgusallikas meie teedel ja tänavatel

Töölehed:

02. Sõidutee ületamine
03. Liiklusmärgid
04. Valgusfoorid
05. Ristmikud
06. Helkur
07. Liiklemine talvel
08. Jalgrattaga liikluses
09. Turvaline autosõit
10. Rulataja ja rulluisutaja
11. Lõikelehed

Vaata lisaks:

<http://www.mnt.ee> <http://www.mnt.ee/index.php?id=11240>

6.4 Vald kond: VÄÄRTUSKASVATUS

Mis on väärtused?

Sõna „väärtus“ kasutus on lai, ent kõige levinuma määratluse kohaselt on väärtused soovide objektid, mis juhivad meie toimimist. Õelda, et mingi asi on väärtuslik, tähendab, et seda tahetakse omada, saada või teha. Seega on väärtused suhtelised s.t nad on väärtused kellegi jaoks.

Väärtusi saab jaotada mitmel moel, üheks võimaluseks on eristada järgnevaid tüüpe:

- bioloogilis-füüsikalised väärtused (elu, tervis, keskkond jt),
- sotsiaalsed-poliitilised väärtused (vabadus, õiglus, sallivus, kultuuriline mitmekesisus, õiguspõhisus, võrdõiguslikkus, rahvuslus, patriotism, keel, demokraatia jt),
- moraalsed väärtused (ausus, hoolivus, headus, töökus, väarikus, lugupidamine jt), esteetilised väärtused (ilu, kunst) jne.

Väärtuskasvatus on protsess, mille käigus kujundatakse või arvatakse kujundatavat sihipäraselt kellegi väärtushoiakuid.

Väärtuskasvatus võib olla planeeritud ja süstemaatiline, kuid samas toimub suur osa väärtushoiakute ülekandmisest läbi loomuliku sotsiaalse praktika. Hariduse kontekstis toimub

peamiselt väärtushoiakute sisendamine. Perekonnas ja laiemal kujul kogu ühiskonnas toimub väärtuskasvatus loomulikult kujul.

Väärtusi võib tinglikult jagada moraalseteks väärtusteks (ausus, hoolivus, õiglus, inimväärikus, lugupidamine iseenda ja teiste vastu) ning sotsiaalseteks väärtusteks (vabadus, demokraatia, õiglus, solidaarsus, vastutus, rahvuslus, emakeel, kultuuriline mitmekesisus, sallivus, sooline võrdõiglus)

Koolieelse lasteasutuse seaduses on sätestatud lasteasutuse põhiülesanne – lapse ealisi, soolisi, individuaalseid vajadusi ja iseärasusi arvestades luua võimalused ja tingimused tervikliku isiksuse kujunemiseks, kes on sotsiaalselt tundlik, vaimselt erk, ennastusaldav, kaasinimesi arvestav ja keskkonda väärtustav.

Eelistatud on sobitusrühma liik, kus arenguliste erivajadustega lapsed on tavarühmas, samuti liitühm erinevas vanuses lastele. Selline keskkond võimaldab lapsel märgata varakult, et me kõik oleme erinevad oma vajaduste, huvide, keele ja kultuuri poolest ning võimaldab õppe- ja kasvatustegevuse kaudu tähelepanelikkuse, hoolivuse ja abivalmiduse kujunemist lastel.

Õpetaja vastutus

Lasteasutuse pedagoog saab toetada iga lapse individuaalsust ja arengut, juhul kui õhkkond rühmas on suunatud pigem koostööle kui konkurentsile, ning kui väärtustatakse igapähe eripära, andeid, võimeid. Et sellist õhkkonda luua, peab iga lasteaiaõpetaja esmalt ise uskuma ja veendunud olema, et kõigis lastes on väärtusi ja igapähe on põhjust endasse uskuda. Pedagoogi ülesandeks on just eduelamuste tagamine, mitte üksnes võimaldamine – iga laps suudab mingis valdkonnas edukas olla. See, kas laps kogeb edu, sõltub olulisel pedagoogi professionaalsusest. Turvatunne ja edukogemus loovad aga aluse edasiseks õpimotivatsiooniks, huvide kujunemiseks mitte üksnes koolis, vaid kogu elu vältel. (§ 4. (1) p 6 ja 7).

Uuenenud õppekava määratleb õpetaja kui asjatundja vastutuse selgelt. Tegemist on jagatud vastutusega, lapse arengu toetamises tehakse koostööd lapse vanematega. Lapsevanemal on võimaldatud osaleda õppe- ja kasvatustsükli kavandamises ja läbiviimises, saada tagasisidet lapse arengust ja seega osaleda partnerina lapse arengu toetamises (§10).

Väärtuskasvatus peaks täitma nelja ülesannet:

- 1) õpetama enda ja teiste väärtusi ära tundma, märkama (kus väärtused avalduvad?),
- 2) suunama reflekteerima väärtuste üle (kas need on head väärtused? millised võivad olla nende väärtuste järgi tegutsemise tagajärjed?),
- 3) võimaldama vourusi praktiseerida (harjutades kujuneb iseloom),
- 4) olema väärtuste avaldumise peegliks (tagasiside toetab moraalset arengut).

Väärtuskasvatus toetavad õppevaldkonnad:

- Mina ja keskkond: sotsiaalne keskkond, terviseõpetus, liiklusõpetus, loodusõpetus.
- Keel ja kõne.
- Matemaatika.
- Kunstiõpetus.
- Liikumisõpetus.
- Muusikaõpetus.

- Eesti keel kui teine keel.

Väärtuskasvatus toetavad eakohased tegevused:

- Õpetaja (täiskasvanu) eeskuju.
- Õppekäigud: tehiskeskkonnas, looduses.
- Õuesõpe.
- Kirjanduspalade jutustamine, -ettelugemine.
- Dramatiseering: lauateater, varjuteater, nukuteater, situatsioonimängud, rollimängud.
- Teatrietenduste külastamine.
- Vestlused pildi järgi.
- Õppefilmid.
- Kunstitegevused: joonistamine, maalimine, meisterdamine, kujundamine.
- Erinevate rahvaste kultuuride ja traditsioonide tutvustamine.
- Spordipäevad jm, sportlikud tegevused.
- Mängimine ja mängureeglite õppimine.
- Erinevate tähtpäevade ja sündmuste tähistamine.
- Terviseõpetus.

Väärtuskasvatus läbi erinevate projektide

- „Kiusamisest vaba lasteaed ja kool“ Lastekaitse Liit.

Metoodika toetub järgmistele põhiväärtustele:

1. **Sallivus** – näha ja aktsepteerida kogu lasterühmas mitmekesisust ning kohelda üksteist võrdsena, mitmekesisuse mõistmine nii üksiku lapse kui rühma tugevdajana.
2. **Austus** – suhtuda jaatavalt ja hoolivalt rühma kõigisse lastesse, olla kõigi hea sõber, mitmekesisuse omaksvõtmine ning teiste erinevuste ja kommete austamine.
3. **Hoolivus** – näidata üles huvi, osavõtlikkust, muret ja abivalmidust kõigi laste vastu – nii endast nooremate kui omavanuste vastu.
4. **Julgus** – jääda endale kindlaks ja seada oma piirid; välja astuda, nähes lapsi teiste piire rikkumas; olla julge ja hea sõber, kes soovib ja on valmis tegutsema ebaõigluse vastu.

"Kiusamisest vabaks!" on ennetav metoodika, mille eesmärk on luua lasteaia ja algklasside laste vahel üksteist arvestav ja kaasav suhe, kiusamist ennetav käitumiskultuur, kus suhtutakse üksteisesse sallivalt ning austavalt, kus lapsed hoolivad üksteisest, kiusamise korral sekkuvad ja kaitsevad kaaslast, kes seda ise ei suuda.

Lasteaias loodud head suhted on kooli minevatele lastele vajalik pagas, mis aitab toime tulla sotsiaalsete suhetega koolis. Kuna kiusamise ennetamine on vahetult seotud ühiskonnas aktsepteeritavate käitumisharjumuste ja sotsiaalsete suhete kvaliteediga, on oluline, et neid väärtusi sisendatakse lastesse võimalikult varakult. Kuid praktilist igapäevast pedagoogilist protsessi on vaja analüüsida, mis eeldab uurimispõhist lähenemist ja head koostööd lasteaia ning kooli personali ja teadlastega Kogemust, mida pakuvad igapäevases kasvatusprotsessis ilmnevad juhtumid on vajalik mõtestada ning jõuda tegelike põhjusteni.

Kiusamise ennetamise võtmeisikuks lasteaia ja koolis on õpetaja, kelle suhtumine iseendasse, lastesse, lastevanematesse, kolleegidesse ja inimestesse üldse on määrava tähtsusega. Võime küsida: Kuidas õpetaja hindab ennast sõbralike ja toetavate suhete loojana? Kuidas õpetaja iseloomustab erinevaid lapsi ja lapsevanemaid kaaslaste ja koostööpartneritena?

"Kiusamisest vabaks!" metoodika lähtub lapsest ning keskendub kogu lasterühmale ja klassile tervikuna.

Kiusamisvastasel programmil on kolm sihtgrupp:

- Lastega töötavad professionaalid (kogu lasteaia personal), keda innustatakse ja juhendatakse sallivust suurendavate sotsiaalsete käitumismudelite rajamisel. Lasteaia töötajad on eeskujudeks ja inspireerijateks.
- Lastevanemad, keda innustatakse programmi tegevusi toetama ja muudetakse otseste ettepanekutega nende tegevuste eest vastutavaks.
- Lapsed, keda innustatakse aktiivsemaks muutuma. Erilist tähelepanu pööratakse passiivsetele pealtvaatajatele, kes moodustavad tähtsa osa tõrjumismudelitest.

Lasteaia toimivate tegevuste kaudu õppimise eesmärk on, et

- lapses areneb oskus käituda hästi - oodatult,
- rühmas jälgitakse, kuidas laps teiste lastega suhtleb,
- kuidas laps suhtleb lasteaiaõpetajatega ja teiste täiskasvanutega,
- millised on lapse tujud ja temperament,
- milliseid rolle laps rühmas endale võtab (liider, järgneja, kuulaja, rääkija), kombekas käitumine vastavates rollides.

Ükski laps ei ole paha, vaid tema tegu- tegevus ei ole hea või ei olnud hea. Täiskasvanu selgitab lapsele, mida ta tegi ebaõigesti, mis võib olla selle tagajärg (ei meeldiks sulle endale ja ei meeldi ka teistele). Probleemid lahendatakse vesteldes, selgitades ning veendes.

6.5 Valdkond KEEL JA KÕNE

Õppe- ja kasvatusesmärgiks on, et laps:

- tuleb toime igapäevases suhtlemises;
- kasutab kõnes õiget hääldust, sobivaid grammatilisi vorme ja mitmekesisist lauseehitust;
- tunneb huvi lugemise, kirjutamise ja lastekirjanduse vastu, on omandanud lugemise ja kirjutamise esmased oskused;
- kujuneb oskust tulla toime igapäevasuhtluses kaasvestlejana, kuulajana, algatajana;
- tekib huvi lugemise-kirjutamise vastu, kujunevad lugemise ja kirjutamise alusoskused;
- rikastub lapse tundemaailm, laps saab positiivseid elamusi lastekirjanduse ja muude eakohaste tekstide abil;
- areneb esinemisjulgus, väljendusoskus.

Valdkonna Keel ja kõne sisu

- keelekasutus: hääldamine, sõnavara laienemine ja grammatiliselt õige kõne kujunemine, mis on aluseks hilisemale lugemisoskusele ja õigekirja-oskusele (omadussõnad; sünonüümid, antonüümid; riimuvad sõnad; fraseoloogilised väljendid);
- suhtlemine, jutustamine ja kuulamine;
- lugemine ja kirjutamine,
- Lastekirjandus,
- utoriteksti, fraseologismide, vanasõnade jm kasutamine oma kõnes,,
- mõistatused ja vanasõnad,
- täislausega küsimustele vastamine,
- teiste kõne mõistmine, oma soovide väljendamine,
- kirjeldamine pildi, eseme, olendi, muusikapala, tunnete jms järgi,
- jutustamine pildi, teksti, oma kogemuste järgi,
- jutule alguse, lõpu mõtlemine,
- luuletuste õppimine,
- osalemine dramatiseeringutes,
- diktsiooniharjutused ja näpumängud,
- mängud õigete grammatiliste vormide õppimiseks.

Õppe- ja kasvatustegevuste kavandamisel ja korraldamisel:

- lähtume põhimõttest, et kõnearendus on lapse kõne ja suhtlemise sihipärane arendamine, kus laps õpib eelkõige keelevahendeid (uusi sõnu, sõnavorme ja lausemalle) kasutama suhtlemisel, teadmiste omandamisel, oma tegevuse kavandamisel;
- peame oluliseks, et lapse kõne arengut leiab toetust kõikides tegevustes (mängimine, käelised tegevused, liikumis- ja muusikategevused ning igapäevatoimingud); lapsele on lasteaias loodud kõnekeskkond, kus ta kuuleb teiste kõnet ning tal on vaja ja ta saab ise kõneleda; laps õpib rääkima reaalses suhtlussituatsioonides, tegutsedes koos täiskasvanuga;
- suuname last/lapsi ettelugemise, dramatiseerimise, ümberjutustamise, joonistamise, oma raamatute koostamise jm tegevuste kaudu kirjandust mõistma ja hindama; ettelugemiseks valitakse žanriliselt mitmekesiseid raamatuid, et toetada lugemishuvi, lugemis- ja kirjutamisvalmiduse kujunemist;
- õpetame lugemise ja kirjutamise esmaseid oskusi (häälikupikkuse eristamine, sõnade häälimine jmt) mänguliselt ja igapäevaste tegevustega seostatult; mitmekesistame kirjutamise harjutusi, kasutades erinevaid vahendeid, värvusi jmt.

Õpimeetodid:

Vaatlus

Õppekäik või ekskursioon

Vestlus

Jutustamine

Lavastamine, rollimängud, loovmängud

Muinasjuttude kuulamine

Luuletuse õppimine

Õppemäng

Lastekirjandusega tutvumine

Eesmärgil:

- rikastub lapse tundeelu - lapsele esteetiliste elamuste pakkumine
- avardub lapse silmaring, arenevad teadmised ümbritseva elu, kodu ja kodumaa, meie mineviku suhtes
- rikastub lapse sõnavara, areneb keelevaist
- kujunevad soovitud – õiged väärtushinnangud ning käitumisharjumused.

Käsitletakse:

- Kaasaegne lastekirjandus;
- Eakohane ja esteetiliselt väärtuslik uudiskirjandus lastele;
- Rahvaluule ja liisusalmid;
- Rahvajutud, jutud, muistendid, naljandid, mõistatused, vanasõnad, kõnekäänud jms);
- Eesti kirjandusklassika (luuletused, muinasjutud, jutud jne);
- Väliskirjanduse klassika (lastekirjandus – muinasjutud)

Printsiibid

- Eakohasus,
- Korduvkuulamine,
- Sooliste eelistuste arvestamine (tüdrukute huvipakkuvad jutud, poistele huvipakkuvad jutud) Eelistatud on hästi illustreeritud raamatud, mille toel saab laps vaadelda ja jutustada (õpetaja teeb valikuid)
- Lastekirjandusel – lasteraamatul on suur tähtsus lapse kõne kujunemisel: kõne muutub grammatiliselt õigemaks, rikastub ja täpsustub sõnavara.

Lastekirjanduse toel areneb lapse mõtlemine, tajus, fantaasia, tähelepanu, mälu ja kõiki teisi vaimseid võimeid. Lasteraamatu abil süvenevad ja kinnistuvad ümbritseva eluga ja keskkonnaga tutvumisel omandatud teadmised. Lastekirjanduse kaudu areneb positiivne suhtumine kõigesse heasse, laps õpib ka negatiivset suhtumist halvasse.

Kirjanduslikest žanridest kasutame peamiselt muinasjutte loomadest ja lastest, võlumuinasjutte, lihtsamaid olukirjeldusi, lühikesi jutustusi, luuletusi, rahvalaule, rahvajutte, mõistatusi, vanasõnu, naljandeid jms.

Kirjanduspala valikul arvestatakse raamatu kunstilise väärtusega, oluliseks peame, et teose keel on lastele jõukohane ja arusaadav: laused lühikesed, sõnastus selge ja lastepärane.

- jutt, muinasjutt, luuletus – aru saamine ja eristamine
- kirjanduspala süžee
- raamatute illustratsioon
- kunstilise sõna ilu ja väljendusvahendite rikkuse märkamine ning nende loov kasutamine kõnes
- kirjanduspalade kujundimaailma tajumine ning seostamine elu-nähtustega
- Lugemine ja kirjutamine
- raamatuga tutvumine, ettelugemised
- käelihaste ja rütmitunde arenemine
- häälik sõnas

- tähtede leidmine ja kirjutamine (voolimine, õhus joonistamine, kehaga kujutamine; paelaga lauale või nõoriga põrandale kujutamine jm)
- kirja eelharjutused
- lause, sõna, täht, häälik – leidmine, võrdlemine, õppimine

6.6 Valdkond: EESTI KEEL KUI TEINE KEEL

Õppe- ja kasvatuseesmärgiks on, et laps:

- tunneb huvi eesti keele ja kultuuri vastu;
- soovib ja julgeb eesti keeles suhelda nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega;
- tunneb ära ja saab aru eestikeelsetest sõnadest ning lihtsamatest väljenditest;
- kasutab lihtsamaid eestikeelseid sõnu ja väljendeid igapäevases suhtlemises.

Valdkonna Eesti keel kui teine keel sisu:

- kuulamine;
- kõnelemine;
- Eesti kultuuri tutvustamine.

Õppe- ja kasvatustegevuste kavandamisel ja korraldamisel:

- peetakse oluliseks eesti keelt kuulata ja omandada keeleoskus tegevuste käigus, kus sõnalist suhtlemist toetab kontekst (nt ümbritsevad esemed jmt);
- pööratakse erilist tähelepanu erinevate meelte kaasamisele ja näitlikustamisele: kasutatakse miimikat, kehakeelt, žeste, intonatsiooni, muusikat, rütmi ja mitmesuguseid näitlikke vahendeid;
- suunatakse last õpitavat keelt kasutama igapäeva tegevustes ning suhtlemisel, luuaks selleks lapsi huvitavaid olukordi, sh väljaspool lasteaeda (kauplus, teater, spordivõistlus, õppekäik jm);
- korratakse õpitut erinevates kontekstides ja suhtlussituatsioonides, keeleõpet seotakse teiste tegevustega – liikumine, laulmine, käeline tegevus, vaatlemine jm;
- vestlusteemade valimisel lähtutakse lapse kogemustest, samateemalistest vestlustes rühmas või kodus (emakeeles);
- valitakse mitmekesiseid pildirikkaid ja lihtsama keelega raamatuid ettelugemiseks ja ühiseks lugemiseks;
- pedagoog rõhutab õige kõne mudelite kasutamist ning osutab vigadele delikaatselt, sõna või fraasi korrektsena korrates.

Eesti keele õppimine/õpetamine toimub lõimitud tegevuste kaudu. Algul püüavad õpetajad end lapsele mõistetavaks – arusaadavaks teha suurel määral mittesõnalise suhtlemise – žestide, näitvahendite ja ühiste tegevuste kaudu. Õpetajad kasutavad kohandatud kõnet, mis on aeglasem, enam kontekstiga seotud, grammatiliselt lihtsustatud. Juhul kui lapsed kasutavad eesti keelt keelekõnelejast erineval viisil, siis neid eriti ei parandata (liigne parandamine vähendab lapse julgust keelt kasutada), vaid õpetaja leiab võimaluse öelda lause uuesti, korrektses eesti keeles. Juhuslikku keeleõpetust annavad ka lasteaia töötajad, kui nad märkavad, et lapsel on raskusi mõne tundmatu keeleküsimumusega. Lapse sõnavara rikastub ka eakaaslastega mängides ja aktiivselt tegutsedes ning teiste lastega ja täiskasvanutega suheldes. Eesti keele õppimine toimub mänguliselt, vaheldusrikkalt ja köitvalt. Eesti keele õppimisel arvestame seda, milliseid eesti keele õppimise ja kasutamise võimalusi pakub igapäevane

ümbrus, kus ja kellega laps eesti keeles suhelda saab. Lasteaias kasutame paindlikke, olukorrale vastavaid lahendusi (näiteks igapäevatoimingud, laulmine, liikumine, käelised tegevused) või eestikeelsed perioodid (planeeritud tegevus, päev).

Kõnearendusteemad muukeelsetele lastele kattuvad lasteaias käsitletavate teemaatikaga.

MINA: nimi; tervitamine, tutvumine, tänamine-palumine, küsimine; mida ma oskan teha; mida me mängime; mida mulle meeldib teha; minu keha;

MINU PERE JA KODU: minu sõbrad; minu lemmikloom, hommikusöök jne;

KODU: maja, tuba; kodused asjad;

MINU PÄEV: ärkamine, pesemine, söömine jt tegevused;

PÜHAD, SÜNNIPÄEV;

RIIDED, JALATSID;

MÄNGUASJAD, SPORDIVAHENDID;

LOOMAD, LINNUD;

AEG: öö ja päev;

SÕIDUKID JA TÄNAV;

KAUPLUSES;

ARSTI JUURES;

HELISTAMINE;

TÄHED JA NUMBRID.

6.7 Valdkond: MATEMAATIKA

Matemaatika – võrdlemise ja arvutamise tegevusi viiakse läbi lõimitult teiste tegevustega, st koos teiste tegevustega igapäevategevustes ning iseseisva planeeritud tegevusena.

Õppe- ja kasvatusesmärgiks on, et laps:

- rühmitab esemeid ühe-kahe tunnuse alusel ja võrdleb esemete hulki;
- järjestab esemeid suuruse ja asenditunnuste põhjal;
- tunneb lihtsamaid ajamõisteid ja kirjeldab ning järjestab oma päevategevusi;
- mõtestab loendamistegevust ja seoseid arvude reas;
- mõistab mõõtmistegevust ja olulisemaid mõõtühikuid;
- tunneb ja kirjeldab geomeetrilisi kujundeid;
- näeb matemaatilisi seoseid igapäevatoimingutes.

Valdkonna Matemaatika sisu:

- hulgad, loendamine ja arvud, arvutamine;
- suurused ja mõõtmine;
- geomeetrilised kujundid.

Asjade ja nähtuste maailm

- esemete ja nähtuste järjestamine suurus- ja asenditunnuse järgi
- esemete ja nähtuste rühmitamine; ühiste tunnuste leidmine; esemete kuuluvus ja mittekuuluvus hulka
- esemete ja nähtuste võrdlemine; samaväärse hulga moodustamine üks-ühese vastavuse seose alusel; esemete hulkade võrdlemine; hulga täiendamine, hulkade ühendamine ja hulgast osa eraldamine

- terviku ja tema osa võrdlemine
- lihtsamad aja- ja ruumimõisted

Arvude maailm

- naturaalarvud 1-12; arvude rida
- arvu tekkimine ja seosed arvude vahel
- järgarvud
- liitmine ja lahutamine 5 piires
- esemete arvu kindlaksmääramine pilguga haaramise (kuni 4 eset) ja loendamise teel
- numbrid ja numbrite kirjutamine

Suuruste maailm

- pikkuse, massi, väärtuse, aja ja kiiruse mõõtmine (kokkulepitud mõõduga ja üldtuntud mõõtühikutega; mõõtmistulemuste väljendamine arvude abil)
- tekstülesannete (matemaatiliste jutukeste) lahendamine ja koostamine

Kujundite maailm

- kehade ja kujundite leidmine ümbrusest
- etteantud kujundite nimetamine
- tasapinnaliste ja ruumiliste geomeetriliste kujundite kujutamine ja kehade meisterdamine
- ruumi kirjeldamine kujundimõistete abil

Ajas ja ruumis orienteerumine

- kella tundmine

Õppe- ja kasvatustegevuste kavandamisel ja korraldamisel:

- innustatakse ja suunatakse last nähtuste ja esemete maailma korrastama, kujundama, selles orienteeruma, mille tulemusel laps avastab esemete vahelisi seoseid, leiab esemete erinevusi ja sarnasusi, oskab neid järjestada, rühmitada ja loendada;
- harjutatakse last määrama enda asukohta ümbritsevate esemete suhtes, orienteeruma ajas ja kasutama vastavaid mõisteid oma tegevuse kirjeldamiseks;
- seostatakse mäng, vaatlused, vestlused ja igapäevatoimingud matemaatikaga, suunates sealjuures last kasutama erinevaid aistinguid: kuulmis-, nägemis-, haistmis- ning kompimisaistingut;
- suunatakse last ümbritsevat keskkonda matemaatiliselt kirjeldama (arvud, mõõtühikud, kujundite
- nimetused jm);
- toetatakse üldistuseni jõudmist ja mõistete kujundamist – erinevates objektides sarnaste ning erinevate tunnuste ja omaduste vaatlemise, võrdlemise, kirjeldamise ja sõnastamise kaudu.

Matemaatika (võrdlemine ja arvutamine) õppimine toetub vaatlemisele, suuruste ja hulkade võrdlemisele, rühmitamisele, järjestamisele, loendamisele ning arvutamisele. Kuna alushariduse omandamisel alusõppes ei ole kindlaid piire erinevate õppevaldkondade vahel, saab matemaatika õpetamisega ja õppimisega edukalt tegeleda ka koduloos, emakeeles, kunstitegevustes, muusikategevustes, liikumistegevustes ning arusaadavalt igapäevastes erinevates tegevustes ning kindlasti mängudes – läbi mänguliste tegevuste. Tähtis on, et lapsele pakutakse erinevaid alternatiive – võimalusi aktiivseks tegutsemiseks ja osalemiseks

ning tegevused peavad olema lapsele huvipakkuvad ja jõukohased (eakohased). Parim õpimeetod on lapse enda huvi, soov uurida ja teada saada.

Matemaatiliste mõistete kinnistumist võimaldavad: ümbritsev loodus, ehitised, transport jne. Õppe- ja kasvatustegevustes omandatu kinnistub jalutuskäikudel, õppekäikudel, laste igapäevastes tegevustes ning mängudes. Matemaatika õppimist ja matemaatikast arusaamist soodustavad näpumängud, liisusalmid, vanasõnad ja mõistatused.

Õppimise - õpetamise meetodid:

- vaatlemine
- suuruste võrdlemine
- hulkade võrdlemine
- rühmitamine
- järjestamine
- loendamine
- arvutamine
- modelleerimine, konstrueerimine, mudelite valmistamine

Teadmisi matemaatikast saavad lapsed läbi kõikide õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade. Iga rühm planeerib matemaatika õppesisu üheks aastaks ja kasutab planeerimise abimaterjalina õpetaja käsiraamatuid.

6.8 Valdkond: KUNST

Õppe- ja kasvatuseesmärgiks on, et laps:

- tunneb rõõmu loovast eneseväljendusest;
- kujutab isikupäraselt ümbritsevaid esemeid, sündmusi ja oma kujutlusmaailma
- vaatab, kirjeldab ja kujundab ümbritsevat ja tarbeesemeid;
- kasutab õpituid voolimis-, joonistamis- ning maalimisvahendeid ja -võtteid;
- kasutab materjale ja tööriistu ohutult ning sihipäraselt;
- vaatab kunstiteoseid ja kirjeldab nähtut.

Valdkonna Kunst sisu:

- kujutamine ja väljendamine: mõtete, tunnete edasiandmine nähtaval kujul;
- kujundamine: objektile esteetilise lisaväärtuse andmine;
- tehnilised oskused: voolimine, joonistamine, maalimine, meisterdamine;
- kunstiteoste vaatlemine, vestlused kunstiteostest, kunstist.

Õppe- ja kasvatustegevuste kavandamisel ja korraldamisel:

- anname lapsele võimaluse saada elamusi, tunda rõõmu ja rahulolu ning tal on võimalus väljendada oma maailmanägemist;
- suuname last vaatlema ning voolides, joonistades, maalides ja meisterdades kasutab laps vaatlustel tehtud tähelepanekuid;
- kasutame teemasse sisseelamiseks mängu, muusikat, lihtsat lavastust, jutu lugemist jne;
- arvestame, et lapse jaoks on oluline loomiseks ja lahenduste leidmiseks teha katsetusi ning avastusi, otsida ja saada vastuseid tekkinud küsimustele, omandatud oskusi rakendada ja loovalt kombineerida;

- julgustame last kasutama ja katsetama tema enda pakutud lahendusi töö mitmekesistamiseks;
- ergutatakse lapse kujutus- ja algatusvõimet, jälgides, et säiliks lapse isikupärane eneseväljendus;
- võimalusel viime kunstitegevusi läbi ka õues samuti kasutatakse teiste valdkondade õppe- ja kasvatustegevuste osana, joonistatakse nii paberile, kivile, puidule, liivale või kombineeritakse
- erinevaid materjale;
- suuname last tehtut analüüsima, selgitama, miks ta kujutas esemeid, nähtusi just sellisel viisil;
- milliseid materjale ja tehnikaid kasutas ning kuidas tööga rahule jäi; kaaslaste töödesse tolerantse suhtumise kujundamisele aitab kaasa, kui analüüsitakse nii laste töid kui ka kunstiteoseid ning põhjendatakse oma hinnangut.

6.9 Valdkond: MUUSIKA

Õppe- ja kasvatuseesmärgiks on, et laps:

- tunneb rõõmu laulmisest ja musitseerimisest;
- suudab keskenduda kuulatavale muusikapalale;
- suudab ennast loovalt väljendada laulmise, liikumise, tantsimise ja pillimängu kaudu;
- suudab musitseerida nii rühmas kui ka üksi.

Valdkonna Muusika sisu:

- laulmine;
- muusika kuulamine;
- muusikalis-rütmiline liikumine;
- pillimäng.

Õppe- ja kasvatustegevuste kavandamisel ja korraldamisel:

- on esikohal emotsionaalne ja aktiivne muusikaalane tegevus;
- kujundatakse ja arendatakse lapse muusikalis-loomingulisi võimeid, samuti kultuurilis-sotsiaalset aktiivsust ning väärtushinnanguid;
- arvestatakse lapse individuaalseid eeldusi ning toetatakse eduelamusele ja tunnustusele;
- kasutatakse muusikat lõimiva tegevusena ka teistes õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades nagu Keel ja kõne, Kunst jne; muusika on igapäevaelu osa, nii argi- kui ka pidulike sündmuste puhul;
- seostatakse üksteisega muusika kuulamine, laulmine, pillimäng, muusikalis-rütmilise liikumine, mängud ja tantsud;
- muusikapalade (laulud, palad muusika kuulamiseks, tantsud ja mängud, pillilood) valikul arvestatakse laste huvidega ning ea- ja jõukohasusega.

6.10 Valdkond: LIIKUMINE

Õppe- ja kasvatuseesmärgiks on, et laps:

- tahab liikuda ja tunneb liikumisest rõõmu;

- suudab pingutada sihipärase tegevuse nimel;
- tegutseb aktiivselt üksi ja rühmas;
- mõistab kehalise aktiivsuse olulisust inimese tervisele;
- järgib esmaseid hügieeni ja ohutusnõudeid

Valdkonna Liikumine sisu:

- kehalise kasvatuse alased teadmised: ohutus, enesekontroll ja hügieen;
- põhiliikumised;
- liikumismängud;
- erinevad spordialad;
- tants ja rütmika.

Õppe- ja kasvatustegevuste kavandamisel ja korraldamisel:

- arvestatakse, et põhiliikumised eeldavad igapäevast suunamist: liigutusoskused, liikumisosavus ja teised liikumisvõimed (vastupidavus, jõud, kiirus, painduvus) kujunevad ja arenevad tegevuste regulaarsel kordamisel;
- rikastatakse lapse liikumis- ja tegevusvõimalusi sportlik-arenduslike liikumisviisidega – jalgrattasõit, kelgutamine jms;
- peetakse oluliseks kõlbeliste põhimõtete ja enesekindluse kujundamist: regulaarsel tegelemisel kehaliste harjutustega kujunevad positiivsed iseloomuomadused; suunatakse last oma oskusi, võimeid ja koostööd hindama, kaaslastega arvestama, oma emotsioone kontrollima ja valitsema; mõistma ühe või teise kehalise harjutuse vajalikkust; mitmekesistatakse põhiliikumiste, koordineerimise, rühi, tasakaalu, liikumisvõime ja peenmotoorika (täpsus, näo- ja sõrmelihaste kontrollioskus) arendamist ja tagasiside andmist.

7. ÕPPE- JA KASVATUSTEgevuse SISU

7.1 LAPSE ÜLDOSKUSTE ARENG

Õppekavas eristame nelja üldoskuste rühma: mänguuskused; tunnetus- ja õpioskused; sotsiaalsed oskused; enesekohased oskused.

OSKUSED:	1 – 2 AASTASED	2 – 3 AASTASED	3 – 4 AASTASED	4 – 5 AASTASED	5 – 6 AASTASED	6 – 7 AASTASED
	<ul style="list-style-type: none"> - hangib ümbrusest aktiivselt infot ning loob selle hankimiseks ise võimalusi; - keskendub lühikeseks ajaks ühele tegevusele, silmatorkavale stiimulile või omadusele; - tegutseb teistega kõrvuti; - loob tegevuse kaudu seoseid kõnega; sõnad ja objektid saavad lapse jaoks mõiste ja tähenduse; - suhtleb valdavalt 1 – 2 sõnaliste lausetega; - räägib ja saab aru üksnes sellest, mida ta tajub; 	<ul style="list-style-type: none"> - kordab ja jälgendab varasemaid kogemusi ning mälu pilte nii konstruktiivses mängus kui ka lihtsas rollimängus; - mängib mõnda aega koos teistega ja jälgib lihtsamaid reegleid; - korra loomine on lapse arengus oluline, sest ta tajub, et reeglite ja kindlale korrale toetumine aitab tal ümbruses orienteeruda ning turvaliselt hakkama saada : kui kõik mänguasjad on omal kohal, laabub mäng tõrgeteta; 	<ul style="list-style-type: none"> - laps on oma tegevusi planeerides ja organiseerides iseseisvam (ei vaja otsust juhendamist, küll aga autoriteeti); - aktiivne mängija; - kopeerib seda, mida näeb, esitab kodumängudes erinevaid rollilahendusi, - arvestab toimetustes ja tegemistes tegevuste järgnevust; - huvitub võistlusmängudest ja tahab olla edukas: - osaleb ühistevõttes ning teeb koostööd teiste lastega; - 	<ul style="list-style-type: none"> - eelistab sootüübilisi mänge; - lapsel on raske oodata oma järjekorda laumängus või kiige juures, ometi on vaja seda õppida, sest eneseregulatsioon on väga tähtis - seega õpib ootama oma järjekorda; - armastab fantaseerida ning oma tegemistes on tal tihti raske vahet teha tegelikkusel ja väljamõeldisel; - toetub tänu mälu arengule oma kujutlustele; - kasutab st mängib erinevaid mänguliike; 	<ul style="list-style-type: none"> - suudab lühikest aega ilma täiskasvanu kontrollita rühmas mängida ning teha koostööd omal viisil; - mõistab ausa mängu reegleid, kuid samas üritab reegleid muuta ning neid oma vajadustega sobitada; - hakkab paremini mõistma ja aktsepteerima reaalsust; - järgib mängudes ja tegevustes reegleid, eriti nende täitmist teiste poolt; - oskab reegleid teistele selgitada; 	<ul style="list-style-type: none"> - tunneb mängust rõõmu ning on suuteline mängule keskenduma; - rakendab mängudes loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast maailmast; - algatab erinevaid mänge ja arendab mängu sisu; - täidab mängudes erinevaid rolle; - järgib mängureegleid ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada; - suudab mängu käigus probleeme lahendada ja jõuda mängukaaslastega

	- tunneb huvi raamatute vastu ning mõistab lihtsaid realistlikke jutukesi, mis seostuvad tema enda kogemustega.	- mängib lihtsamaid rollimänge.	konstrueerib, osaleb rolli- ja võistlusemängudes ning loovtegevustes; - tahab olla edukas			kokkuleppele; - tunneb rõõmu võidust ja suudab taluda kaotust võistlusemängus; - kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid.
<p>TUNNETUS- JA ÕPIOSKUSED</p> <p>Tunnetusoskused on oskused tahtlikult juhtida oma tunnetusprotsesse - taju, tähelepanu, mälu, mõtlemist, emotsioone ja motivatsiooni.</p> <p>Õpioskuste all mõistetakse lapse suutlikkust hankida teavet, omandada teadmisi ja oskusi ning uurida ja katsetada.</p> <p>Õpioskused kujunevad</p>	<ul style="list-style-type: none"> - suureneb käeline osavus ning keskendumisvõime; - tegutseb täiskasvanu õhutamisel; - mängib uurimismänge; - suudab vormida savi või plastiliini; - 2 a saab hakkama lihtsamate rühmitamis-ülesannetega ühe nähtava omaduse või tunnuse (värv, suurus, vorm vm) järgi; - suudab kokku panna lihtsamaid puslesid; - saab aru mõistetest üks ja palju; - kordab nähtud tegevusi, paludes 	<ul style="list-style-type: none"> - huvitub iseendast, oma teadmistest ja asjadevahelistest seostest; - plaanib ja organiseerib tegevusi täiskasvanu abiga; - plaanib osaliselt oma käitumist ja tegevust iseendale suunatud kõne vahendusel; - keskendub tegevusele lühiajaliselt; - on omandanud sõnavara, mis võimaldab tal ennast väljendada; - osaleb dialoogis; - jälgib (kuulab) lihtsaid lookesi ja eristab kogemustele 	<ul style="list-style-type: none"> - lapsele on jõukohane rühmitamine lihtsamate üldmõistete või mitme tunnuse alusel; - oskab osaliselt oma tegevusi planeerida ja organiseerida ning tegutseb iseseisvalt otsese juhendamiseta, kuid autoriteetide toel; - liigitab lihtsamate üldmõistete või tunnuste järgi; - keskendub tegutsedes mitmele nähtavale ja eristatavale tunnusele ning jaotab oma tähelepanu; 	<ul style="list-style-type: none"> - tegutseb lühikest aega iseseisvalt, kuid tegutsemiskindluse saavutamiseks vajab veel täiskasvanu abi; - reguleerib oma käitumist ja emotsioone täiskasvanu abiga; - tegutseb koos teistega; teda motiveerivad tegevused eakaaslastega, - tema keeleline areng võimaldab lahendada ülesandeid ja probleeme ning saavutada kokkuleppeid; - konstrueerib, katsetab ja uurib 	<ul style="list-style-type: none"> - suudab plaanida, eesmärgi seada ning tegevusi lõpule viia; - suudab keskenduda 20 – 30 minutiks; - tegutseb oma kogemuse najal, on loovam ja vilunud käelistes tegevustes; - suudab sorteerida ja järjestada esemeid erinevatel alustel (väiksemast suuremani, lühemast pikemani ja kergemast raskemani); - järgib ühistegevustes reegleid ja suudab neid selgitada; - osaleb aktiivselt 	<ul style="list-style-type: none"> - saab aru lihtsamatest seostest (hulk, põhjus, tagajärg), tajub esemeid, sündmusi ja nähtusi tervikuna; - mõtleb nii kaemuslik-kujundlikult kui ka verbaalset, saab kuuldust aru, reageerib sellele vastavalt ning kasutab arutlevat dialoogi; - tegutseb sihipäraselt, on suuteline keskenduma kuni pool tundi; - kavandab ja korraldab oma igapäevaseid tegevusi ja viib alustatud tegevused

<p>tunnetusoskuste arengu alusel.</p>	<p>vajaduse korral neid endale ette näidata; - suudab lihtsamaid seoseid üle kanda ning sarnastes ülesannetes ja tegevustes kasutada.</p>	<p>tuginedes realistlikke sündmusi väljamõeldud lugudest; - leiab võrdluse alusel asjade ühiseid ja erinevaid jooni ning nendevahelisi seoseid, kasutab info saamiseks keelt;</p>	<p>- saab aru arvu mõistest; omab uusi teadmisi praktiliste olukordade, kogetud emotsioonide, kujutluste ja kõne kaudu.</p>	<p>erinevaid võimalusi, kasutades nii sümboliteid, kujutlusi kui ka reaalseid esemeid ja objekte; - Keskendub huvipakkuvale tegevusele mõnikümme minutit; oskab vaadelda ning märgata detaile, olulisi tunnuseid ja seoseid; - lapsel on ettekujutus numbritest, tähtedest ja sümbolitest; - eristab rühmi ja oskab võrrelda ning saab aru lihtsamate mõistete kuuluvusest, üldistusastmest.</p>	<p>käelistes ja loovtegevustes; - lapsele on jõukohased lihtsamad liitmis- ja lahutamistehted kolme piires; - kasutab mõisteid: eile, homme, esimene, keskmine, viimane ning teab järgarve esimene, teine, kolmas; - teadvustab kordamise vajadust.</p>	<p>lõpuni; - tegutseb uudses olukorras täiskasvanu juhiste järgi; - suhtub õppimisse positiivselt – tahab õppida, uurida, esitada küsimusi, avastada ja katsetada; - rühmitab esemeid ja nähtusi erinevate tunnuste alusel; - kasutab materjali meeldejätmiseks kordamist.</p>
<p>SOTSIAALSED OSKUSED</p>	<p>- õpib ümbritsevat jälgides ja matkides; - õpib teistega suheldes oma emotsioone väljendama ning vaidlustes oma tahtmist saama;</p>	<p>- lapse ettekujutus oma teadmistest ja oskustest on ebarealistlik; - kolmanda eluaasta lõpuks saab laps hakkama</p>	<p>- plaanib minakeskse kõne abil oma tegevust ja lahendab probleeme; - hangib tänu keeleoskusele uut teavet; tema kõne</p>	<p>- imiteerib täiskasvanu tegevusi ja rolle, kasutades tema sõnavara ja maneere; - naudib rühma kuulumist ja eakaaslaste seltsi</p>	<p>- eelistab omasoolisi mängukaaslasi, kujunevad esimesed sõprussuhted; - seab endale eesmärgid ja üritab</p>	<p>- püüab mõista teiste inimeste tundeid ning arvestada neid oma käitumises ja vestluses; - tahab ja julgeb suhelda – huvitub suhetest ja tunneb</p>

<p>Sotsiaalsete oskuste all mõistetakse lapse oskusi teistega suhelda, tajuda nii iseennast kui ka partnereid, võtta omaks ühiskonnas üldtunnustatud tavasid ning lähtuda eetilistest tõekspidamistest.</p>	<p>- lapse emotsioonid on lihtsad ja tugevad ning vahelduvad kiiresti, - väljendab oma emotsioone ja tundeid juba sõnadega, mitte ainult nutu või rahutusega; - laps on enesekeskne, ei taju veel teiste seisukohti, kuigi üritab neist aru saada; - tunneb end ära peeglist ja ka hiljuti tehtud fotol; - lapsele meeldib teiste seas olla, kuid mängib kõrvuti, mitte koos – mängib paralleelmänge; Kaheaastase käitumist reguleerib, suunab ja kontrollib täiskasvanu.</p>	<p>enese-teenindamisega, tal on kujunenud tualeti kasutamise harjumused; - väljendab tugevaid emotsioone, oma mina; - osaleb täiskasvanuga ühistegevustes; - loob sõprussuhteid nendega, kellega on tihti koos; - jälgib lihtsamaid sotsiaalseid reegleid ning eeskujudele toetudes jälgendab igapäevaelu rolle ja tegevus;</p>	<p>toetub mälule ning sõltub sellest kellega ja mis olukorras ta koos on; - järgib lihtsaid reegleid; - väljendab verbaalselt lihtsamaid emotsioone, oma soove, tahtmisi ja seisukohti ning püüab jõuda kokkuleppele; - püüab vahel teisi abistada ja lohutada; - saab hakkama enese-teenindamisega (sööb, riietub, joob iseseisvalt).</p>	<p>ning ühistegevust; teeb eesmärgi saavutamiseks koostööd, jagab ja vahetab; - aktsepteerib reegleid, kogemusi ja muutusi; jälgib reeglite täitmist teiste poolt; kõne areng võimaldab arusaamatusi lahendada verbaalselt; - oskab avalikus kohas sobivalt käituda ning teab, mida tohib, mida mitte.</p>	<p>neid ellu viia; - on oma tegevustes orienteeritud tunnustusele, tähelepanule ja emotsionaalsele toetusele; -</p>	<p>huvi teiste vastu; - hoolib teistest inimestest, osutab abi ja küsib seda vajadusel ka ise; - osaleb rühma reeglite kujundamisel; - oskab teistega arvestada ja teha koostööd; - loob sõprussuhteid; - saab aru oma-võõras-ühine tähendusest; - teeb vahet hea ja halva käitumise vahel; - mõistab, et inimesed võivad olla erinevad; - järgib kokkulepituid reegleid ja üldtunnustatud käitumisnorme; - selgitab oma seisukohti.</p>
<p>ENESEKOHASED OSKUSED</p>	<p>laps on enesekeskne, ei taju veel teiste seisukohti, kuigi üritab neist aru saada;</p>	<p>- teab, milline käitumine on sobiv ja milline mitte; - algatab vestlust eri partneritega</p>	<p>- teab oma nime, vanust, sugu ning märkab soolisi erinevusi; - väärtustab oma</p>	<p>- hakkab mõistma teiste inimeste tundeid ja mõtteid; - väljendab oma emotsioone ja</p>	<p>- laps on enesekindel ja iseseisev, samal ajal haavatav ja tundlik selles</p>	<p>- suudab oma emotsioone kirjeldada ning tugevaid emotsioone, nt rõõmu, viha</p>

<p>Enesekohaste oskuste all mõistetakse lapse suutlikkust eristada ja teadvustada oma oskusi, võimeid ja emotsioone, juhtida oma käitumist.</p>	<p>- on üha enam teadlik iseendast kui isiksusest, näiteks tunneb end ära peeglist ja ka hiljuti tehtud fotol; - lapsele meeldib teiste seas olla, kuid mängib kõrvuti, mitte koos – mängib paralleelmänge; - isetegemise soov on suur ning tunneb uhkust ja rahulolu uute kordaminekute üle. Kaheaastase käitumist reguleerib, suunab ja kontrollib täiskasvanu.</p>	<p>erinevatel teemadel; tajub, mida teised teavad ja mis on neile uus; - tahab igapäevastes olukordades valikute üle ise otsustada ning üritab neid ka täide viia.</p>	<p>saavutusi, ent vajab oma tegevuse tunnustamist ja täiskasvanu tähelepanu; - tahab olla edukas; saab aru valetamisest kui taunitavast tegevusest; - saab aru lihtsamatest seltskonnas käitumise reeglitest ning järgib neid igapäevases suhtluses; püüab täita kodukorra reegleid.</p>	<p>räägib neist; - suhtleb ja tegutseb enamasti iseseisvalt ning orienteerub oma suutlikkuses; - suudab kuigivõrd vastutada oma tegevuse eest; - on tundlik teiste hinnangute suhtes, need mõjutavad tema enesehinnangut;</p>	<p>suhtes, kuidas teised teda tajuvad ning hindavad; - laps vajab tunnustust, tähelepanu, kiitust ja toetust; - lapsele on oluline rühma kuulumine; - innustub kõigest uuest; - tajub vastutust ja võtab oma kohustusi tõsiselt; -</p>	<p>sobival viisi väljendada; - kirjeldab enda häid omadusi ja oskusi; - oskab erinevates olukordades sobivalt käituda ning muudab oma käitumist vastavalt tagasisidele; - algatab mängu ja tegevusi; - tegutseb iseseisvalt ja vastutab oma käitumise eest; - teab, mis võib olla tervisele kasulik või kahjulik ning kuidas ohutult käituda; - saab hakkama eneseteenindamisega ja tal on kujunenud esmased tööharjumused; - kasutab erinevaid vahendeid heaperemehelikult ning tegevuse lõppedes koristab enda järelt; - suudab oma emotsioone ja käitumist kontrollida.</p>
---	---	--	--	---	--	--

7.2 MÄNGUOSKUSED

Eesmärgid:

- teadmiste, oskust, kogemuste omandamine
- sotsiaalsete oskuste kujunemine,
- fantaasia, tahte, loovuse arenemine
- kõlbeliste omaduste arenemine
- eneseteenindamisoskuste ja tööharjumuste kujunemine

Loovmäng

- Süveneb koostegutsemise ja üksteisega suhtlemise oskus
- Kujuneb oskus mänguasja sõbrale loovutada, sõltuvalt olukorra vajadusest ning selle viisakas vastuvõtmine kaaslaselt
- Areneb loovus mänguliste toimingute sooritamisel
- Ilmneb leidlikkus mänguteemade valikul
- Mängudes kajastuvad sellised isiksuse omadused nagu osavõtlikkus, hoolitsus, abivalmidus, järjekindlus takistuste ületamisel ja vastutustunne ülesande täitmisel.
- Kujuneb oskus leida mänguks sobiv paik ja see sisustada vastavalt mängu sisule

Ehitusmäng

- Kujuneb oskus kasutada loovalt erinevaid ehitusmaterjale.
- Süveneb oskus valida ehituseks olemasolevast sobivaim materjal.

Lavastusmäng

- Areneb oskus kasutada loovalt teatrisirmi, erinevaid nukke, käpikuid, endavalmistatud mänguasju
- Kasvab esinemisjulgus ja ühise tegutsemise oskus
- Laps õpib lavastusmänge siduma teiste mänguliikudega ja neid loovalt kasutama
- Laps õpib iseseisvalt välja mõtlema lavastusmängude süžeesid ning kasutama neis loovalt erinevaid mänguasju

Liikumismäng

- Areneb oskus täpselt täita mängureegleid
- Areneb omaalgatuslikkus ja iseseisvus neis mängudes

- Areneb oskus õpetada tuttavat mängu teistele
- Laps õpib rõõmu tundma võistlismängudes osalemisest ja õpib taluma kaotust
- Ilmneb loovus mängude sisu ja reeglite omapoolisel täitmisel
- Suunab lapsi iseseisvalt organiseerima liikumismänge, arvestades aastaaega ja olustikuliste tingimustega

Õppemäng

- Arenevad laste sensoorsed ja vaimsed võimed: vaatlusoskus, esemete võrdlemise oskus, esemete tunnustes väikeste erinevuste märkamise oskus
- Areneb oskus kirjelduse põhjal ära tunda tuttavaid esemeid
- Areneb esemete rühmitamise, sõnavara aktiveerimise ja täpsustamise oskus
- Areneb oskus terviku moodustamiseks osadest
- Areneb iseseisvus lauamängude ja teiste õppemängude mängimise.

7.3 VÄÄRTUSKASVATUS- seos teiste õppevaldkondadega

Mina ja keskkond väärtuskasvatases

Laps tutvustab ja kirjeldab iseennast, enda omadusi ja huve. Laps kirjeldab oma kodu, perekonda ja peretraditsioone. Laps nimetab ja kirjeldab erinevaid ameteid. Mõistab, et inimesed on erinevad ning neil on erinevad vajadused. Nimetab Eesti riiklikke sümboleid ja rahvatraditsioone. Laps oskab eristada igapäevaelus tervisele kasulikku ja kahjulikku. Julgeb keelduda (ühis)tegevus(t)est, kui neis osalemine kahjustab teda ennast ja teisi või on ohtlik. Kirjeldab kuidas keskkond ja inimeste käitumine võivad kahjustada tervist. Järgib isikliku hügieeni nõudeid, sh. hammaste hoidmist ja hooldamist. Laps suhtub ümbritsevasse hoolivalt ja seda säästvalt. Mõistab ja märkab enda ja teiste tegevuse mõju ja tagajärgi keskkonnale. Kirjeldab võimalikke ohte kodus, veekogul, liikluses jm. Teab, kuidas jalakäijana ohutult liigelda ning jalgrattaga lasteaia õuealal sõita. Laps kirjeldab kodukoha loodust ning tuntumaid taimi, seeni, loomi. Kirjeldab loodust ja inimeste tegevusi erinevates ajatsüklites: ööpäev, nädal, aastaring.

Teadmiste omandamisega, õpib laps enesega toimetulekut arvestades looduses/ keskkonnas ette tulevaid ohtusid. Teiseks enese huvide eest seismine ja oma vajaduste rahuldamine viisil, mis ei kahjusta ümbritsevat keskkonda.

Uudishimu ja teadmistejanu toetamine

Et lapsele muutuks tähtsaks kuuldu, nähtu, kogetu ja jääks pikaks ajaks meelde, peab seda seostama lapse varasemate kogemustega, igapäevase eluga ja vajadustega. Uudishimu rahuldamiseks peab laps saama aega keskendumiseks, kasutades mängulisi võtteid aj eakohaseid töövahendeid. Laps peab saama ise tegutseda, olla aktiivne, et mõista paremini õpitavat.

Elusa ja elutu eristamine looduses

Oluline on õpetada eristama elusat ja elutut. Lastele on arusaadavad konkreetsed ja hästi jälgitavad selgitused. Elu tunnustest on lapsele märgatavad ja mõistetavad kasvamine, arenemine, paljunemine, hingamine, liigutamine, toitumine.

Ümbritseva võrdlemine oma elu ja vajadustega

Last tuleb õpetada võrdlema keskkonda enda elu ning tegevuse ja vajadustega. Suunata märkama inimtegevuse mõju ümbritsevale ning arusaama, et igapäevaelus on seotud mitmete keskkonnaprobleemidega (reostus, tallamine, vee, maavarade ja energia raiskamine

Positiivne eeskuju ja tunnustamine

Täiskasvau keskkonda säästev käitumine ning loodushuvi toetab laste uudishimu ja teadmistejanu ning loodust säästvaid hoiakuid. Täiskasvanu hoiakud suunavad lapse positiivseid hoiakuid. Hoiakute kujunemine saab toimuda proovides ja harjutades, millele järgneb positiivne tagasiside ja tunnustamine

Kunst väärtuskasvatuses

Valdkond „Kunst“ õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid on, et laps:

1. tunneb rõõmu loovast eneseväljendusest;
2. kujutab isikupäraselt ümbritsevaid objekte ja sündmusi ning oma kujutlusmaailma;
3. vaatleb, kirjeldab ja kujundab ümbritsevat ning tarbeesemeid;
4. kasutab õpitut voolimis-, -joonistamis- ning maalimisvahendeid ja – võtteid;
5. kasutab materjale ja tööriistu ohutult ning sihipäraselt;
6. vaatleb kunstiteoseid ja kirjeldab nähtut;

Valdkonna „Kunst“ sisu on:

1. kujutamine ja väljendamine: mõtete ning tunnete edasiandmine nähtaval kujul;
2. kujundamine: objektile vormi, kuju ja esteetilise lisaväärtuse andmine;
3. tehnilised oskused: voolimine, joonistamine, maalimine, meisterdamine;
4. kunstiteoste vaatlemine, vestlused kunstiteostest ning kunstist.

Kunstikasvatuse tulemusel peaks laps tundma rõõmu loovast eneseväljendamisest, kujutaks isikupäraseid esemeid, sündmusi ja oma kujutlusmaailma, vaatleks, kirjeldaks ja kujundaks ümbritsevat ja tarbeesemeid, kasutaks õpitud voolimis-, joonistamis- ning maalimisvahendeid ja – võtteid, kasutaks

5. materjale ja tööriistu ohutult ja sihipäraselt ning vaatleks kunstiteoseid ja kirjeldaks nähtut.

Lapse ja tema kunsti väärtustamine

Laste kunst on spontaanne eneseväljendamine mis kuulub lapse igapäeva elu hulka. Lapse kunstiloomingut ja eneseväljendust ei hinnata. Ennast vabalt väljendades kogub laps positiivseid emotsioone, mis aitavad tal edasi areneda loomulikul viisil. Igal lapsel on õigus luua selline kunstitöö, nagu talle meeldib. Läbi lapse töö väärtustamise õpib laps hindama nii enda kui ka teise loomingut.

Lapse suunamine kunstiprotsessis.

Õpetaja on suunaja, see kes näitab ja aitab, kuid ei tee lapse eest ära. Enne töö teostamist eelneb vaatlus, vaadates kellegi teise loomingut, millele järgneb analüüs. Laps saab ise otsustada mis on ilus, mis mitte. Laps otsustab mida ta peab huvitavaks. Kunstiteosed lastele tutvustamiseks on seotud igapäevaeluga ja tegemistega, loomadest, hoonetest, selgetest emotsioonidest, raamatute illustratsioonid. Oluline on teoseid vaadeldes, tutvustades kasutada suunavaid küsimusi ja küsida laste arvamusi.

Rühma ruumi ja lasteaia kujundamine

Ruumide dekoreerimisel ja kujundamisel saavad lapsed ise valida millega ruume kaunistada, et pildid kannaksid edasi mingit informatsiooni ja kogemusi, loomeelamusi. Oluline on laste roll, nende arvamus, nende loodu ning õpitavaga otseselt seotud teave.

Laste tööde väljapanek võiks toetada laste isiklike väärtushinnangute kujunemist.

Muusika väärtuskasvatuses

Valdkonna „Muusika“ õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid on, et laps:

- tunneb rõõmu laulmisest ja musitseerimisest;
- suudab keskenduda kuulatavale muusikapalale;
- suudab ennast loovalt väljendada laulmise, liikumise, tantsimise ja pillimängu kaudu;
- suudab musitseerida nii rühmas kui ka üksi.

Valdkonna „muusika“ sisu on:

- laulmine;
- muusika kuulamine;
- muusikalis-rütmiline liikumine,

- pillimäng.

Lapse edukas eneseteostus läbi muusika toetab:

- Positiivset enesehinnangut.
- Toetab identiteeti
- Häid suhteid teistega.

Muusika väärtushoiakute kujunemisel

Laps on osa toimingust, vastasmõju aktiive osapool. Muusikategevuse aluseks on laste loomupärased ja arendavad intelligentsuse vormid: emotsionaalne, muusikaline, kehalis- motoorne, ruumiline, loogiline. Sotsiaalsete oskuste kujundamine käib läbi erinevate muusikaliste tegevuste: ühislaulmine, musitseerimine üksi ja ansamblis, rolli ja ringmängud ja muud tegevused kuhu on kaastaud terve rühma lapsed, lisaks ühistegevused ja üritused terves lasteaias.

Muusikategevuse roll on luua alus, millele rajatakse edaspidine huvi ja väärtustav suhtumine muusikasse, muusikalise maitse kujundamine ja soov ning julgus ennast loovalt muusikaliselt väljendada. Muusikaline tegevus edendab emotsionaalset tegevust, mis annab lapsele võimaluse tunda olemisest rõõmu. Muusikalises loovtegevuses arenevad kommunikatiivsus, sotsiaalsus ning empaatia- ja keskendumisvõime. Muusikaline tegevus annab võimaluse õppida tundma oma emotsioone ja seeläbi iseennast ning eneseteostusvajadust.

Keel ja kõne väärtuskasvatuses

Valdkond „Keel ja kõne” õppe -ja kasvatustegevuse eesmärgid on, et laps:

- 1) tuleb toime igapäevases suhtluses;
- 2) kasutab kõnes õiget hääldust, sobivaid grammatilisi vorme ja mitmekesist lauseehitust;
- 3) tunneb huvi lugemise, kirjutamise ja lastekirjanduse vastu, on omandanud lugemise ja kirjutamise esmased oskused.
- 4) Väärtustab oma emakeelt.

Valdkonna „Keel ja kõne” sisu on:

- 1) keelekasutus: hääldamine, sõnavara, grammatika;
- 2) suhtlemine, jutustamine ja kuulamine;
- 3) lugemine ja kirjutamine, lastekirjandus.

Emakeel ja rahvuslik mälu

Eestlaste ülesanne on säilitada eesti keel. Mäletada vanu mõisteid tähistavaid sõnu, mille kaudu mõistame oma kultuurilugu, ennekõike kirjandust. Läbi kultuuriloo ja emakeele rikastub keele kasutus. Eesti sõnaline rahvapärimus on erakordselt rikas, selle kasutamine aitab väärtustada eesti keelt ja keele

pärimust. Oluline infokandja on vanasõnad, milles kajastub rahva elu ja olu mitmelt küljelt. Lugemisharjumus aitab rikastada sõnavara, kasutades selleks eakohaseid vahendeid ja võtteid.

Õpetaja roll

Õpetaja on oma keele kasutusega eeskujuks. Ta ei või lubada keelevääratusi. Ei tee paha kui õpetaja oskab ja tema teadmised võimaldavad rääkida eesti keele kunagistes murretes. Keele kaudu saab lapsele õpetada vastutust. Eelõige selgitades, et öeldut ei saa ütlematuks teha. Öeldu tähtsus aga sõltub sellest, kui täpselt teadvustab laps sõnade tähendust. On oluline teha selgeks sõnade tõeline mõte. Lapsed vajavad suunamist kõnetempo ning valjuse, rõhu- ja intonatsioonikasutuse korrigeerimisel ja tähenduste selgitamisel.

Keelelised väärtused

Keeleväärtuste kujunemist on mõjutanud keskkond ning väärtused mida selles keskkonnas hinnatakse ja millega arvestatakse. Läbi keele saab käsitleda laia moraalsete ja sotsiaalsete väärtuste ringi. Lihtsaim viis emakeele tähendust mõista on teadvustada, et kõik teised väärtused on fikseeritud, kirjeldatud ja kommenteeritavad keelevahendite abil. Emakeele kasutamisharjumuste, sh emakeelse kirjanduse lugemisharjumuse omandamine on olulisim osa ühiskonna ja rahvuse väärikaks liikmeks kasvamise protsessis.

Eesti keel kui teine keel vääruskasvatuses

Eesti keele omandamine muu õppekeelega rühmas toimub eraldi tegevustena, mis on lõimitud teiste tegevustega. Õppetöö toimub väikestes rühmades. Arvestades laste vanuselisi iseärasusi on keeleõppe tegevuskordi nädalas 3 – 5 aastastel lastel kaks korda nädalas, 5- 6 aastastel kolm korda ja 6-7 aastastel kuni neli korda nädalas. Eesti keele baassõnavara loomisel lähtutakse lapse igapäevatoimingutest, käsitlevatest nädalateemadest, lapse üldteadmistest ja individuaalsusest. Toetavaks õpikeskkonnaks on lasteasutuses toimuvad ühisüritused ja ettevõtmised eesti keelt kõnelevate laste ja rühmadega, õppekäigud ja teatriskäigud.

Eesti keele õpetamine mitte – eesti kodukeelega lapsele eesti õppekeelega rühmas toimub kogu rühmaga plaanitud õppe- ja igapäevategevuste kaudu nn keelekümbelusega. Vajadusel toetab rühmaõpetaja last tema keeleõpingutes. Rühmaõpetaja arvestab laste vanuselisi ja eali iseärasusi ja lapse eripära (kui palju ja millises valdkonnas vajab laps tähelepanu ja toetamist, vaikiva perioodi arvestamine jne). Lapse arengut jälgides ja eeldatavaid tulemusi saavutades lähtub õpetaja eesti õppekeelega rühma õppekava erinevate vanuse astmete valdkondade eeldatavatest tulemustest.

Valdkond „Eesti keel kui teine keel“ õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid on, et laps:

- laps tunneb end teises keelekeskkonnas turvaliselt;
- tunneb huvi eesti keele ja kultuuri vastu;
- soovib ja julgub eesti keeles suhelda nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega;
- tunneb ära ja saab aru eesti keelsetest sõnadest ning lihtsamatest väljenditest;

- kasutab lihtsamaid eestikeelseid ja väljendeid igapäevases suhtlemises;

Valdkonna eesti keel kui teine keel sisu:

- kuulamine ja kõnelemine;
- Eesti kultuuri tutvustamine.

Põhimõtted:

- Eesti keelt omandatakse kuulamise ja kõnelemise tegevuse käigus, kus sõnalist suhtlemist toetab kontekst (nt pildid seintel, ümbritsevad esemed jmt);
- Erilist tähelepanu pööratakse erinevate meelte kaasamise ja näitlikustamisele: kasutatakse miimikat, zheste, intonatsiooni, muusikat, rütmi ja mitmesuguseid näitlikke vahendeid;
- Õpitut korratakse erinevates situatsioonides ja kontekstides, keeleõpet seostatakse teiste tegevustega (nt käelised, muusika, liikumine jm);
- Raamatu ettelugemiseks ja kooslugemiseks valitakse mitmekesiseid pildirikkaid ja lihtsama keelega raamatuid;
- Vestlusteemade valimisel lähtutakse lapse kogemustest, samateemalistest vestlustest rühmas või kodus (emakeeles);
- Vestlusteemade valimisel lähtutakse lapse kogemustest, samateemalistest vestlustest rühmas või kodus;
- Õpetaja kasutab korrektset eesti keelt ning osutab vigadele delikaatselt või sõna ja fraasi õigelt korrates.

Matemaatika väärtuskasvatases

Valdkonna „Matemaatika“ õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid on, et laps:

1. rühmitab esemeid ühe-kahe tunnuse alusel ja võrdleb esemete hulki;
2. järjestab esemeid suuruse ja asenditunnuse põhjal;
3. tunneb lihtsamaid ajamõisteid ning kirjeldab ja järjestab oma päevategevusi;
4. mõtestab loendamistegevust ja seoseid arvude reas;
5. mõistab mõõtmistegevust ja olulisemaid mõõtühikuid;
6. suudab kirjeldada ümbritsevat ruumi kujundimõistete abil;
7. näeb matemaatilisi seoseid igapäevatoimingutes.

Matemaatika sisu:

1. asjade maailm: esemete järjestamine, rühmitamine, orienteerumine ajas ja ruumis, hulgad;
2. arvude maailm: loendamine, arvud, liitmine ja lahutamine;
3. suuruste maailm: tasapinnalised ja geomeetrilised kujundid.

Liikumine väärtuskasvatases

Liikumisvaldkonna õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid on, et laps:

1. tahab liikuda ja tunneb liikumisest rõõmu;
2. suudab pingutada sihipärase tegevuse nimel;
3. suudab aktiivselt tegutseda individuaalselt ja grupis;
4. mõistab kehalise aktiivsuse olulisust inimese tervisele;
5. järgib esmaseid hügieeni- ja ohutusnõudeid.

Valdkonna „Liikumine” sisu on :

1. liikumisalased üldteadmised;
2. põhiliikumised;
3. liikumismängud;
4. tants ja rütmika;
5. erinevad spordialad.

7.4 MINA JA KESKKOND- eeldatavad oskused

LAPSE ELU JA ÜMBRITSEVAT MAAILMA KÄSITLEVAD TEEMAD

SOTSIAALNE KESKKOND: mina, perekond ja sugulased, kodu, lasteaed, kool, ametid, kodumaa, eesti rahva tähtpäevad, kombed, teised rahvused Eestis, lapsed mujal maailmas, üldnimelikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid; tervise väärtustamine, tervislik toitumine, inimkeha; ohuallikad ning ohutu käitumine;						
INIMENE						
	1 – 2 AASTASED	2 – 3 AASTASED	3 – 4 AASTASED	4 – 5 AASTASED	5 – 6 AASTASED	6 – 7 AASTASED
M I N A	Teab enda ja vanemate nime. Väljendab küsimisel enda äratundmist peeglis või fotol.	Olen poiss-tüdruk, laps Mul on nimi ja perekonnanimi Minu vanus	Minu nimi, tüdrukute ja poiste nimed	Olen inimene, minust kasvab mees-naine Milline ma olen? Mida ma suudan?	Nimi kui rahvuskuuluvuse peegeldaja, eestlaste nimed, teiste rahvuste nimed Minu sünniaeg Kelleks tahan saada Nooremate ja vanemate laste tegevused	Tutvustab ja kirjeldab iseennast, enda omadusi, huvisid jms;
LAPSEPÕLV	Kui vana ma olen	Mina olen .. Mul on sünnipäev. Suur ja väike laps.	...mis aastaajal saan ...aastaseks	Mu sünnipäev on ...kuupäeval ja kuul ma vajan kasvamiseks...	Mul on õigus nimele, keelele, perele, olla terve ja õnnelik	Lapse õigused ja kohustused. Lapsel on õigus: arengule ja puhkusele. Laps peab austama oma vanemaid ja kasvatajaid, nagu ka nemad peavad austama oma lapsi.
ELURING	Olen väike, kasvan suureks	Olen väike, kasvan suureks	Eristab inimesi vanuseti-sooti: beebi, väike laps, koolilaps täiskasvanu: noor, vana ema-vanaema, isa-vanaisa	Kui ma olin beebi beebi, imik, väikelaps, koolilaps täiskasvanu, vana inimene	Kohustused igas vanuses sünd ja surm	Mõistab, et inimesed on erinevad ning neil on erinevad vajadused; Igal inimesel on oma kohustused

INIMESE TUNDMINE	Osutab küsimisel oma kehaosadele.	Nimetab kehaosi: pea, juuksed, kõrvad, silmad, nina, suu, jalad, käed, sõrmed, varbad	Muutused minu kehas (kuidas kasvab) silm vaatab, kõrv kuuleb paar – silmad, kõrvad, käed, jalad, kulmud	Soolised iseärasused looma ja inimese erinevus	Inimlikud omadused. Keel, mõtlemisvõime, emotsioonid-tunded organid kasv, kaal	Mõistab südame ja kopsude ülesannet. Teab, millised tegevused hoiavad inimese tervena
TERVISE VÄÄRTUSTAMINE	Areneb soov käsi „pesta“. Laps harjutab potile käimist.	Lihtsamad eneseteeninduslikud tööd käte, näo pesu taskuräti kasutamine	Hammaste pesemine harjumuspärane käte pesemine enne sööki, peale WC vastavalt aastaajale riietumine kaaslaste vajaduste märkamine aru saamine headusest, kurjusest, aususest	Teadmised tervislikust toidust, ... võimlemise vajalikkusest erinevatest töödest vajadusest end ise pesta töö ja puhkus sõprus, üksteise abistamine elamused ja vastutus	Toidu teekond liikumine ja õues viibimise vajalikkus haiguste põhjused erinevad puhkuse vormid: matkamine, lugemine sõpruse hoidmine suhtumine ebaõiglusse ja ülekohtusse isikliku puhtuse hoidmine	Laps oskab eristada igapäevaelus tervisele kasulikku ja kahjulikku; Julgeb keelduda (ühis)tegevus(t)est, kui osalemine on ennast ja teisi kahjustav või ohtlik;
TERVISLIK TOITUMINE	Õpib nimetama toiduaineid. Osutab pildil olevale või reaalsele ainele/esemele.	Nimetab toiduaineid	Nimetab toiduaineid, mida tuleks süüa iga päev.	Nimetab toiduaineid, millega ei soovitata liialdada (näit. suhkur, sool)	Mida inimese organism vajab kindlasti peale toidu (näit. vesi)	Oskab nimetada toiduaineid, mida on vaja süüa iga päev rohkem ja mida vähem, et olla terve.
HAMMASTE EEST HOOLITSEMINE	Tunneb huvi hambaharja vastu (vanema eeskujul).	Teab hammaste hooldamise vahendeid. Harjutab hammaste pesemist koos täiskasvanuga.	Peseb hambaid täiskasvanu juhendamisel. Teab, miks on vaja hambaid pesta.	Peseb hambaid täiskasvanuga koos. Teab maiustuste kahjulikku mõju hammastele.	Peseb hambaid ise kui tuletada meelde. Nimetab tegevusi, mis tagavad hammaste tervise (pesemine, tervislik toitumine, toidu korralik närimine)	Vajadus pesta kaks korda ööpäevas hambaid. Hambaarst. Hammaste haigused (augud, magusa söömisest-joomisest tekkinud kahjustused jm.)
OHUTUS JA TURVALISUS	Lohutab täiskasvanu eeskujul haiget	Liikumine ruumis, trepil, õues. Nimetab ohtlikke	Sõidu- ja kõnnitee valgusfoor: punane ja roheline	Helkuri vajalikkus ohud liikluses üksinda kodus, ohud	Minu kodu-, koolitee Tuleohutus. Abi saab täiskasvanud	Laps kirjeldab, kuidas ümbritsev keskkond ja inimeste käitumine võib

	saanud mängukaaslast. Kuidas liigun õues, toas. Saab aru <i>tohib, ei tohi</i> tähendusest.	esemeid: nuga, käärid, jne. Helkuri vajalikkus tänavatel.	ohtlikud kohad ja tegevused. Helkuri vajalikkusest rääkimine.		inimeselt või 112. Selgitada, miks ei tohi minna võõrastega kaasa.	mõjutada tervist; Laps järgib turvalise käitumise reegleid eri situatsioonides ja keskkondades. Oskab käituda ohuolukordades.
KODU JA KODUMAA						
KODU	Osutab perekonnaliikmetele. Teab kodus oma mängukohta.	Inimesed, kes koos minuga kodus elavad: ema, isa, õde, vend, vanaisa, vanaema, õde, vend. Loomad kodus. Kodumaja: suur, väike. Ruumid kodus: köök, tuba, vannituba jt Asjad kodus: mööbliesemed, tarbeesemed, mänguasjad -omadused, otstarve. Kodused tegevused	maja: suur, väike; puust, kivist ehituse osad: katus, aken, uks, sein, trepp, korsten majas on tuba, köök, wc, vannituba toas on tool, laud, voodi jne	maja: kõrge, madal majal on .... korrust, kodus on ... tuba majas on kelder, sahver, saun, garaaž toas on mööbel	korruselamu, ridamaja, ühepere elamu maja – korter ruumide otstarve erinevate ruumide sisustus	Laps kirjeldab oma kodu, perekonda ja peretraditsioone; ruumide sisustus, materjalid linna- ja maaelu erinevused minu aadress ja telefon. Laps kirjeldab võimalikke ohte kodus.
KODUPAIK	Oma mängukoha teadmine. Huvi tundmine end ümbritseva keskkonna vastu.	maja, aed autotee, kõnnitee. Elan Tallinnas.	elan linnas, maal aed, koduõu puud, põõsad, juurviljad, lilled aias	linna ja tänava nimi pood, lasteaed, kool kodu lähedal ühiskondlikud hooned liiklus kodu juures	linnaosa nimi minu aadress linnakodud, maakodud – nende erinevus	Eesti pealinn Tallinn Vanalinn ja vaatamisväärsused Tallinna lipp ja vapp Linnad Eestis, kus olen käinud
PEREKOND JA SUGULASED	Tunneb perekonnaliikmeid, lähisugulasi. Osutab neile.	Räägib, kellega elan koos.	Minu nimi, ema-isa, õe-venna nimi Perekond Koduloomad linnakodus Koduloomad maakodus	Minu perekonnanimi Kodutööd, kes mida teeb Lähisugulased: vanaema, vanaisa, onu, tädi.	Pereelu Vanemate elukutsed ja ametid Hoolitsemine loomade eest Tööd maakodus: põllul, aidas, laudas	Laps kirjeldab oma kodu, perekonda ja peretraditsioone; Hooajatööd kodus: hoidiste valmistamine,

			Tähtpäevad kodus Ema teeb kodus..., isa teeb kodus..., mina teen kodus		Üksteise abistamine kodutöodes	remonditööd, kodu kaunistamine
LASTEAED	Osutab oma lasteiaiale, mängukaaslastele, õpetajatele. Osutab või kirjeldab, kus on rühma mängu-, magamis- ja söögikoht ning pesemisruum ja WC.	Nimetab kasvatajaid, nende nimesid. Rühmakaaslaste nimed. Asjad lasteaias: mööbel, mänguasjad, laste töövahendid. Tegevused lasteaias. Lasteaia maja, lasteaia õu, ruumid lasteaias.	Nimetab oma rühma nime. Rühma reeglid Tegevused lasteaias Asjad rühmas Töötajad rühmas Rühma ruumid	Lasteaia personal Lasteaia ruumid, nende otstarve. Teab oma, võõra ja ühise tähendust.	Ametid lasteaias Lasteaia aadress. Käitumisreeglite teadvustamine.	Laps kirjeldab lasteaias toimuvaid tegevusi. Teab, kes lasteaias töötavad: lasteaiaõpetaja, õpetaja abi, kokk, tervis- hoiutootaja, valvur, majahoidja; kes millega tegeleb ja milleks on nende inimeste tegevus vajalik. Ruumid – otstarve; ruumist ruumi – liikumine, käitumine.
KOOL	Tekib huvi vanemate õdede-vendade tegevuse vastu.	Väljendab sõnadega: kool, õpilane, õpetaja.	Laps teab, et kool on koht, kus õpitakse. Nimetab õppevahendeid ja matkib õpilase- õpetaja tegevusi.	Sügisel lähevad lapsed kooli. Aabits ja selle tähendus.	Teadvustab õpetaja tööd ja õpilase kohustusi. Algteadmised hindamissüsteemist.	õpilased, õpetajad, nende ülesanded reeglid koolis koolimaja ruumid kooliaasta koolitarbed erinevad koolid
TÄHTPÄEVAD						
EESTLASTE RAHVA- TRADITSIOONID JA KOMBED	Päkapikusussi traditsioon. Tunneb ennast hästi kuuldes rahvalaulu või – luuletust (liisusalm).	Sünnipäevade tähistamine. Jõulud, munadepühad, emade- ja isadepäeva tähistamine. Loodushälte matkimine, loomade liigutuste matkimine, sõrmemängud,	Laps tunneb teiste hulgast ära meie lipu värvid. Laps kirjeldab tuntumaid rahvakombeid (vastlad, jaanipäev, kadripäev, mardipäev). Liisusalmid . Loodushälte	Laps teab oma rahvust ja keelt ning riigi tähtsamaid sümboleid. Loodusrütmid ja nende seosed rahvakalendriga, loodus- ja loomamõistatused sõrmemängud	Laps nimetab sündmusi, mille puhul heisatakse riigilipp. Teab erinevaid rahvusi oma kodukohas. Toidulaud, seosed looduse ja koduloomadega – kuidas, millal, mida söödi. Loomadega seotud	Laps nimetab Eesti riiklikku sümbolikat ja rahvatraditsioone; Ilma ennustamine, uskumused vanad kombetalitused riided – rahvariiete tähtsus ja ilu rahvalaul – selle kujunemine läbi töö, looduse ja igapäevaelu

		liisusalmid	matkimine. Loomade liigutuste matkimine. Sõrmemängud		kombetalitused, leiva teekond. Loomamuinasjutud, looduslik materjal.	legendid ja haldjajutud Laps teab Eesti Vabariigi presidendi nime. Nimetab Eesti lähinaabreid (Läti, Soome, Rootsi, Venemaa)
TÄISKASVANUTE TEGEVUSED						
AMETID, ELUKUTSED, TÖÖD.	Teadvustab, et vanemad käivad tööl ja lapsed lasteaias.	Õpetaja, kokk, arst, autojuht. Laps matkib lihtsamaid töövõtteid. Harjub töövahendeid kokkulepitud kohta asetama	Täiskasvanute töö lasteaias. Müüja, põllumees, bussijuht töö vajalikkus, töövahendid, tööpaik	Puhkuse vajalikkus. Müüja, õpetaja, ehitaja, politseinik, arst, juuksur, kokk .Oskab nimetada oma vanemate ameteid. Põhjendab mängu- või töökoha korrastamise vajadust.	Suhtumine töösse ja töö töötegitajasse, enda töökogemused. Meremehed, postkontoritöötajad , raamatukoguhoidjad, rätsepapõhjad, kingsepp, sepp, kellasepp, ehitajad, tuletõrjujad .	Laps nimetab ja kirjeldab erinevaid ameteid; Täpsemad ja süsteemsemad teadmised erinevate inimeste tööst, tööpaigast, töövahenditest ja töö tulemustest. Tööd kergendavad masinad. Palk töö eest, raha kasutamine. Ühissõidukite juhid, meditsiinitöötajad, sportlased, transporditöötajad, põllumajandustöötajad, loomakasvatustöötajad, muusikud, kunstnikud.
KODUSED TOIMETUSED	Teab igapäevaseid olmetegevusi.	Tekib huvi täiskasvanute ja vanemate tegevuse vastu. Meeldib nende tegevusi vaadelda ja matkida (ema peseb, triigib, koristab, keedab, küpsetab	Kodune tööjaotus: Emade-isade tööd ja tegevused, laste kodused tegevused	Üksteise abistamise vajalikkus kodutöodes- tegemistes.	Perekonna kodused tegevused, töövahendid ja tööriistad.	Kodused majapidamistööd eri aastaaegadel. Kodumasinad. Töö ja vastutus.

		isa parandab, remondib, ehitab, lõhub puid)				
HUVIALAD	Mänguasjadega tutvumine ja avastamine.	Huvi teiste laste ja mänguasjade vastu.	Osaleb tegevustes aktiivselt ja suureneb püsivus. Räägib oma meelistegevustest (teab vajalikke vahendeid selleks).	Nimetab erinevaid huvialasid: tubased, õues, meeskondlikud ja räägib nendest.	Huvitegevuse võimalused eri aastaegadel (erinevad kohad ja võimalused).	harrastused tervisesport käsitöö musitseerimine kunst (loovtegevused)
TEISED MAAD JA RAHVAD						
	Mina olen laps.	Meie elame Eestis, aga meil on ka naaberriigid.	Maailmas elab erineva nahavärviga inimesi. Inimesed räägivad erinevaid keeli. Põhja- ja lõunamaarahvaste põhilised erinevused.	Teistest rahvustest inimesed Eestis: eri rahvused, keeled, rassid, sümbolika.	Naaberriigid. Soome Venemaa, Läti Pealinnad: Helsingi, Moskva, Riia Põhja- ja lõunamaa loodus. Maailmas elab väga palju erinevaid inimesi: rass, kombed, keel.	Gloobus – maakera vähendatud mudel Maakaart Rassid: valge nahavärviga inimesed, musta nahavärviga, kollase nahavärviga. Rahvussümbolika (lipud, raha) Suuremad riigid: Saksamaa, USA, Jaapan, Hiina. Kaugem ajalugu: kiviaeg ja koopaelu; ristikõjad ja raudrüütlid; orjad ja kuningad. Egiptuse vaaraod ja püramiidid, sõjad ja rahuaeg Polaaralad: Arktika ja Antarktika. Rahvusköögid.

LOODUSKESKKOND: kodukoha loodus, muutused looduses, elukeskkond, inimese mõju loodusele;						
	1 – 2 AASTASED	2 – 3 AASTASED	3 – 4 AASTASED	4 – 5 AASTASED	5 – 6 AASTASED	6 – 7 AASTASED
AASTAAJAD	Laps osutab küsimisel pildil või reaalsuses päikesele, pilvele, vihmale, lumele.	Hetkeilma iseloomustamine mõne sõnaga.	Eristab talve ja suve. Aastaaegadele iseloomulikud tunnused: soe-külm, lumesadu jne.	Teab aastaaegasid. Aastaaajale iseloomulikud nähtused: vihm, tuisk, lumi jne Lindude ja loomade käitumine erinevatel aastaaegadel. Inimeste tegevus erinevatel aastaaegadel	Muutused looduses erinevatel aasta-aegadel. Aastaaegade nimetamine õiges järjestuses. Aastaringis toimuvatest muudatustest rääkimine (ilm jaheneb, loodus puhkab jne) Ilmastikukalendri täitmine. Loomad ja linnud talvel	Laps kirjeldab loodust ja inimeste tegevusi erinevates ajatsüklites: ööpäev, nädal, aastaring. Kuud aastaringis. Nädalapäevad nädala ringis. Päevarütm, selle mõju inimtegevusele. Aastaaegade võrdlemine, üldistamine.
LOODUSNÄHTUSED	Laps osutab pildil või reaalsuses päikesele, vihmale, lumele.	Märkab ja nimetab erinevaid ilmastikunähtusi (vihma sajab, päike paistab, tuul puhub...)	Iseloomustab ilma: päike paistab, tuul puhub, vihma või lund sajab. Loob seoseid: päike paistab – ilm soojeneb, tuul puhub – oksad liiguvad. Eristamine, tundmine: vesi, lumi, jää, liiv, savi.	Laienenud sõnavara: külm, soe, palav, päikesepaisteline, pilves, tuuline jms. Vee ja lume omadused. Sesoonsete muutuste seostamine (õues valge, pime seoses päikese liikumisega) aastaaegadega. Veekogud: jõgi, järv, meri, ookean. Eristab vanalinna	Teadmiste täpsustumine sesoonsetest muutustest. Ilma vaatlus: selge, pilves, udune; kuiv, sajune; tuuline, vaikne; hoovihm, sadu, äike, vikerkaar; Vee erinevad olekud. Esimesed teadmised looduskaitsest Loodusvarade säästlik kasutamine: joogivesi ja puit.	Laps kirjeldab kodukoha loodust, tuntumaid taimi, seeni, loomi. Laps selgitab ilmastikunähtuste sõltuvust aastaaegadest, öö ja päeva vaheldumisest. Teadmiste süstematiseerimine kodukoha taimedest, kodu- ja metsloomadest, nende eluks vajalikust tingimustest ümbritseva looduse ilu kirjeldamine
KODUKOHA		Eristab linna ja maad, teab merd.	Nimetab linna ja			

LOODUS			maakoha tähtsamaid erinevusi.	uuselamurajoonist. Linnapargi tähtsus.		säästlik käitumine looduses ilmastikuvaatlused, nende analüüs aine oleku muutumine: jää, vesi, aur, udu; vaik, vaha hooldustööd looduses Maavarad- kivide, liiva ja mulla kasutamisevõimalused. Värske õhu vajalikkus.
LINNUD LOOMAD KAHEPAIKSED KALAD	Osutab küsimisel linnule, loomale, kalale, putukale; Matkib loomade- lindude- kahepaiksete- putukate hääli täiskasvanu eeskujul.	Tunneb-nimetab 3 lindu (tuvi, kajakas, varblane). Eristab üldmõisteid: lill, kala, loom. Tunneb mõningaid kodu- ja metsloomi: koer, kass, lammas, hobune, siga; karu, siil, orav, rebane, jänes - nende kehaosi. Teeb järgi loomade häälsusi.	Oskab küsimise korral nimetada tuttavat looma, lindu, putukat ja tema kehaosi. Teab, et mõned loomad elavad metsas ja mõned inimeste juures (kodus).	Oskab nimetada tuttavaid loomi, putukaid, linde, kirjeldada nende välimust ja öelda, kus nad elavad (suurus, värvus, nimetus – tuvi, varblane, tihane, kuldnokk putukad: lepatriinu, kiil, sääsk, mesilane, sipelgas, tigu, kärbes konn). Lindude ja putukate elu ja sesoonsed (valgusemuutused looduses. Jänes, karu, orav, siil – metsloomad, nende elukombed, kaitseväärvus jm. Koduloomad ja	Tunneb - nimetab paiga- ja rändlinde ja nende pesitsuspaiku. Erinevate munade kirjeldamine. Nimetab Eesti metsade loomi: hunt, rebane, põder, metskits, karu, metssiga. Loomad erinevatel aastaegadel. Kiskjad kui metsa sanitarid Muti kohastumine eluks mullas Vihmauss Nimetab Põhjamaa loomi, nende kohastumise eluks karmides tingimustes. Põhjapõder, jääkaru, hüljes. Koduloomad ja –	Laps suhtub ümbritsevasse keskkonda hoolivalt ning käitub seda säästvalt; Laps kirjeldab kodukohta loodust, tuntumaid taimi, seeni ja loomi; Laps kirjeldab loodust ja inimeste tegevusi erinevates ajatsüklites: ööpäev, nädal, aastaring; Laps kirjeldab võimalikke ohte veekogudel. 4-5 talvituva, 3-4 rändlinnu tundmine lindude ränne paiga- ja rändlind Lõunamaa loomad:

PUTUKAD				nende pojad: hobune, lehm, lammas, siga.	linnud, inimeste töö nende eest hooldamisel. Lemmikloomad- nende tähtsus inimestele (koer, kass, rott, hamster jne)	kaamel, lõvi, tiiger, ahv, elevant, kaelkirjak Kõrbeloomad Kariloomad ja nende elukeskkond: Laut, tall, niidumasin, heinakuhi, küün, põhupall. Eesti järve- ja merekalad: räim, lest, angerjas, heeringas, haug
TAIMED: ERINEVAD KASVUKOHAD JA VAJADUSED, VÄLIMUS, KASV JA ARENG. LOODUSHOID JA ETTEVAATLIKKUS .	Osutab küsimisel lillele, puule.	Eristab ja nimetab puid, rohtu, lilli. Eristab tuntumaid puu- ja aedvilju.	Nimetab mõnda tuttavat lille ja puud ja põõsast.	Eristab lehtede ja koore järgi leht- ja okaspuid. Eristab: lehtpuudest kaske, pihlakat, kastanit ning okaspuudest kuusk, mänd. Ilupõõsas: sirel õite värvuse ja kuju järgi Eristab: võilill, sinilill, aster Eristab maasikas, vaarikas, mustikas.	Tunneb 5-6 köögivilja, 3-4 marjakultuuri. Kirjeldab nende maitset, kuju ning tarvitamisviisi ja kasvukeskkonda. Algteadmised taimede ehitusest: oksad, võra, tüvi, vars, lehed, õied taimede erinevad kasvukohad: mets, niit, park, , köögivilja- ja iluaed teraviljad: rukis, oder, nisu leiva teekond Rukkilill – Eesti rahvuslill	Laps suhtub ümbritsevasse keskkonda hoolivalt ning käitub seda säästvalt; Laps kirjeldab kodukoha loodust, tuntumaid taimi, seeni, loomi; Laps selgitab valguse, temperatuuri, vee, mulla ning õhu tähtsust taimedele, loomadele ja inimestele; Juur- ja puuviljade eristamine maitse, värvi, välimuse järgi Taimekasvatuse kalender Pihlaka, sireli,

				Õpib tundma seeni: puravik, ning kärbseseen.		umbrohuseemnete vajalikkus talvituvatele lindudele Lähiümbruses kasvavate taimede eristamine õite ja lehtede järgi Teadmised mürgistest taimedest: lumimari, maikelluke, ussilakk Vee- ja maismaataimestik Kodukoha ümbruses kasvavad ravimtaimed: paiseleht, teeleht, kummel
--	--	--	--	--	--	---

AEG JA RUUM

	1 – 2 AASTASED	2 – 3 AASTASED	3 – 4 AASTASED	4 – 5 AASTASED	5 – 6 AASTASED	6 – 7 AASTASED
	Tajub kodu ja lasteaia erinevat interjööri.	Liikumine ruumis, mänguväljakul, piiride kehtestamine. Eristab päeva ja ööd.	Suunad endast lähtudes: ees ja taga, üleval ja all, kaugel ja lähedal. Mõisted hommik, päev, õhtu, öö ja seostab erinevaid toiminguid päeva osaga.	Liikumine ruumis endast lähtudes – edasi-tagasi, üles-alla, paremale-vasakule, kiiresti-aeglaselt. Mõisted eile, täna, homme eristamine, kasutamine. Kirjeldab käesolevat aastaaega.	Eseme asukoha määramine ja selle nimetamine endast lähtudes (Minust vasakul on laud, minu ees seisab Tõnu) liikumissuuna muutmine käimisel, jooksmisel, võimlemisharjutuste sooritamisel nädalapäevade nimetamine õiges järjekorras	Eseme asukoha määramine ruumis ja tasapinnal teiste esemete suhtes esemete järjestamine suurustunnuste alusel. Mõisted kõige pikem, kõige suurem, kõige väiksem... ja vastava eseme näitamine nädalapäevade, aastaegade järjekorra tundmine kuude nimetustega tutvumine mõiste varem, hiljem, praegu

TEHISKESKKOND: ehitised, kodutehnika, jäätmed, transpordivahendid, jalakäija ohutu liiklemine, turvavarustus, virtuaalkeskond.						
	1 – 2 AASTASED	2 – 3 AASTASED	3 – 4 AASTASED	4 – 5 AASTASED	5 – 6 AASTASED	6 – 7 AASTASED
EHITISED	Ohutu liiklemine tänaval- vanemaga koos.	Mänguasjade jt esemete eristamine ja nimetamine Nende omadused; Suur-väike, kõva-pehme lähima ümbruse sõidukid. Tramm, buss, troll, traktor, rong veoauto osad sõidu- ja veoautod, nende otstarve	Mänguasjad, nende nimetused, omadused: värvus, suurus, kuju maja – seinad, katus, ukсед, aknad, korsten, trepp; kivist, puust, kõrged, madalad majad riitusesemed – särk, kleit, pluus, seelik, püksid, sukkpüksid, sokid. Talvel riitatakse soojalt. Üksteise abistamine riitumisel autod – veoautod veavad kaupa, sõiduautod sõidutavad inimesi. Autoosad : rattad, rool, mootor, kabiin, kast, ukсед, aknad, laternad tänav – sõidutee, kõnnitee, kitsas, lai hügieenitarbed – seep, hambapasta, hambahari, käterätik	Majad – ühe- ja mitmekorruselised, erinev välimus, suurus autobuss – välimus, suurus, otstarve. Võrdle veoautot, autobussi suuruselt, vormilt, otstarbalt. Käitumine bussis eriotstarbelised kaubaautod: leiva-, piima- jne erinevad liiklusvahendid – nende nimetused, kirjeldused lennuk – iseloomulikud tunnused: tiivad, propeller. Lennuk lendab kõrgel ja kiiresti	Lasteasutuse ruumide erinev sisustus olenevalt otstarbest: rühmaruum, riietusruum, pesuruum, saal, köök, kabinet mööbliesemete nimetused materjali- ja pinnaomadused mõisted kumer, nõgus riidematerjalid: puuvillane, villane, siid, linane. Õmblusmasin: niit, nõel, käärid, nõõbid riitumine vastavalt aastaajale, ilmale, kohale. Mõisted suve-, talve-, töö-, peo-, magamisriided Linn ja maa. Majad, vabrikud, muud hooned. Liiklusvahendid linnas. Põllutöömasinad, liiklusvahendid, majad ja majapidamised maal	Laps suhtub ümbritsevasse keskkonda hoolivalt ning käitub seda säästvalt; Kool ja koolitarbed: vihikud ja raamatud, pliiats, ranits Teed ja liiklus talvel, lumekoristusmasinad ja – vahendid Raamat ja raamatukogu Kosmos ja kosmoselaevad. Rakett Kell Kodumasinad: külmkapp, pesumasin, pliit, nõudepesumasin, mikser jne Tehnilised abivahendid majapidamises, olmeelektronika, arvutid
KODUTEHNIKA						
JÄÄTMED						
TRANSPORDIVAHENDID						
TURVAVARUSTUS						
VIRTUAALKESKKOND						

7.5 LIIKLUSKASVATUS – eeldatavad oskused

	1 – 2 AASTASED	2 – 3 AASTASED	3 – 4 AASTASED	4 – 5 AASTASED	5 – 6 AASTASED	6- 7 AASTASED
VALGUSFOOR JA TÄNAVA ÜLETAMINE	<p>Teab, et lapsed liiguvad tänaval koos täis-kasvanuga.</p> <p>Tunneb pildil ära valgusfoori.</p> <p>Õpib põhivärve: punane, kollane, roheline.</p> <p>Liikumine rühma-ruumis, lasteaia välisterritooriumil</p>	<p>Teab, et lapsed liiguvad tänaval koos täiskasvanuga.</p> <p>Teab mõisteid sõidutee ja kõnnitee, ülekäigurada (sebra).</p> <p>Teab valgusfoori, tulede tähendust.</p> <p>On harjutanud mänguliiklusesse minnes helkurvesti selga panema</p> <p>Oskab märguandel peatuda</p> <p>On omandanud esimesed teadmised ohutusreeglitest kelgumäel</p> <p>On kuulnud korraldusest “hoia pikivahet”</p> <p>Laps liigub tänaval ainult koos täiskasvanuga</p> <p>Nimetab pildilt (sõidab autoga)</p>	<p>Teab valgusfoori, tuledesüütmise järjekorda ja nende tähendust</p> <p>Teab, et helkurvestidesse riietatud lapsed ja lasterühma saatja annavad sõidukijuhile märku lasterühma alguse ja lõpu kohta.</p> <p>Teab käitumisreegleid tänavale minnes ,kuulame õpetaja sõna.</p> <p>On tutvunud tänaval sõidu- ja kõnnitee ja jalakäijate ülekäigurajaga ehk “sebraga”</p> <p>Teab mida tähendab: hoia pikivahet!</p>	<p>valgusfoori tulede süütmise järjekordaja nende tähendust</p> <p>Teab valgusfoori ja sebra vajalikkusest</p> <p>Kinnistub vasak ja parem pool liikluses.</p> <p>Teab, et enne sõiduteele astumist peab peatuma kõnnitee serval või teepeenral.</p> <p>Kinnistub parem ja vasak pool endast lähtuvalt</p>	<p>Teab erinevaid valgusfoori liike.</p> <p>Tulede süütmise järjekorda ning nende tähendust</p> <p>Teadmised kuidas sõiduteed ületada reguleeritud ja reguleerimata ülekäigurajal</p> <p>Kujunemas õiged liiklusharjumused .</p> <p>Teab ohtudest jalgrattasõidul lasteaia õuealal</p> <p>Teab liiklemisohtudest erinevates ilmastiku oludes (vihm, tolm, ere päike jne.</p> <p>Teab ohtudest talvelõbusid nautides</p>	<p>Teab, et kõige ohutum sõiduteed ületada on valgusfooriga ülekäigurajal.</p> <p>Kirjeldab kuidas võivad tulla ohtlikud olukorrad sõidutee ületamisel</p> <p>Teab kuidas liikuda kõnnitee puudumisel linnas ,maal.</p> <p>Liiklusreeglite vajalikkus, olulisemad liiklusmärgid: risttee,</p> <p>Teab kuidas ületada ristmikku</p> <p>Teab liiklemise erinevusi linnas ja maal.</p> <p>Oskab kirjeldada oma teekonda kodust lasteaeda.</p> <p>Oskab kasutada hädaabinumbrit 112</p> <p>Teab talvises liikluses varitsevaid ohte</p> <p>Teab milline on parem ,milline on vasak pool.</p>

LIKLUS MÄRGID	On tutvunud õppevahendiga "Liiklusmärgid" On arenemas vaatlemis-oskus	On tutvunud õppevahendiga "Liiklusmärgid" Areneb vaatlemisoskus. Omandanud esimesed teadmised geom. kujunditest.	Teab liiklusmärkide tähtsust (aitavad ohutult liigelda) Teab lihtsamaid liiklusmärke Tunneb geomeetrilisi kujundeid.	Teab ,et liiklusmärgid on vahendid liikluse korraldamiseks Tunneb liiklusmärke, mis asuvad tema ümbruskonnas kus ta liigub ja teab nende vajalikkust Tunneb kõiki geomeetrilisi kujundeid.	Tunneb lihtsamaid liiklusmärke (valikuliselt) Tunneb liiklusmärke kodu- ja lasteaia ümbruses, teab nende vajalikkust. Tunneb jalakäijale tähtsaid liiklusmärke.	Teab ja tunneb olulisemaid liiklusmärke ("Bussipeatus" „Ülekäigurada", "Arstiabi", „Õueala", "Kõnnitee", "Jalgrattatee", "Trammipeatus", "Trollipeatus" ja nende otstarve Käitub kultuuriselt ühiskondlikes kohtades jalgrattasõidul, Teab rulluiske ja rulaga sõitmise nõudeid (põlve- ja küünarnuki kaitsmed, ohutud paigad)
	On tutvunud erinevate liiklusvahenditega (auto, rong, buss, lennuk , laev, jm) tunneb ära pildil ja olles liikluses koos vanemaga.	Tunneb erinevaid ühissõidukeid: buss troll, tramm, rong. Nimetab tegevusi pildil (sõidab autoga jne) Oskab nimetada ameteid (bussijuht, trollijuht jne.) Teab ühissõiduki otstarvet.	Laienenud teadmised bussijuhi tööst: juhivad bussi, avab-sulgeb uksi, peatab peatustes, jälgib korda bussis. Teab kuhu sõidetakse bussiga. Teab käitumisreeglitest ühistranspordis :räägib vaikse häälega , hoiab sõidu ajal käsipuust kinni Teab jalgrattaga sõitmise nõudeid (kiiver)	Tunneb ja nimetab eri otstarbega sõidukeid: Alarmsõidukid: , 112 - päästeteenistus politsei-, kiirabi; tuletõrje -, Hooldussõidukid: teehoolduse, -remondi või –ehitusega tegelevad sõidukid_ (tänavapuhastusauto, teerull, liivapuistur, sahk, prügi- ja kraanaauto, jne) Teab eriotstarbeliste sõidukite ülesandeid ja tähtsust. Oskab nimetada	Oskab ühistranspordis SÕIDUKID käituda (sõidupilet), Teab kuidas ühistranspordist väljuda ja üle sõidutee minna; üle raudtee minna käitumiskultuur ühiskondlikes kohtades On tutvunud mitmesuguste liiklusvahenditega, veovahenditega (märgistus) ja nende tähtsusega inimese elus.	Teab erinevaid veovahendeid: auto, rong ,lennuk ,laev On teadmised veovahendite erinevast otstarbest. (piimaauto, leivaauto , bensiin Teab liiklus ja sõiduvahendeid maal. (põllumajandustehnika) Rühmitab erinevaid transpordivahendeid (maatransport, veetransport, jne. Teab kuidas ühistranspordist väljuda ja üle sõidutee minna; üle raudtee

				ameteid (bussijuht, trollijuht jne.		
HELKUR, TURVATOOL JA TURVAVÕO	Laps on tutvunud helkuriga – vajalikkus. Teab, lapse ohutus liikluses – vanemaga käest kinni Teab, et laps istub sõiduautos ainult turvatoolis	On tutvunud erineva kuju ja suurusega helkuritega On tekkimas arusaam helkuri kasutamise vajalikkusest. Teab, lapse ohutus liikluses – vanemaga käest kinni. Teab, et laps sõiduautos istub turvatoolis	Teab, miks on turvatool ja turvavõo vajalikud Teab, millised ohud on liiklemisel pimedal ajal Teab helkuri kasutamise vajalikkust. Teab kus ja kuidas helkurit kanda Kinnistub teadmine milline on parem, milline vasak pool.	Teab ohtudest liiklemisel erinevatel aastaegadel Teab ohtusid liiklemisel erinevates ilmastikuoludes Teab, kuidas helkur jalakäija pimedas märgatavaks teeb.	Teab rulluiske ja rulaga sõitmise nõudeid (põlve- ja küünarnuki kaitsmed, ohutud paigad) Teab liiklemisel ohtudest erinevates ilmastiku oludes (vihm, tolm, ere päike, tuisk, libe jää jm. Teab, kuidas helkur jalakäija pimedas märgatavaks teeb. Oskab selgitada, kus ja kuidas helkurit kanda. Teab, miks on turvavõo vajalik.	Teab helkuri kasutamise vajalikkusest Teab, kuidas helkur jalakäija pimedas märgatavaks teeb. Kanna helkurit! Helkuriga oled alati ja kõigile nähtav! Teab kuhu kinnitada helkurriba. Oskab kirjeldada liiklemise ohtusid erinevates ilmastikuoludes Teab kuidas jalgrattaga lasteaia õuealal sõita. Oskab kasutada hädaabi numbrit. Teab turvavarustuse kasutamise vajalikkust sõidukis

7.6 KEEL JA KÕNE- eeldatavad oskused

KEELE-KASUTUS	1 – 2 AASTASED	2 – 3 AASTASED	3 – 4 AASTASED	4 – 5 AASTASED	5 – 6 AASTASED	6 – 7 AASTASED
<p>SUHTLEMINE</p> <p>Haarab keelekasutust suhtlusolukorras, sh tekstiloomes (jutustamine) ja teksti mõistmise (kuulamise) oskust. Lausung – suulise kõne üksus.</p>	<p>1. Suhtleb täiskasvanuga esemetega tegutsemise ajal.</p> <p>2. Eelistab suhtluspartnerina peamiselt tuttavat täiskasvanut.</p> <p>3. Kasutab suheldes mitteverbaalseid vahendeid (osutamist) koos üksikute sõnadega.</p> <p>4. Vastab täiskasvanu küsimustele ja korraldustele tuttavas situatsioonis mingi tegevuse, hääletsuse või 1-2 sõnalise ütlusega.</p>	<p>1. Osaleb dialoogis: esitab küsimusi, väljendab oma soove ja vajadusi, vastab vajaduse korral rohkem kui ühe lausega.</p> <p>2. Kasutab erinevat intonatsiooni ja hääletugevust sõltuvalt suhtluseesmärgist (teatamine, küsimine, palve jm.);</p> <p>3. Kommenteerib enda ja/või kaaslaste tegevust 1-2 lausega;</p> <p>4. Mõistab teksti, mis on seotud tema kogemuse ja tegevusega;</p> <p>5. Loeb peast või kordab järele 1-2 realist luuletust.</p>	<p>1. Algatab ise aktiivselt suhtlust.</p> <p>2. Suhtleb meelsasti ja aktiivselt eakaaslastega koostegevuses.</p> <p>3. Küsib täiskasvanult palju küsimusi teda ümbritsevate asjade kohta.</p> <p>4. Kommenteerib enda ja kaaslaste tegevust (räägib, mida tehti 2-3 lausungiga);</p> <p>5. Räägib 2-3 lausungiga mõnest hiljuti kogetud emotsionaalsest kogemusest;</p> <p>6. Jutustab pildiseeria järgi, öeldes iga pildi kohta ühe lausungi.</p>	<p>1. Algatab ja jätkab täiskasvanuga dialoogi ka väljaspool tegevussituatsiooni, nt vahetab vesteldes muljeid oma kogemuste põhjal, esitab tunnetusliku sisuga küsimusi (nt Miks ta nii tegi?, Kuidas teha?),</p> <p>2. Kasutab rollimängus erinevat intonatsiooni ja hääletugevust</p> <p>3. Kasutab õigesti mõningaid viisakusväljendeid,</p> <p>4. Kirjeldab täiskasvanu abiga olupilti ja annab edasi pildiseerial kujutatud sündmust,</p> <p>5. Annab kuulnud teksti sisu edasi täiskasvanu suunavate küsimuste abil, väljendades end peamiselt üksikute, sidumata lausungitega,</p> <p>6. Jutustab nähtust, tehtust ja möödunud sündmustest 3-5 lausungiga (nt mida ta tegi kodus</p>	<p>1. Räägib iseendast ja esitab küsimusi täiskasvanu kohta (nt Kus ja kellega ta elab? Kas tal on lapsi?),</p> <p>2. Kasutab ja mõistab suhtlemisel nalja, narritamist;</p> <p>3. Püsib teemas, vajaduse korral läheb kaasa teiste algatatud teemamuutustega;</p> <p>4. Jutustab pildi või kogemuste põhjal seotud lausungitega,</p> <p>5. Jutustades seob lausungeid peamiselt sõnadega ja siis, siis, ja</p> <p>6. Suunab kõnega kaaslaste tegevust ja annab sellele hinnanguid;</p> <p>7. Jutustades seob lausungeid peamiselt sõnadega ja siis, siis, ja.</p>	<p>1. Tuleb toime nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega suhtlemisel; arvestab kaassuhtleja ja suhtlemise paigaga;</p> <p>2. Saab aru kuuldu sisust ja suudab sellele sobivalt reageerida;</p> <p>3. Kasutab dialoogis erinevaid suhtlusstrateegiaid (nt veenmine, ähvardamine) sõltuvalt suhtluseesmärkidest,</p> <p>4. Valib intonatsiooni ja sõnu olenevalt kaassuhtlejast (laps, täiskasvanu) ja /või suhtlusolukorrast (kodu, võõras koht),</p> <p>5. Mõistab kaudseid ütlusi (nt . Ruumis on aken lahti. Otsene ütlus: Pane aken kinni! Kaudne ütlus: Mul on jahe),</p> <p>6. Jutustab olu- ja tegevuspiltide järgi, kirjeldab tuttavaid esemeid ja nähtusi, andes edasi põhisisu</p>

				pühapäeval); 7. Loeb peast kuni 4 realisi liisusalme ja luuletusi; 8. Mõistab teksti, mis pole otseselt seotud tema kogemustega		ning olulised detailid, 7. Tuletab mõttelüngaga tekstis iseseisvalt puuduva info; 8. Räägib sellest, mida hakkab tegema (plaanib välikõnes tuttavaid tegevusi); 9. Laiendab jutustades täiskasvanu suunamisel teksti (tuletab eelnevat ja järgnevat tegevust, sündmust); 10. Jutustamise ajal parandab ja täpsustab oma teksti
GRAMMATIKA	1. Kasutab tuttavas situatsioonis ja tegevuses grammatiliselt vormistamata 1-2 sõnalisi lauseid (nt Miku õue); 2. Kasutab üksikuid käände- ja pöörde vorme juhuslikult mõne sõna puhul (nt aisuse omastav, osastav, tegusõna 3.pööre), 3. Kasutab sõnu enamasti ühes, üksikuid sõnu juhuslikult 2-3 vormis;	1. Mõistab ning kasutab tuttavas tegevuses ja situatsioonis 3-5 sõnalisi lihtlauseid; 2. Kasutab kõnes õigesti enamikku käändevorme; 3. Kasutab kõnes õigesti tegusõna käskivat kõneviisi (nt Joonista!, Istu!); 4. Kasutab kõnes õigesti tegusõna kindla kõneviisi olevikuvorme (nt sõidab, laulavad), 5.	1. Kasutab kõnes eri tüüpi lihtlauseid, sh koondlauseid; 2. Kasutab kõnes lihtsamaid suhteid väljendavaid rindlauseid (sidesõnad ja , aga); 3. Kasutab kõnes õigesti tegusõna lihtmineviku vorme (nt sõitis, laulsid)	1. Kasutab kõnes lihtsamaid põimlauseid; 2. Kasutab kõnes nud- ja tud- kesksõnu (nt söödud-söönud), 3. Kasutab kõnes omadussõna võrdlusastmeid (suur-suurem-kõige suurem), 4. Kasutab tingivat kõneviisi (mängisin, mängiksin), ühildab sõnu arvu ja käändes, 5. Kasutab kõnes õigesti enamikku nimisõna käändevorme mitmuses (ilusatel	1. Kasutab kõnes õigesti saava ja rajava käände vorme (saab lauljaks, jookseb kivini); 2. Märkab grammatikavigu täiskasvanu kõnes (nt lugeb – loeb) ja osutab neile; 3. Kasutab kõnes enamasti õigesti umbisikulist tegumoodi (loetakse, pesti)	1. Kasutab kõnes kõiki käändevorme ainsuses ja mitmuses, sh harva esinevaid (nt olev kääne: arstina); 2. Kasutab kõnes käändevorme harva erinevates funktsioonides (nt kohakäänded ajasuhete väljendamiseks: hommikust õhtuni), 3. Kasutab kõnes õigesti osastava ja sisseütleva käände erinevaid lõpuvariante (nt palju linde, konni, autosid), 4. Kasutab

	4. Väljendab kõnes mõnda järgmistest suhetest: eitus (ei taha), kuuluvus (tädi lusikas), asukoht (emme siia), omadus (auto katki), subjekti-objekti suhe (issi anna pall)	Kasutab kõnes õigesti tegusõna ma- ja da-tgevusnime (nt hakkame mängima, ei taha mängida)		lilledel)		kõnes enamasti õigesti laadivahelduslikke sõnu (poeb-pugema; siga-sead), kasutab õigesti põimlauseid, mis väljendavad põhjust, tingimust, eesmärki
SÕNAVAR A	<p>1. Kasutab oma kogemustega seostuvaid konkreetse tähendusega sõnu (umbes 50) tuttavas situatsioonis;</p> <p>2. Kasutab nimi- ja tegusõnu (näu, anna, opa), ase- ja määrsõnu (siia, seal, nii);</p> <p>3. Mõistab sõnu (rohkem kui 50) ühes kindlas tähenduses tuttavas olukorras</p>	<p>1. Kasutab nimisõnu, mis väljendavad tajutavaid objekte, nähtusi,</p> <p>2. Kasutab tegusõnu, mis väljendavad tegevusi, millega ta ise on kokku puutunud, kasutab kõnes mõningaid üldnimetusi (nt lapsed, riided);</p> <p>3. Kasutab kõnes värvust, suurust jt hästi tajutavaid tunnuseid tähistavaid omadussõnu,</p> <p>4. Kasutab tagasõnu (all, peal, sees, ees, taga) ruumisuhete tähistamiseks,</p>	<p>1. Mõistab ja kasutab kõnes nii üld- kui ka liignimetusi (nt kuusk, kask-puud, tuvi, kajakas-linnud)</p> <p>2. Kasutab kõnes objektide osade/detailide nimetusi (käpad, saba, rool),</p> <p>3. Kasutab kõnes mõningaid liitsõnu (tuttmüts, kelgumägi) ja tuletisi (täpiline, laulja),</p>	<p>1. Kasutab kõnes mõningaid vastandsõnu (nt lühike-pikk, must-puhas),</p> <p>2. Kasutab kõnes mõningaid iseloomuomadusi ja hinnangut väljendavaid omadussõnu (nt arg, kaval, igav), kasutab kõnes aega väljendavaid nimisõnu HOMMIK, PÄEV, ÕHTU, ÕÕ,</p> <p>3. Moodustab vajaduse korral sõnu uudsete või võõraste objektide, nähtuste või tegevuste tähistamiseks (nt tikkudest majatikumaja, nuga õunte koorimiseks-õunanuga),</p>	<p>1. Kasutab õigesti aega väljendavaid määrsõnu EILE, TÄNA, HOMME,</p> <p>2. Kasutab kõnes mõningaid samatähenduslikke sõnu (nt jookseb, lippab, sibab),</p> <p>3. Mõistab samatüveliste sõnade tähenduste erinevusi (joonistaja, joonistus, jooneline),</p> <p>4. Kasutab õigesti sihilisi ja sihituid tegusõnu (nt veereb-veeretab; sõidab-sõidutab), nimetab ühe õpitud kategooria piires vähemalt 2 sõna (nt lilled: tulp, roos),</p>	<p>1. Selgitab kuulnud kujundlike väljendite (tuul ulub, kevad koputab aknale) tähendust oma sõnadega ja /või toob enda kogemusega seotud näiteid;</p> <p>2. Kasutab kõnes mõningaid abstraktse (s.o mittekogetava vastega) tähendusega sõnu (nt tundeid, vaimset tegevust tähistavaid sõnu MÖTLEN, ARVAN, JULGE, LAHKE),</p> <p>3. Kasutab kõnes inimesi ja inimese tegevust iseloomustavaid sõnu, liidab ja tuletab analoogia alusel tuttavas kontekstis keelenormi järgides sõnu;</p> <p>4. Kasutab õigesti aja- ja ruumisuhteid</p>

						väljendavaid sõnu (nt vahel, kohal, otsas, varem, hiljem, enne, pärast); 5.Mõistab abstraktseid üldnimetusi õpitud valdkondades (nt sõidukid, elusolendid, tähtpäevad, kehaosad),
HÄÄLDAMINE	1.Hääldab õigesti mõnda üksikut lühikest sõna; 2. Hääldab sõnades õigesti häälduslikult lihtsamaid häälikuid (a, e, i, o, u, p, m, t, l)	1.Kasutab oma kõnes tuttavaid 1-2 silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris; 2.Hääldab õigesti enamikku häälikuid (erandid võivad olla r, s, k, õ, ü),	1. Kasutab oma kõnes tuttavaid 2-3 silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris; 2. Hääldab sõnades õigesti lihtsamatest häälikutest koosnevaid konsonantühendeid (nt -nt, -lt, -mp jne).	1.Hääldab õigesti kõiki emakeele häälikuid; 2.Hääldab õigesti 3-4silbilisi tuttava tähendusega sõnu; 3. Hääldab õigesti kõiki häälikuühendeid 1-2silbilistes tuttava tähendusega sõnades, 4. Hääldab õigesti sageli kasutatavaid võõrsõnu (nt taburet, banaan, diivan).	1. Kordab järele ja hääldab ise õigesti kõiki emakeele häälikuid ja tuttava tähendusega sõnu	1.Kordab õigesti järele tähenduselt võõraid sõnu; 2.Hääldab õigesti võõrhäälikuid (f, š) tuttavates sõnades (nt Fanta, šokolaad),
KIRJALIK KÕNE Haarab nii lugemis- ja kirjutamisvalmiduse kujunemist kui ka lastekirjandusega	1. Vaatab koos täiskasvanuga pildiraamatuid, täiendab täiskasvanu juttu osutamise pildile või üksiku sõna ütlemisega pildi kohta; 2. Tunneb ära mingi heli tekijaja ja otsib selle üles.	1.Eristab kuulmise järgi tuttavaid häälikuliselt sarnaseid sõnu üksteisest (nt kass-tass, pall-sall), osutades pildile või objektile, õpib õiget pliiatsi- ja kehahoidu. 2. Pöörab raamatu lehti ükshaaval, hoidudes raamatu lehti	1. Tunneb täiskasvanu häälimise või rõhutatud hääldamise järgi kuulmise teel ära hääliku häälikute reas, 2. Tunneb ära ja nimetab üksikuid tähti, matkib lugemist ja kirjutamist, kritseldades kriidi või pliiatsiga,	1. Tunneb kuulates iseseisvalt ära häälikute reas ja sõnades (v.a häälikuühendites), 2. Kirjutab õigesti üksikuid sõnu trükitähtedega (nt oma nime), 3. Voolib, joonistab, kirjutab näpuga	1.On välja kujunenud ühekäelisus; 2. Häälib täiskasvanu abiga (järele korrates, abivahendeid kasutades), 1-2silbilisi sulghäälikuta ja häälikuühendita sõnu; 3. Määrab hääliku asukoha (alguses, lõpus, keskel) häälikuühendita sõnas; 4.Kordab täiskasvanu	1.Suudab eristada häälikuid ja määrata nende järjekorda, 2. Suudab eristada lühikesi ja pikki häälikuid, 3. Nimetab ja kirjutab enamikku tähti, 4. Suudab sõnu kokku lugeda, oskab loetud sõna tähenduse järgi kontrollida, 5. Eristab hääliku-

tutvumist.	3. Õpib pöörama raamatu lehti (täiskasvanu õpetab).	kortsutamast.		pehmele pinnale tähte, mustrit, erinevaid triipe, jooni	eeskujul eri vältes kahest sõnast koosnevaid ridu; 5. Loeb üksikuid sõnu kindlas situatsioonis (nt poe- ja tänavanimed, sildid); 6. Eristab tekstis lauset, õpib tundma ja eristama mõningaid tähti	ühendita sõnas kuulmise järgi teistest pikemat häälikut, jagab kuulnud lause sõnadeks, kasutades sõnade arvu märkimiseks abivahendeid; 6. Muudab täiskasvanu eeskujul sõna vältestruktuuri (nt koll-kool; tibu-tippu)
LASTEKIRJANDUS	1. Vaatab koos täiskasvanuga pildiraamatuid, täiendab täiskasvanu juttu osutamisega pildile, keerab lehte	1. Harjub kuulama esitatavat pala ja soovib sellest aru saada; 2. Vastab küsimustele vahetult tajutava kuuldu kohta; 3. Oskab jäljendada luuletuste ja salmikeste lugemisel kasvataja intonatsiooni; 4. Teeb kaasa mängulisi liigutusi, õpib kaasa lugema lihtsamaid lastelaule ja salmikesi; 5. Väljendab end kujundliku sõna, liigutuste, miimika, žestiga	1. Suudab kuulata ja vaadelda pilte kuni 7 minutit; 2. Suudab pähe õppida lühema luuletuse	1. Loeb peast liisusalme ja vähemalt kaht luuletust, kuulab ettelugemist, olles seejuures aktiivne (osutab piltidele, küsib, parandab); 2. Vastab kirjanduspala sisuga seoses olevatele küsimustele; 3. Jutustab ümber lühikesi jutukesi, jutustab illustratsioonide põhjal	1. Annab edasi kuulnud teksti (nt muinasjutu) sündmuste järgnevust, põhjusi ning tegelaste käitumist täiskasvanu suunavate küsimuste/korralduste abil; 2. Oskab märgata olulisi detaile tegelaste kujutamisel	1. Tunneb ära luuletuse ja muinasjutu kui kirjandusžanri, 2. Oskab avaldada oma suhtumist teose tegelastesse, osaleb lavastusmängudes; 3. Oskab lühikest juttu ümber jutustada, mõtleb jutule puuduva lõpu, alguse või pealkirja
VAATLEMINE JA UURIMINE	1. Mänguasjad (nukk, pall, auto, lipp, karumõmm); riietusesemed (kleit, püksid, sukad, kingad, palitu, müts); toidud	1. Mänguasjade jt esemete vaatlemine, eristamine ja nimetamine: suurväike, kõva-pehme; lähima ümbruse	1. Mänguasjade vaatlemine, nende nimetused, omadused: värvus, suurus, kuju. Maja –majaosad (seinad, katus, ukseid,	1. Majad – ühe- ja mitmekorruselised, erinev välimus, otstarve), suurus, oskab vaadelda, uurida ja võrrelda veoautot ja	1. Lasteasutuse ruumide erinev sisustus olenevalt otstarbest: rühmaruum, riietusruum, pesuruum, saal, köök – tervislik	1. Kool ja koolitarbed (vihikud ja raamatud, pliiatsid, ranits), teed ja liiklus erinevatel aastaegadel (lumekoristusmasinad

(supp, puder, piim); toidunõud (lusikas, tass, kauss); mööbel (laud, tool, voodi); loomad (kiisu, kutsu – koer, tibu-kana), inimeste ja loomade kehaosad; esemete omadused (suur, väike); täiskasvanute ja laste nimed	sõidukid (tramm, buss, troll, traktor, rong, sõidu- ja veoautod (veoauto osad), erinevate autode otstarve	aknad, korsten, trepp); Riietus erinevatel aastaegadel	autobussi (suurus, vorm, otstarve), käitumine autobussis; eriotstarbelised autod: kaubaauto, kiirabi, päästeamet, politsei; erinevad liiklusvahendid – nende nimetused, kirjeldused (iseloomulikud tunnused: lennuk, laev	toit, kabinet – tervishoiutöötaja; mööbliesemete nimetused; mänguasjade omadused: materjali- ja pinnaomadused (kumer, nõgus), riidematerjalid (puuvillane, villane, siid, linane); Riietumine vastavalt aastaajale, ilmale, kohale; linn ja maa-erinevad hooned, masinad	ja –vahendid; raamat ja raamatukogu; kosmos (maailmaruum) ja kosmoselaevad; kell – aeg, aja õige kasutus; kodumasinad (külmkapp, pesumasin, elektripliit, nõudepesumasin, mikser jne); tehnilised abivahendid majapidamises, olmeelektronika, arvutid
--	---	--	---	--	---

7.7 EESTI KEELE KUI TEINE KEEL- eeldatavad oskused

ÜLDTEEMA	ESIMENE POOLAASTA	TEINE POOLAASTA	JÄRGNRV PERIOOD KUNI KOOLIMINEKUNI
KUULAMINE	<ul style="list-style-type: none"> Tunneb huvi Eesti keele vastu Kuulab ja tajub Eesti keele kõla. Reageerib tegevustes kasutatavatele lihtsamatele korraldustele. Tunneb ära lihtsamad õpitud sõnad ja väljendid tuttavas kontekstis ning mõistab neid. 	<ul style="list-style-type: none"> Reageerib Eesti keeles antud korraldustele. Kuulab eestikeelset ettelugemist või jutustamist ja tunneb kuuldu pildil ära. Kuulab ning suudab meeles pidada täiskasvanu eestikeelset seletust. Mõistab esitatud küsimusi. Tunneb ära õpitud sõnad ja väljendid ning mõistab neid. Kuulab ja mõistab kõnet, mis on vahetult seotud suhtlussituatsiooniga. 	<ul style="list-style-type: none"> Mõistab etteloetud või jutustatud eakohase eestikeelse teksti põhisisu. Tunneb ära uued õpitud sõnad, mõisted ja väljendid ning mõistab neid. Saab aru baassõnavara ulatuses.
KÕNELEMIN	<ul style="list-style-type: none"> Tunneb lihtsamaid viisakusväljendeid. Näitab üles huvi esemete ja tegevuste eestikeelsete nimetuste vastu. 	<ul style="list-style-type: none"> Kasutab elementaarseid viisakusväljendeid erinevates suhtlussituatsioonides. Oskab koostada lihtsamaid fraase ja lauseid. 	<ul style="list-style-type: none"> Räägib õpitud sõnavara piires endast ja oma perest ning vestleb endale olulistel teemadel.

	<ul style="list-style-type: none"> Kordab järele õpitud sõnu ning vajaduse korral loob kontakti täiskasvanute ja teiste lastega. 	<ul style="list-style-type: none"> Oskab vastata küsimustele õpitud sõnavara piires. 	<ul style="list-style-type: none"> Teab peast mõnda eestikeelset luuletust ja laulu. Vastab küsimustele ja oskab ise esitada lihtsamaid küsimusi. Osaleb aktiivselt õpitegevuses. Valdab aktiivselt baassõnavara rutiinsete tegevuste ja läbivõetud teemade ulatuses. Suhtleb igapäevaselt eakaaslaste ja täiskasvanutega eesti keeles ning osaleb aktiivselt mitmesugustes tegevustes ja mängudes.
HÄÄLDAMINE	<ul style="list-style-type: none"> Hääldab järele kuulnud sõnu. 	<ul style="list-style-type: none"> Hääldab õpitud sõnu õigesti. 	<ul style="list-style-type: none"> Hääldab uusi õpitud sõnu õigesti.
EESTI KULTUURIGA TUTVUMINE	<ul style="list-style-type: none"> Tunneb huvi Eesti rahvussümbolite vastu. Teab ja oskab nimetada, mis riigis ta elab. Tunneb huvi Eestis tähistatavate rahvakalendri tähtpäevade vastu. 	<ul style="list-style-type: none"> Oskab Eesti rahvussümbolitest nimetada ning kirjeldada Eesti lippu, rahvuslille ja rahvuslindu. Oskab nimetada mõnd Eestis tähistatavat riiklikku ja rahvuslikku püha. 	<ul style="list-style-type: none"> Vaata valdkond “Keel ja kõne” ning “Mina ja keskkond” eeldatavaid tulemusi järgnevas tabelis.

Eesti keele kui teise keele õppes hinnatakse eelkõige protsesse: lapse osalemist, aktiivsust ja kaasahaaratust ning lapse enda varasemate tulemustega võrreldes.

Valdkonna EESTI KEELE KUI TEISE KEELE ÕPE	Valdkonna MINA JA KESKKOND	Valdkonna MINA JA KESKKOND
Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6–7a l.	Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6–7a laps:	Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6–7a laps:
<ul style="list-style-type: none"> mõistab lihtsamat argiteemalist eestikeelset kõnet; tunneb ära ja mõistab õpitud sõnu ja väljendeid ning kasutab neid oma kõnes; saab aru korraldusest ja toimib vastavalt; saab aru lihtsast küsimusest ning vastab sellele õpitud sõnavara piires; kasutab kõnes sobivaid 	<ul style="list-style-type: none"> tutvustab ja kirjeldab iseennast, enda omadusi, huvisid jms; kirjeldab oma kodu, perekonda ja peretraditsioone; nimetab ja kirjeldab erinevaid ameteid; nimetab Eesti riiklikku sümbolikat ja rahvatraditsioone; mõistab, et inimesed on erinevad ning neil on erinevad vajadused; 	<ul style="list-style-type: none"> tuleb toime nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega suhtlemisel; arvestab kaassuhtleja ja suhtlemise paigaga; saab aru kuuldu sisust ja suudab sellele sobivalt reageerida; suudab oma mõtteid suulises kõnes edasi anda;

<p>viisakusväljendeid;</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab peast eestikeelseid luuletusi ja laule; • oskab nimetada mõningaid Eesti kohanimi, tuntud inimesi. 	<ul style="list-style-type: none"> • oskab eristada igapäevaelus tervisele kasulikku ja kahjulikku; • julgeb keelduda (ühis)tegevus(t)est, kui osalemine on ennast ja teisi kahjustav või ohtlik; • kirjeldab, kuidas ümbritsev keskkond ja inimeste käitumine võib mõjutada tervist; • järgib isikliku hügieeni nõudeid sh hammaste hoidmist ja hooldamist; • suhtub ümbritsevasse keskkonda hoolivalts ning käitub seda säästvalt; • kirjeldab kodukoha loodust, tuntumaid taimi, seeni, loomi; • kirjeldab loodust ja inimeste tegevusi erinevates ajatsüklites: ööpäev, nädal, aastaring; • selgitab valguse, temperatuuri, vee, mulla ning õhu tähtsust taimedele, loomadele ja inimestele; • Selgitab ilmastikunähtuste sõltuvust aastaegadest, öö ja päeva vaheldumisest; • mõistab ja märkab enda ja teiste tegevuse mõju ja tagajärgi keskkonnale; • kirjeldab võimalikke ohte kodus, veekogul, liikluses jm; • teab kuidas jalakäijana ohutult liigelda ning jalgrattaga lasteaia õuealal sõita. 	<ul style="list-style-type: none"> • jutustab pildi, kuuldu teksti või oma kogemuse alusel, annab edasi põhisisu ja olulised detailid, vahendab ka oma tundeid, emotsioone; • kasutab kõnes aktiivselt liitlauseid; • kasutab kõnes kõiki käände- ja pöörde vorme ainsuses ja mitmuses; • valdab suhtlemiseks piisavat sõnavara ja suudab vajadusel ise sõnu moodustada; • hääldab oma kõnes ja etteõeldud sõnade kordamisel õigesti kõiki emakeele häälikuid; • tunneb tähti ja veerib kokku 1–2 silbilisi sõnu, tunneb kirjpildis ära mõned sõnad; • kirjutab joonistähedega 1–2 silbilisi sõnu õigesti järjestatud ühekordsete tähtedega; • teab peast emakeelseid luuletusi ja laule.
---	--	---

7.8 MATEMAATIKA- eeldatavad oskused

	1-2 aastased	2-3 aastased	3-4 aastased	4-5 aastased	5-6 aastased	6-7 aastased
HULGAD,	Kasutab mängus erinevaid kujundeid (klots, pall jne)	Rühmitab esemeid ühe tunnuse järgi (värvus, kuju, suurus)	Otsustab, kas nimetatud ese kuulub (ei kuulu) moodustatud hulka. Oskab moodustada paare. Paaride moodustamisega saab teada, et esemeid on võrreldavates hulkades sama palju/võrdselt. Leiab esemetel sarnaseid omadusi.	Moodustab ühise tunnusega esemete hulga. Oskab loendada hulki. Rühmitab esemeid ja olendeid 2 erineva tunnuse alusel (rühma lapsed on poisid ja tüdrukud). Võrdleb esemete hulki paaridesse seades ja otsustab, mida on rohkem kui/vähem kui.	Suudab määrata eseme kuulumist või mittekuulumist hulka. Rühmitab esemeid kokkulepitud tunnuse järgi (värvus, suurus, kuju, pikkus, laius, paksus, kõrgus, otstarve jne)	Määrab esemete hulga ühiseid tunnuseid ja jaotab esemeid kahe erineva tunnuse järgi. Võrdleb hulki kasutades mõisteid <i>rohkem, vähem, võrdselt</i> Moodustab hulki kasvavas ja kahanevas järjekorras. Rühmitab esemeid asendi ning nähtusi ja tegevusi ajatunnuse järgi.
LOENDAMINE JA ARVUD		Teab mõisteid <i>üks</i> ja <i>palju</i> . Loendab esemeid 1-3, (mitu on?)	Loendab 5 piires. Tunneb arvude rida 5-ni.	Tutvub arvudega 10ni. Määrab esemete arvu loendamise teel. Võrdleb esemeid sõnade <i>rohkem, vähem, nii sama palju</i> abil. Rühmitab esemeid 1 tunnuse järgi	Määrab esemete arvu loendamise teel. Loendab 12 piires, teab arvude rida 12-ni. Tunneb mõisteid <i>viimane, eelviimane</i> . Nimetab antud arvule eelnevat/järgnevat arvu. Võrdleb arve <i>suurem kui, väiksem kui</i> .	Teeb 12 piires loendamise teel kindlaks esemete arvu , teab arvude rida 1-12 järjestust ja tunneb numbrimärke , oskab neid kirjutada. Määrab eseme asukoha järjestatud reas järgarvude abil. Vastab küsimusele

				(värvus, suurus, kõrgus, pikkus, laius, kuju)	Võrdleb esemeid sõnade <i>rohkem, vähem, niisama palju</i> abil	<i>mitmes?</i>
ARVUTAMINE					Paneb kokku kahe hulga esemed ja liidab 5 piires . Võtab ühest hulgast esemed ära ja lahutab 5 piires .	Liidab ja lahutab 12 piires ning tunneb märke +, -, =. Koostab kahe esemete hulga järgi matemaatilisi jutukesi
SUURUSED JA MÕÕTMINE	Tutvub mõistetega <i>suur ja väike</i>	Näeb ja leiab esemetes erinevusi (suur ja väike). Tunneb mõisteid <i>suur ja väike</i> . Eristab esemeid vastavalt näidisele (samasugune, teistsugune)	Kasutab mõisteid <i>suur</i> ja <i>väike</i> esemete kirjeldamisel. Tunneb mõisteid <i>pikk – lühike, lai – kitsas</i> . Võrdleb 2 eset suuruse, pikkuse, laiuse järgi. (suurem – väiksem, pikem – lühem, laiem – kitsam)	Järjestab 3 eset suuruse, pikkuse, kõrguse järgi.	Järjestab 3 eset suuruse järgi (suurus, pikkus, kõrgus, laius, paksus). Mõõdab pikkust, laiust, kõrgust kokkulepitud mõõtvahendiga. Oskab seada esemed suuruse järgi kasvavasse või kahanevasse järjestusse. Leiab vaadeldavast objektist silma järgi suurema, väiksema, sama suure ning kontrollib objekte kõrvutades.	Järjestab kuni 5 eset suuruse järgi (suurus, pikkus, kõrgus jm) Mõõdab pikkust, raskust, vedelikku kokkulepitud mõõtvahendiga (samm, pulk, nõör jm) Eristab enamkasutatavaid raha- ning mõõtühikuid (euro, sent, meeter, liiter, kilogramm) ja teab kuidas ning kus neid ühikuid kasutatakse.
GEOMEETRI- LISED	Kasutab mängus erinevaid kujundeid (klots, pall jne)	Kompimise, veeretamisega eristab ümmargusi ja kandilisi		Tunneb ning rühmitab sarnaseid geomeetrilisi kujundeid (ring ,	Koostab mustreid, laob pilte kujunditest. Tunneb geomeetrilisi	Ehitab klotsidest keerukama ehitise (maja, lennuk, laev, robot jm)

KIJUNDID	<p>Asetab õõnesvorme õksteise sisse.</p> <p>Laob 3st klotsist torni.</p>	<p>kujundeid.</p> <p>Tunneb mõisteid <i>ring, nelinurk</i>.</p> <p>Teab ja kasutab lihtsamaid konstrueerimisvõtteid.</p>		<p>ruut, kolmnurk.)</p> <p>Moodustab geomeetristest kujunditest kujundeid/pilte ja mustreid.</p> <p>Suudab ehitada lihtsama ehitise.</p>	<p>kujundeid ring, kolmnurk, ruut, ristkülik.</p> <p>Rühmitab kujundeid vormi, suuruse, värvuse jm järgi.</p> <p>Näeb ja oskab kirjeldada ruudu ning ristküliku sarnasusi ja erinevusi (külgede arv, pikkus), leiab sarnaseid kujundeid ümbritsevast keskkonnast.</p> <p>Tunneb ja nimetab <i>ker</i>a ja <i>kuupi</i>.</p>	<p>Leiab erinevate kujundite hulgast <i>ringi, ruudu, ristküliku, kolmnurga</i> ja <i>ker</i>a, <i>kuubi, püramiidi</i> ning kirjeldab neid.</p> <p>Leiab, rühmitab ja võrdleb tasapinnalisi ja ruumilisi kujundeid (ruut, ring, kolmnurk, ristkülik, kera, <i>kuup, püramiid</i>).</p> <p>Jaotab kujundi osadeks ja moodustab osadest kujundi.</p>
ORIENTEERUMINE AJAS		<p>Eristab õõd ja päeva, suve ja talve.</p>	<p>Teab mõisteid <i>kiiresti, aeglaselt</i>.</p> <p>Teab mõisteid <i>õõ, päev</i>.</p> <p>Leiab aastaegadele iseloomulikke tunnuseid (vestluses, piltidel)</p>	<p>Kasutab mõisteid <i>varem, hiljem, noorem, vanem</i>.</p> <p>Teab õõpäev osi: <i>hommik-päev-õõhtu-õõ</i>.</p> <p>Nimetab aastaagu ja kirjeldab sellele vastavaid tegevusi.</p> <p>Teab mis aastaajal on tema sünnipäev.</p>	<p>Kasutab mõisteid <i>kiiresti, aeglaselt, varsti, hiljem, kohe</i></p> <p>Teab ajaühikuid <i>õõpäev, nädal, kuu, aasta</i>.</p> <p>Teab oma sünnikuud.</p> <p>Teab nädalapäevade järjestikuseid nimesid, kirjeldab tegevusi erinevatel nädalapäevadel.</p> <p>Kirjeldab sündmusi <i>eile - täna- homme</i>. Oskab neid kasutada.</p> <p>Mõõdab aega täistundides (kella kasutamine).</p>	<p>Kasutab kõnes õigesti sõnu <i>enne, praegu, hiljem, varem, noorem, vanem</i>.</p> <p>Nimetab <i>nädalapäevi, kuid, aastaagu</i>, teab oma sünnikuud ja -päeva.</p> <p>Teab <i>ajaühikuid sekund, minut, tund, õõpäev, nädal, kuu, aasta</i>.</p> <p>Määrab ja oskab kellaega õelda täistundides ja pooltundides.</p>

ORIENTEERU- MINE RUUMIS	Tutvub mõistetega <i>ees</i> ja <i>taga</i> . Reageerib juhendamisele (palun mine laua juurde, palun mine ukse juurde jne.)	Orienteerub oma kehal , näitab mis asub ülal-all, ees- taga	Oskab eset panna objekti ette, taha, peale, alla, kõrvale. Määrab teiste laste ja esemete asukoha enda suhtes ülal-all, ees-tagga (minu ees, minu taga)	Määrab enda asukoha teiste laste ja asjade suhtes (ees-tagga, all-peal, kõrval) Oskab näidata suunda ette – taha, üles – alla – kõrvale.	Määrab eseme asukoha teise eseme suhtes (all- peal, kohal-keskel, vasakul-paremal) Määrab eseme asukoha enese suhtes (ees-tagga, üleval-all, keskel-äärel) Orienteerub ruumis ja õues juhendite järgi. Jaotab ruumi kaheks tsooniks ees – taga, paremal- vasakul.	Kirjeldab enda asukohta ümbritsevate esemete suhtes, orienteerub ruumis, õues, paberil. Moodustab ruudulisel paberil kujundeid, figure.
----------------------------	---	--	---	---	--	--

7.9 KUNST- eeldatavad oskused

	1 – 2 AASTASED	2 –3 AASTASED	3 – 4 AASTASE D	4 – 5 AASTASED	5 – 6 AASTASED	6 – 7 AASTASED
KUJUTAMINE JA VÄLJENDAMINE mõtete, tunnete edasiandmine nähtaval kujul;	Tunneb rõõmu kunstitegevuses osalemisest; Pakub huvi juhuslike vormide nimetamine.	Tunneb rõõmu kunstitegevuses osalemisest; Leiab kritselduste hulgast nime (tuse) andmist või loo jutustamist väärivaid kujundeid; Leiab ümbritsevas juhendamise toel sinise, kollase, punase ja roheline värvi;	Püüab kujutada iseseisvalt lihtsaid esemeid; Kujutab tuttavatest joontest ja vormidest koosnevaid lihtsaid esemeid, edasi anda nende põhiosa;. Püüab kujutada	Kujutab naturist inspireeritud asju, objekte jne isikupäraste sümbolitega, mis olemuselt täienevad ja muutuvad keeru- kamaks; Jutustab oma piltides nii tuttavatest	Kujuneb oskus edasi anda kujutatavate objektide eripära; Tunneb erinevaid värvitoone ja nende pastelseid varjundeid (sinepikollane, sambla -roheline, peedipunane); Inimeste, loomade	Kasutab loovalt geomeetrilisi kujundeid ja nende kombinatsioone keerukamate objektide ülesehitamiseks; Püsib töös valitud teemas seda isikupäraselt tõlgendades; Jutustab temaatilistes töodes tegelaste tegevusest, omavahelistest suhetest ning tegevusajast ja –kohast; Rõhutab kõige tähtsamat

		Laps õpib tuttavate esemete juures sarnasust leidma.	elementaarset süžeed, paigutades esemeid erinevalt, oma soovi kohaselt.	asjadest ja kogetud sündmustest kui ka oma fantaasiatest; .Kasutab emotsioonide, nähtuste, esemete jne kujutamiseks värvitoone oma seostest ja tunnetest lähtuvalt; Valib mõtte teostamiseks sobivaimana tunduvad vahendid; Võrdleb heledamaid ja tumedamaid värvitoone ning tunneb sinist, kollast, punast, rohelist, valget, musta, pruuni ja roosat.	kujutamine erinevates tegevustes; Loodus-objektide kujutamine naturist ja kujutluste põhjal	oma töös värvi, suuruse või asukoha valikuga; Tunneb ümbritsevas erinevais värve ja nimetab erinevaid värvitoone (hallikas, taevasinine jn
KUJUNDAMINE objektile esteetilise lisaväärtuse andmine;	Laob etteantud kujundeid aluspinnale, mängib nendega, tunneb värvilistest kujunditest rõõmu, tõstab – paigutab neid aluspinnal ringi.	Kaunistab (täppidega , joontega) ruumilisi ja tasapinnalisi esemeid (nt lillepotti, paberit, taskurätti, papptaldrikut, palli, sokke, plastiliinist plaati, kive jne).	Laob valmis-kujundeid ribale ritta; tihedalt üksteise kõrvale; väikeste vahemaadega; Laob vabalt, oma soovi kohaselt-	Koostab elementidest lihtsa kordumisskeemiga mustririba eseme äärisega kaunistamiseks (tass, taskurätt jne);	Märkab mustri rütmi ja püüab seda jätkata; Kujundab kaunistusmotiivi või mustri; Valib kaunistusmotiivi ja kannab juhendamisel šablooni	Koostab ise või valib tööst lähtuvalt sobivad motiivid või vahendid eseme kaunistamiseks; Loob esemeid erinevaid tehnikaid ja materjale kasutades ning räägib nende otstarbest Kujundab kaunistusmotiivi

			kujundab oma töö.	Valib kaunistusmotiivi ja kannab juhendamisel šablooni või templi abil selle omavalitud kohale esemel. (kruusil, taldrikul, pluusil jne).; Rebib ribasid ja väikseid	või templi abil selle omavalitud kohale; Kujundab õpetajaga koos tähtpäevakaardi sündmuse meeleoluga sobivate motiividega	või mustri, arvestades kaunistatavat eset; Selgitab omavalmistatud (voolitud, volditud, meisterdatud) esemete otstarvet ja nimetab kohta, kuhu see sobib; Aitab kujundada tähtpäevadega seotud peolauda ja ruumi. Laps keskendub alustatud tegevusele ja loob oma kunstitöö; Kujutab inimesi neile iseloomulike tunnuste kaudu;
KUNSTITE OSTE VAATLEMINE vestlused kunstiteostest, kunstrist	Vaatleb pilte, raamatu-illustratsioone ning vastab küsimustele.	Vaatab pilte, näidistöid, raamatuillustratsioone . Näitab teistele oma töid kui kunstiteost ja räägib sellest	Vaatab omal algatusel pilte, näidistöid, raamatuillustratsioone; Näitab teistele omatöid kui kunstiteost ja analüüsib enda tööd.	Vaatab omal algatusel raamatuillustratsiooni ja kunstitöid. Suhtub heasoovlikult kaaslaste töödessa kujutanud . Jutustab küsimuste toel, mida ta on oma töödes kujutanud.	Vaatab omal algatusel raamatuillustratsioone ja kunstitöid. ning esitab nende kohta küsimusi; Kirjeldab kunstiteoseid, nende värve ja meeleolu; Jutustab küsimuste toel, mida ta on oma töödes kujutanud, ning nimetab, mis materjale ta on oma töös kasutanud .	Märkab teoseid või ümbruses leiduvaid objekte vaadeldes ning kirjeldades detaile ja tajub meeleolu; Kasutab raamatuillustratsioone, fotosid (sh. skulptuure) oma töö lähtealusena, luues oma vaba ja isikupärase variandi; Fantaseerib ja jutustab teose juurde ka loo: mis juhtus enne, mis juhtub pärast.
VOOLIMINE Tehnilised oskused	On tutvunud voolimismaterjalidega Kasutab voolimisalust;	Tunneb huvi voolimise vastu; On teadlik lihtsamatest tehnikatest; voolimismaterjalide	Õpetajat jäljendades muljub ja näpistab, rullib ja veeretab voolimismaterj	Õõnestab ümarvorme süvendit põidlagaga vajutades; Kasutab	Voolib munakujulist vormi; Voolib natuuri ja fantaasia järgi; Voolib süzeelisi	Kasutab materjale ja tööriistu ohutult ning sihipäraselt; Väljendab voolides meeleolusid ja fantaasiat;

	<p>Õpetajat jäljendades muljub ,rullib , näpistab ja veeretab voolimismaterjali;</p> <p>Vajutab pehmesse voolimismaterjali sõrmejälgi.</p>	<p>veeretamisest, rullimisest, vajutamisest, näpistamisest;</p> <p>Õpetajat jäljendades teeb sõrme või pulgaga pehmesse voolimismaterjali jäljendeid.</p>	<p>ale; veeretab ja rullib peopesade vahel lihtsamaid esemeid;</p> <p>On tutvunud erinevate voolimismaterjalidega;</p> <p>Õõnestab ümarvormi süvendit</p>	<p>voolimispulka.</p> <p>Ümar –kui ka piklikke vorme töödeldes loob soovitud esemeid;</p> <p>Muudab voolimismaterjalide kuju neid pigistades ja venitades.</p>	<p>kompositsioone.</p> <p>Kaunistab ja ilmestab voolinguid;</p> <p>Muudab voolimismassi kuju sellega vabalt mängides;</p> <p>Ühendab voolitud detaile omavahel küljest venitada välja väiksemaid osi.</p>	<p>Õpetajaga koos valmistab uusi voolimissegusid (soola jahu tainast.);</p> <p>Kasutab iseseisvalt tuttavaid voolimismaterjale, arvestades nende eripära;</p> <p>Niisutab voolingute ühenduskohti.</p>
<p>JOONISTAMINE (tehnilised oskused)</p>	<p>Kritseldab jämedate joonistusmaterjalidega ;</p> <p>Naudib, jälgib huviga millise joone joonistusvahend jättis.</p>	<p>Tunneb huvi kritseldamise vastu, teeb seda palju;</p> <p>Tekitab iseseisvalt jämedate joonistusmaterjalidega (rasvakriitide, pehmete pliiatsitega) erinevaid jälgi (täppe ning vertikaalseid horisontaalseid, sirgeid, lainelisi, katkendlikke ja spiraalseid jooni);</p> <p>Annab kritseldustele nimetusi;</p>	<p>Jooni ja kujundeid ühendades joonistab sümbolitega ,mis täienevad ja muutuvad keerukamaks;</p> <p>Harjub tööd joonistamise ajal kinni hoidma;</p> <p>Soov väljendada ümbritseva (teeb seda omal moel);</p> <p>Püsib paberi piires</p>	<p>Joonistab ümarvormi;</p> <p>Jooni ja kujundeid ühendades joonistab sümbolitega, mis täiendavad ja muutuvad keerukamaks;</p> <p>Joonistab ja värvib pindu värvi- ja viltpliiatsitega, söega;</p> <p>Kasutab joonistusvahendeid liigse surveta;</p>	<p>Hakkab joonistama tegevust (.Enamasti tegelased seisavad);</p> <p>Joonistab ning värvib pindu värvi-ja viltpliiatsitega, kriitide ja söega, muutes joonte tihedust ;</p> <p>Kasutab joonistusvahendeid liigse surveta;</p> <p>Katsetab värvide segamist, milleks sobivad põhivärvid: punane, kollane ja sinine;</p> <p>Kasutab töö tegemisel</p>	<p>Kasutab õpitud joonistamisvahendeid ja -võtteid;</p> <p>Sobitab pindu kattes heledaid ja tumedaid, peeni ja jämedaid jooni;</p> <p>Tunneb huvi joonistusvahendite kasutamise erinevate võimalustega;</p> <p>Joonistab natuuri järgi;</p> <p>Joonistab süzeepilte;</p> <p>Kasutab soovi korral koos erinevaid joonistusvahendeid nende olemusest lähtuvalt;</p> <p>Värvib oma joonistatud või värviraamatu kujundeid, varieerides käe liikumise suunda;</p> <p>Sobitab pindu kattes</p>

		Tahab rääkida mida oma töös kujutab ;			ära kogu paberi pinna.	heledaid ja tumedaid, peeni ja jämedaid jooni.
MAALIMINE (tehnilised oskused)	Tutvub erinevate maalimisvahenditega (käsi, pintsel linnusulg paberriba, jne) Tunneb tegevusest rõõmu, naudingut	Tunneb huvi maalimise vastu ; On tutvunud maalimisvahenditega (näpuvärvid, guaššvärvid, jämedad pintsliid ja erineva suurusega paberid); Tutvub maalimise abi-vahenditega (veetops, salvrätt); Maalib paberilehe piires; On tutvunud lihtsamate tehnikatega; Teab põhivärve (punane, kollane, sinine, roheline);	Pintsli loputamine ja salvräti kasutamine meeldetuletusel Oskab kasutada abivahendeid: käsi, jalg ja erinevad materjalid Maalib erinevate värvidega (näpuvärv, guašš, vesivärv jt. Tõmbab pintsliiga erineva suurusega jooni ,triipe, täppe ning katab pindu Oskab värvidega edastada meeolelu. (vesivärvide sulamine) Tõmbab vertikaal – ja	Pintsliit hoides oskab reguleerida käe survet; On selge pintsli loputamine ja pintsliilapi (salvräti) kasutamine; Võtab pintsliile vajaduse korral lisaks värvi ja katab pindu; Kasutab kogu paberipinda. Ei kata maalides juba küllaldaselt kaetud pinda korduvalt; Püüab edastada tegelaste isikupära värvi ja vormi abil; Tunneb huvi ja rõõmu maalimise tööprotsessist	Kasutab värvikombinatsioone oma maitse järgi; Kujuneb oskus edasi anda kujutatavate objektide eripära läbi värvide; Oskab segada põhivärvidest teisi värve; Tunneb erinevaid värvitoone ja nende pastelseid varjundeid (sinepikollane, sambla -roheline, peedipunane;. Teeb objektidele väiksemaid detaile pintsli vajutuste -ja tõmmetega Kõikvõimalike tehnikate loov kasutamine.	Kujutab inimesi neile iseloomulike tunnuste kaudu; Kasutab kunstimaterjale ohutult ning sihipäraselt; Väldib värvide määrdumist; Segab värve uute toonide saamiseks .(värvide helestamine ja tumestamine); Kasutab töös pintsliit erinevalt (pintsli otsa ja küljega); Kasutab mitut eri suurusega pintsliit oma fantaasiate kujutamisel; Maalinguid värvides varieerub käe liikumise suund; Kõikvõimalike tehnikate loov kasutamine.

			horisontaaljooni pintslivarre liikumise suunas			
KLEEPETÖÖ JA MEISTERDA MINE	Laob flanelltahtlile, alusele kujundeid, detaile ja valmis vorme. Puistab liimisele pinnale erinevaid puistematerjale (liiv, lõng, terad jne);	Kortsutab pehmet paberit; Katab aluspinna liimiga, puistab sellele erinevat puiste- materjali; Eristab põhivärvusi; Laob ja liimib ettelõigatud kujundeid aluspaperile; Tutvub looduslike materjalidega ja nende omadustega.	Õpib kasutama kääre, neid õigesti käes hoidma ja nendega lõikama; Laob kujundeid ja kleebib need sõltuvalt töö olemusest; Tutvub rebimis- tehnikaga (harjutab võtteid); Kortsutab iseseisvalt pehmet paberit ning rebib paberist tükke; Osaleb ühistööde tegemisel	Kasutab kääre sihipäraselt ja ohutult; Rebib ja lõikab paberist ribasid ja kujundeid ning kleebib need sõltuvalt töö olemusest; Õpib kasutama töodes vahelduvat värvirütmi; Koostab looduslikust materjalist pilti. Õpib kasutama meisterdustes jäähmaterjale; Lükib paelale, traadile vms auguga esemeid;	Koostab rahvuslikke mustreid; Ühistööde tegemisel oskab näha tervikut; Rebib ja lõikab paberist ribasid ja kujundeid ning kleebib need sõltuvalt tööolemusest; Voldib keerukamaid esemeid õpetaja ettenäitamisel; Rebib ja teisendab ristküliku, ruudu ovaaliks- ringiks; Valib meelepärased meisterdusvahendid ning neid omavahel ühendades või materjale kombineerides loob oma töö; Kasutab kääre sihipäraselt ja ohutult	Kujundab või täiendab oma tööd, kleepides sellele erinevast materjalist osasid, tükke; Kasutab materjale ja tööriistu ohutult ning sihipäraselt; Väljendab meisterdades meeleolusid ja fantaasiaid; Loob esemeid erinevaid tehnikaid ja materjale kasutades ning räägib nende otstarbest; Valib erimaterjalide liitmiseks ühendusviiside hulgast oma mõtte teostamiseks sobivamad või leiab oma võtted; Valmistab lihtsa mänguasja täiskasvanu tegevust matkides.

7.10 MUUSIKA- eeldatavad oskused

	1-2 AASTASED	2-3 AASTASED	3-4 AASTASED	4-5 AASTASED	5-6 AASTASED	6-7 AASTASED
LAULMINE	Kuulab ja jälgib õpetaja laulu.	Matkib täis-kasvanu häält ja intonatsiooni. Püüab õpetajaga kaasa laulda üksi-kuid silpe ja sõnu	Huvitub laululisest tegevusest; Püüab õpetajaga kaasa laulda (üksikuid silpe, sõnu,) laululõike Osaleb laulude esitamises. Laulab nii üksi kui ka koos rühmaga.	Laulab rühmaga samas tempos. Laulab peast mõnda lihtsamat rahva-ja laste-laulu.	Laulab välja-hingamisel loomuliku häälega. Esitab rühmaga laule samas tempos. Laulab peast teistega koos mõningaid rahva- ja lastelaule.	Laulab ilmekalt loomuliku häälega ja vaba hingamisega; Laulab eakohaseid rahva- ja lastelaule nii rühmas/ansambelis kui ka üksi; Lähtudes laulu ja teksti karakterist laulab vaba hingamisega ja loomuliku häälega. Laulab ilmekalt voolava ja pehme häälega eakohaseid rahva- ja lastelaule.
MUUSIKALIS-RÜTMILINE LIIKUMINE	Marsib rivotult, reageerib muusika algusele ja lõpule. Sooritab koos õpetajaga lihtsaid liikumisi (hüpleb, plaksutab käsi, lehvitab)	Sooritab koos õpetajaga lihtsaid liikumisi vastavalt laulu tekstile (koosjalu hüplemine, käte peitmine selja taha, sõrme vibutus, kükk Sooritab lihtsa-maid matkivaid liigutusi (jänku hüpped, karukõnd)	Sooritab tantsuliigutusi üheaegselt teistega. Osaleb laulumängudes. Sooritab koos õpetajaga liikumisi (kõnd päkkadel, jooks, keerutus paarilisega)	Väljendab muusika meele-olu liikumise kaudu (loova liikumisega) Tantsimisel kasutab eakohaseid tantsu elemente (põlvetõstejooks-ja kõnd, liikumine hanereas ja ringis) Osaleb laulumängudes	Muudab liikumist sõnalise märguande ja muusika muutuse tajumise järgi. <u>Hüppab</u> kergelt ja rütmikalt. Esitab õpetaja esitatud tantse, kasutades õpitud tantsuelemente.	Liigub vastavalt muusika meeleolule; väljendab ennast loovalt muusikalis-rütmilise liikumise kaudu. Liigub ja tantsib sünkroonis teistega, kasutades näiteks hüpaksammu ja galoppi. Reageerib muusika tempo muutustele rütmiliselt täpselt. Tutvub eesti rahvatantsu ja rahvamängudega. Väljendab ennast loovalt liikumise

						kaudu, toetudes õpitud muusikalistele väljendusvahenditele (tempo, register, muusika meeleolu Sooritab tantsuliigutusi õige kehahoiuga.
MUUSIKA KUULAMINE	Tunneb rõõmu kuulatavast laulust või muusikapalast.	Kuulab õpetaja poolt esitatud muusikapala või laulu vaikselt lõpuni.	Reageerib emotsionaalselt muusika iseloomule (plaksutab, kõigutab keha)	Kuulab vaikselt laulu või muusika-pala. Tunneb kuulmise järgi ära õpitud laule. Kuulab helisid looduses.	Kuulab muusikat vaikselt ja tähelepanelikult. Väljendab oma suhtumist kuulnud palasse. Mõtleb kuulnud muusikale liikumist välja.	Suudab laulu või muusikapala tähelepanelikult kuulata ning kuulatud muusikat iseloomustada; Eristab kuulmise järgi laulu ja pillimängu; eristab tämbri ja kõla järgi õpitud pille; Eristab vokaal- ja instrumentaal muusika lihtsamaid žanre (hällilaul, rahvalaul, marss, tantsuviis) Väljendab loovalt muusika kuulamisest saadud elamusi. Kasutab eakohast sõnavara kuulatud muusika iseloomustamiseks. Näitab tegevuses üles loomingulist initsiatiivi.
PILLIMÄNG	Mängib õpetaja ettenäitamisel kuulnud muusikale kehapillil (plaksutab, patsutab kaasa	Mängib õpetaja ettenäitamisel kaasa kuulnud muusikapalale kehapillil, kõrinaga, marakaga.	Mängib muusikat kuulates, liikudes ja lauldes kaasa pulssi või rütmi kehapillil, kõlapulkadel, marakal.	Mängib rütmipille; kõlapulgad, marakad, kastanjetid, kuljused-muusikapala või laulu saateks. Eristab neid pille	Mängib lauludele ja rütmilistele liikumis-tele saateks (lisandub triangel) Markeerib	Mängib eakohastel rütmi- ja meloodiapillidel õpitud lauludele ja instrumentaalpaladele lihtsaid kaasmänge; Mängib lastepillidel ja oskab mängida ka

	rütmi)			tämbri järgi.	meetrumi rõhulist osa. Mängib ansambelis.	pilliansambelis; eristab tämbri ja kõla järgi pille. Mängib rütmipillide orkestris. Tutvub meloodiapillidega: kellamäng. Oskab mängida eakohastel rütmi-ja meloodiapillidel (metallofon) kaasa mänga õpitud lauludele ja instrumentaal-paladele. Mängib pilliansambelis.
--	--------	--	--	---------------	--	---

7.11 LIIKUMINE- eeldatavad oskused

	1 – 2 AASTASED	2 – 3 AASTASED	3 – 4 AASTASED	4 – 5 AASTASED	5 – 6 AASTASED	6 – 7 AASTASED
LIIKUMIS-TEADMISED	Lapsele meeldib aktiivselt liikuda Tunneb liikumistegevusest rõõmu.	Sooritab harjutusi aktiivselt ja entusiastlikult. Liigub õpetaja juhendamisel ohutult.	Valib õpetaja korraldusel teiste riiete seast välja võimlemisriided. Arvestab rühmakaaslaste aktiivses tegevuses. Sooritab harjutusi õpetaja korraldusel ja sõnalise selgituse järgi.	Teab spordivahendite nimetusi ning kasutab erinevaid spordivahendeid ohutult, sobival viisil ja kohas. Õpitud tegevustes kasutab ohutuid liikumisviise.	Osaleb lasteaia spordipäeval. Talub kaotust võistlusmängud Teab ja kasutab mõisteid õpitud terminoloogia piires. Teab, et liikumistegevus on tervisele vajalik. Mõistab hügieeninõuete olulisust (käte pesemine) Õnnetuse või ohu korral teab, kuidas kutsuda appi täiskasvanu.	Nimetab erinevaid spordialasid ja mõne Eesti tuntuma sportlase. Keskendub sihipäraselt kehalisele tegevusele. Liikudes ja mängides peab kinni üldistest ohutusreeglitest (valides sobivad paigad ja vahendid). Peseb käed ja vajadusel näo peale aktiivset kehalist tegevust
PÕHI-	Ronib ning roomab läbi väikeste takistuste. Astub üle 8-10 cm	Sooritab põhiliikumisi. Säilitab liikudes tasakaalu nii	Sooritab põhiliikumisi kombinatsioonides ja õpitud harjutuses.	Kasutab põhiliikumisi aktiivses tegevuses ja mängudes.	Käsitseb väikevahendeid aktiivses tegevuses. Ronib varbseinal	Sooritab põhiliikumisi pingevabalt nii, et liigutused on koordineeritud ja

LIIKUMISE D	laiuse piiratud pinna ning samale kõrgusele asetatud paela Säilitab kõndides ja joostes sihi. Hüpitab käes palli ning jälgib selle suunda.	tasakaalupingil kui ka vähendatud pinnal.	Teeb koordinatsiooni, tasakaalu ja osavust arendavaid harjutusi.	Sooritab staatilist tasakaalu nõudvaid harjutusi. Teeb harjutusi väikevahenditega	vahelduva sammuga ning täidab lisaulesandeid.	rütmilised. Säilitab paigal olles ja liikudes tasakaalu. Kasutab harjutusi tehes mõlemat kätt korraga, täpsust nõudvates harjutustes kasutab domineerivat kätt.
PÕHILIIKUMISED						
KÕND	Kõnnib trepist üles ja alla hoides käsipuust. Kõnnib ruumi ühest äärest teistega koos õpetajaga. Astub üle 8-10 cm laiuse piiratud pinna ning samale kõrgusele asetatud paelast. Astub 10-15 cm kõrgusele kastile ja sealt alla. Säilitab kõndides sihi.	liigub ja peatub signaali peale kõnnib horisontaal- ja kaldpinnal (1 ots on põrandast 0,15-0,20m kõrgusel astub üle 10-15cm kõrgustest takistustest	valitseb edaspidi- ja tagurpidi liikudes oma keha kõnnib kiiresti, aeglaselt	valitseb vabalt oma liigutusi käed liiguvad vabalt liikumisel kaasa plaksutab rütmi kõnni saateks kõnnib ringjoonel paaris ja läbisegi kõnnilt koondub märguande peale ringi kõnnib üle takistuste (20-25cm) kõnnib joonel, nõöril, tasakaalupingil (20-25cm)	kõnnib siira-viira ka suuna muutmisega ümber- rivistumine ühekaupa kolonnist kahekaupa kolonni aeglustuv ja kiirenev kõnd kõnd üle takistuste (25-30cm) kõnd sik-sakina mahaasetatud nõöril kõnd tasakaalupingil liivakott pea peal kõnd nelja käpukil tasakaalupingil, päkkadel	kõnni paaris, kõrvuti, käest lahti diagonaalis läbi ruumi üle takistuste sik-sakina asetatud nõöril tasakaalupingil liivakott pea peal
JOOKS	Lapsele meeldib joosta avara ruumi ühest äärest teise. Säilitab joostes sihi.	jookseb mängu- väljaku ühest äärest teise läbisegi ümber mingi vahendi	jooks päkkadel ringselt	jookseb lühikese ja pika vetruva sammuga jookseb põlvetoostejooksuga jookseb ringis seisakute ja	jooks läbi-segi vahendite vahel seisakute ja suunamuutmistega paaris, kolmekesi	jookseb sik-sakina suuna muutmisega sääretõstejooks ette teatejooksud vahenditega ja vahenditeta jookseb tiirleva nõöri alt läbi

				suunamuutustega		
HÜPLEMINE JA HÜPPED	Harjutab paigal hüplemist.	hüpleb paigal sulghüpetega hüppab kaugushüpet paigalt hüppab üle 2 joone (vahemaa 10-15 cm)	sulghüplemine paigal ja edasi ...üle 2 joone ...üle madalate esemete (15-20cm) sügavushüpped põlvi kõverdades (10-15cm)	sooritab hästi sulghüppeid harkihüplemine galopphüplemine kaugushüpe paigalt kõrgushüpe sügavushüpped (20-30 cm) hoiab tasakaalu 1-1 jalal seistes	hüpleb 1-1 jalal, ka esemeid põlvede vahel hoides sulghüplemine hübitsaga külg-galopp põlvetõstehüplemine hüpped üle esemete kaugus-, kõrgus-, sügavushüpped	sooritab sulghüppeid vasakule ja paremale, hoides erinevaid esemeid põlvede vahel käarihüplemine lõtvade käte ja jalgadega hüplemine kaugushüpped paigalt ja hooga kõrgushüpped sügavushüpped hüpped üle takistuste
PUGEMINE ROOMAMINE RONIMINE	Poeb ja roomab 30-40 cm kõrguse tooli, looga või paela alt läbi.	Roomab lookade, tooli, nõõri alt läbi, kõrgus 50-20 cm	Roomab tooli, pingi, nõõri alt läbi kasutades vaheldumisi mõlemat jalga	tõuseb osavus ja harjutuste soorituse puhtus	Roomamine, pugemine lookade, nõõride alt neid puudutamata ronib varbseinal 2m kõrgusele	Poeb ja roomab käsi ja jalgu hästi liigutades roomab toenglamangus jalgu järel lohistades ronib 2,5m kõrgusele varbseinal veereb käsi-jalgu sirgelt hoides tیره ette, sild turiseis kätel seis õpetaja abiga
VEERETAMINE	Veeretab palli õpetajale tagasi vahemaa 1m	Veeretab palli õpetajale tagasi vahemaa 1-1,5m teisele lapsele vahemaa (0,5-1,0m) läbi looga (kõrgus 0,5-0,6m)	Veeretab istudes palli teisele ..läbi lookade	Veeretab palli 1-1lt teisele (vahemaa 1-1,5m)	Veeretab teisele lapsele palli (vahemaa 1,2-2m) veeretab rõngast	Veeretab palli 1,5 – 2 m kauguselt kaaslasele. Veeretab palli läbi kahest esemest ehitatud väravast: laius 50-40 cm, vahemaa 2 – 3 m
VISKAMINE JA PÜÜDMINE	Viskab väikest palli ühe käega (paremaga või	Viskab väikseid palle 0,5-0,7m kaugusel asuvasse	Viskab palli kasti, korvi 60-100cm kaugusele lööb seisvat palli jalaga	Viskab täpsust pallide ja liivakottidega (1,2-	Viskab palli teisele (vahemaa 1,5-2m) viskab täpsust väikeste	Viskab palli kaugusse parema ja vasaku käega; õues käbidega viskab

	vasakuga) 50-70 cm kaugusel asuvasse kasti (läbimõõt 60 cm).	korvi viskab palli märklauale (1m kaugusele) viskab õpetajale suurt palli (0,7-1,0 kaugusele)	viskab palli maha ja üritab püüda	1,5m) viskab ja püüab suurt palli (1-1,5m) püüab talle põrgatatu palli	pallidega põrgatab palli viskab rõngast kepile	kasti 2-2,5 m kauguselt täpsusvisked märklauda 1,5 – 2 m kaugusele. viskab palli õhku, teeb plaksu ja püüab palli kinni 8 – 10 korda.
LIIKUMIS-MÄNGUD	Mängib koos juhendaja ning kaaslastega kõnni- ja jooksu-mänge. Näiteks: Värvilised pallid; Lõbus linnuke; Korjame palle; Visake pall jt.	Mängib matkiva sisuga 1-2 reeglita, kõnni- ja jooksumänge. Mängib iseseisvalt aktiivse liikumisega mängu. Näiteks: Läheme jalutama; Ära puuduta; Püüdke palli; Püüdke mind, Linnud ja kass jt.	Mängib lihtsamate reeglitega liikumismänge. Pingutab end rühmategevuses ühise eesmärgi nimel. Näiteks: Jookse minu juurde; Püüdke mind; Varblane ja kass; Veereta palli; Läheme jalutama jt.	Mängib kollektiivseid võistlusmänge. Osaleb eakohastes teatevõistlustes (joonejooksud). Tunnustab nii enda kui vastasvõistkonna edu. Näiteks: Leia endale paariline; Kullimäng; Kass ja hiir; Haned ja luiged; Palli veeretamine; Hiirelõks; Kass ja hiir jt	Käsitseb mängu ja spordivahendeid loovmängudes. Näiteks: Kes on kiirem?; Anna pall edasi; Koha otsimine (rõngda, kettad); Leia ja vaiki; Pallikool; Stopp; Keerukuju jt	Võistleb kombineeritud teatevõistlustes. Mängib sportlike elementidega mängu(korvivisked, jalgpall jne). Organiseerib ise liikumismänge. Kasutab ausa mängu põhimõtteid ning peab kinni kokkulepitud mängu-reeglitest. Näiteks: Kes veeretab rõnga kõige kiiremini jooneni ?; Kõievedu; Pallisõda; Pallikool; Pallipäädja jt.
VÕIMLEMI	Sooritab ettenäitamise ja juhendamise järgi asendeid ja liikumisi. Jookseb veereva vahendi (palli)	Sooritab võimlemisharjutusi eri asenditest ja erinevate vahenditega Teeb harjutusi ettenäitamise ja	Sooritab juhendamisel kuni neljast harjutusest koosnevat kombinatsiooni. Hoiab oma kohta erinevates rivistustes: kolonnis, ringis, viirus.	Teeb vahenditega (palliga) harjutusi eakohaselt tehniliselt õigesti. Valitseb oma liigutusi koordinaatsiooni ja	Valitseb harjutusi tehes oma liigutusi ja kehahoidu. Säilitab dünaamilistes harjutustes tasakaalu.	Valitseb oma liigutusi nii ruumis, maastikul kui ka tänaval. Orienteerub mänguväljakul ning sooritab kujundliikumisi, olles kolonnis esimene.

S-HARJUTUSED	järel.	juhendamise järgi ühtses tempos õpetaja ning kaaslastega. Teeb painduvust ja kiirust arendavaid harjutusi		tasakaalu nõudvaid harjutusi tehes. Sooritab tasakaalu, painduvust ja osavust arendavaid harjutusi.		Sooritab painduvust, kiirust, vastupidavust ja jõudu arendavaid tegevusi.
KORRA-HARJUMUSTE KUJUNEMINE	Harjutab kõndimist õpetaja järel	Kõnnib koos grupiga toa ühest otsast teise kõnnib õpetaja järel leiab endale õpetaja abiga paarilise	Leiab endale paarilise leiab vaba koha ruumis rivistub õpetaja abiga ringi	rivistub õpetaja korraldusel iseseisvalt ringi ja paari	Rivistub õpetaja korraldusel kolonni, viirgu sooritab pöördeid hüppega vasakule ja paremale käskluse peale	Rivistub 1-kaupa kolonnist ümber 3-4-kaupa kolonnis sooritab pöördeid vasakule, paremale kohandab oma liikumise kaaslaste omaga ja etteantud rütmiga
TANTS JA RÜTMIKA	Kasutab liikudes rütmipille juhendaja abil; Sooritab juhendaja abil liikumist muusika järgi.	Kõnnib, jookse ja hüpleb rütmiliselt muusika järgi. Sooritab õpetaja juhendamisel liigutusi muusika järgi erinevas rütmis	Sooritab imiteerivaid liigutusi muusika järgi. Plaksutab ja liigub vastavalt rütmile	Jäljendab liikumisega erinevaid rütme. Liigub vastavalt muusika tempo kiirenemisele ja aeglustumisele. Liigub muusika järgi iseseisvalt ja vabalt.	Kohandab oma liigutusi etteantud rütmiga. Kasutab lihtsaid tantsusamme üksi ja rühmas tantsides.	Sooritab rütmiliikumisi ühel ajal kaaslasega. Liigub enda tekitatud rütmi järgi ning vahelduva tempoga kiirelt aeglasele. Väljendab liikumise kaudu emotsioone. Kasutab liikudes loovalt vahendeid (lint, rätikud, rõngad).
LOODUS-LIIKUMINE	Mängib õuealal liivakastis iseseisvalt	Teeb kaasa kuni 500 m jalutus-käigu, rännaku	Algatab iseseisvalt mängu. Tegutseb iseseisvalt lasteaia õuealal.	Kasutab spordi- ja mänguväljaku vahendeid sihipäraselt. Sooritab rännakuid ja orienteerub koos õpetajaga	Suudab sõita kaherattalise jalgrattaga.	Tegutseb iseseisvalt lasteaia mänguväljaku. Algatab mängu. Mängib lihtsamaid maastikumänge.

<p>KELGU-TAMINE</p>	<p>Istub kelgul ja hoiab tasakaalu</p>	<p>Veab tühja kelku enda järel</p>	<p>Kelgu vedamine laseb alla laugest nõlvast</p>	<p>Sõidutab kaaslast kelgul; veab üksi, kahekesi, kolmekesi kelgul kaaslast; kelgutab mäest alla, täites eri- ülesandeid (haarab esemeid)</p>	<p>Veab kelgul istuvat kaaslast kelgutab mäest alla eriülesannetega: mitmesuguste esemete mahapanekuga (käbid, oksad), esemete haaramisega (lipud, linnid) suusatab keppideta vahelduva, libiseva sammuga</p>	<p>Osaleb kelguvõistlustel (kaugusele, täpsusele) mäest alla kelgutades juhib kelku tähiste vahelt läbi juhib kelku nõorist ja jalgadega haarab esemeid sõidu pealt astub suuskadel külgsammu, suusatab libiseva sammuga laskub laugest nõlvakust põhiasendis</p>
----------------------------	--	------------------------------------	--	---	---	---

